

**ЧОРНИЙ БІЛЬ
ЧОРНОБИЛЯ**

ЧОРНИЙ БІЛЬ ЧОРНОБИЛЯ

Зібрані нагороджені твори — на 25-му конкурсі СФУЖО

Видання Світової Федерації Українських Жіночих Організацій

Торонто

1997

Канада

Редколегія: Ярослава Зорич, Світлана Кузьменко
Коректор: Віра Малапчій
Набір: Ашна Цєплицька
Координатор видання: Володимира Лучків

Обкладинка: Ігор Дуда
Ілюстрації: вибрані з ілюстративного матеріялу
учасників конкурсу

Зредаговано за правописним словником Г. Голоскевича.

ISBN No. 0-921537-18-2

BLACK SORROW: CHORNOBYL STORIES

**Selected works by winners of the
XXVth Marusia Beck Literary Competition
for children and young people on the theme
What I Know about Chernobyl**

Published by the World Federation of Ukrainian Women's Organizations
Toronto 1997 Canada

ПЕРЕДМОВА

Чорнобиль — проблема України вчорашнього та сьогоднішнього днів і наступних століть. Чорнобиль — проблема світу.

Що про неї знають наші діти та молодь в Україні і в світі? Як її відчують, переживають?

Такі думки були поштовхом проголошення 25-го Літературного Конкурсу Світової Федерації Українських Жіночих Організацій ім. Марусі Бек в 10-ліття Чорнобильської катастрофи. Тема конкурсу — "ЩО Я ЗНАЮ ПРО ЧОРНОБІЛЬ?" Це вже другий конкурс СФУЖО для дітей і молоді. Перший проголошений у 1993 році — "Голод 1932-1933 рр. в Україні моїми очима".

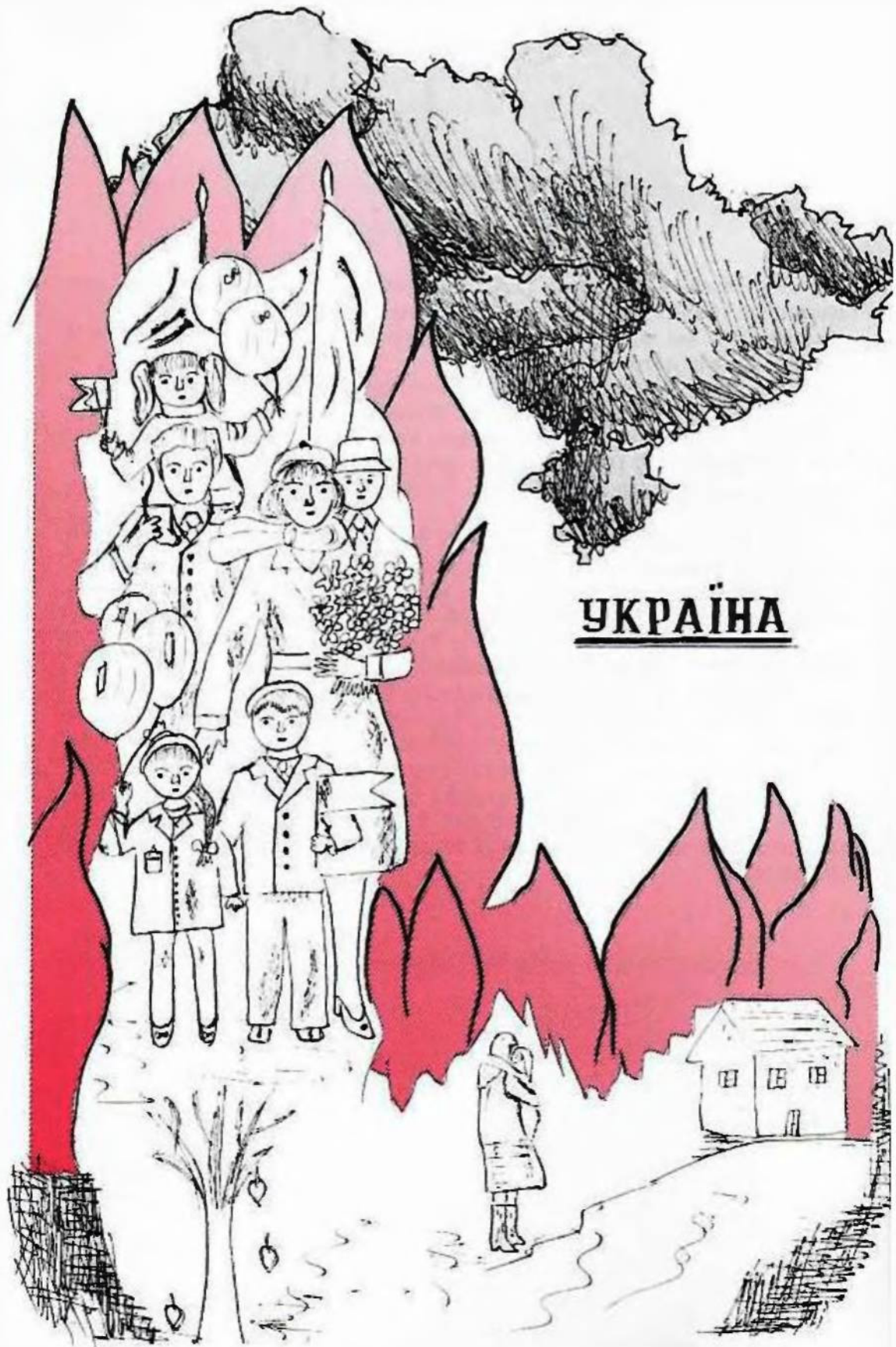
Вислід конкурсу непередбачений! На конкурс прислали 249 праць з дітями та Українці. Деякі твори є потрясаючі своїм змістом. На рекомендацію журі конкурсу СФУЖО видає книжку, до якої редакційна колегія цієї книжки вибрали частину нагороджених праць.

Дорогі читачі! СФУЖО дає у Ваші руки другу книжку творчості дітей і молоді: "Чорний біль Чорнобиля".

Робимо це не тому, щоб роз'яструвати болючі рани, але тому, щоб про велику трагедію Чорнобиля знали, розуміли і не забули її, що прийде після нас. Не сміємо забувати наші "голокостини"! Григорій Сковорода сказав: "...Людство, яке забуває свою історію, є приречене її знову пережити..."

Не забуваймо тих, що хворіють від наслідків Чорнобиля і потребують допомоги. Пращаймо, щоб ніколи піде в світі Чорнобиль не повторився! Щоб ніхто ніколи не мусів пережити те, що пережила Україна 26-го квітня 1986 року.

*Оксана Соколук,
голова Світової Федерації Українських Жіночих Організацій,
червень 1997 р.*

УКРАЇНА

СЛОВО ПРО ЦЕ ВИДАННЯ

Книжка "Що я знаю про Чорнобиль" містить вибрані нагороджені на 25 му конкурсі Світової Федерації Українських Жіночих Організацій ім. Марусі Бек твори молоді, віком від 8 -ми до 23 -ох років, на тему: "Що я знаю про Чорнобиль?"

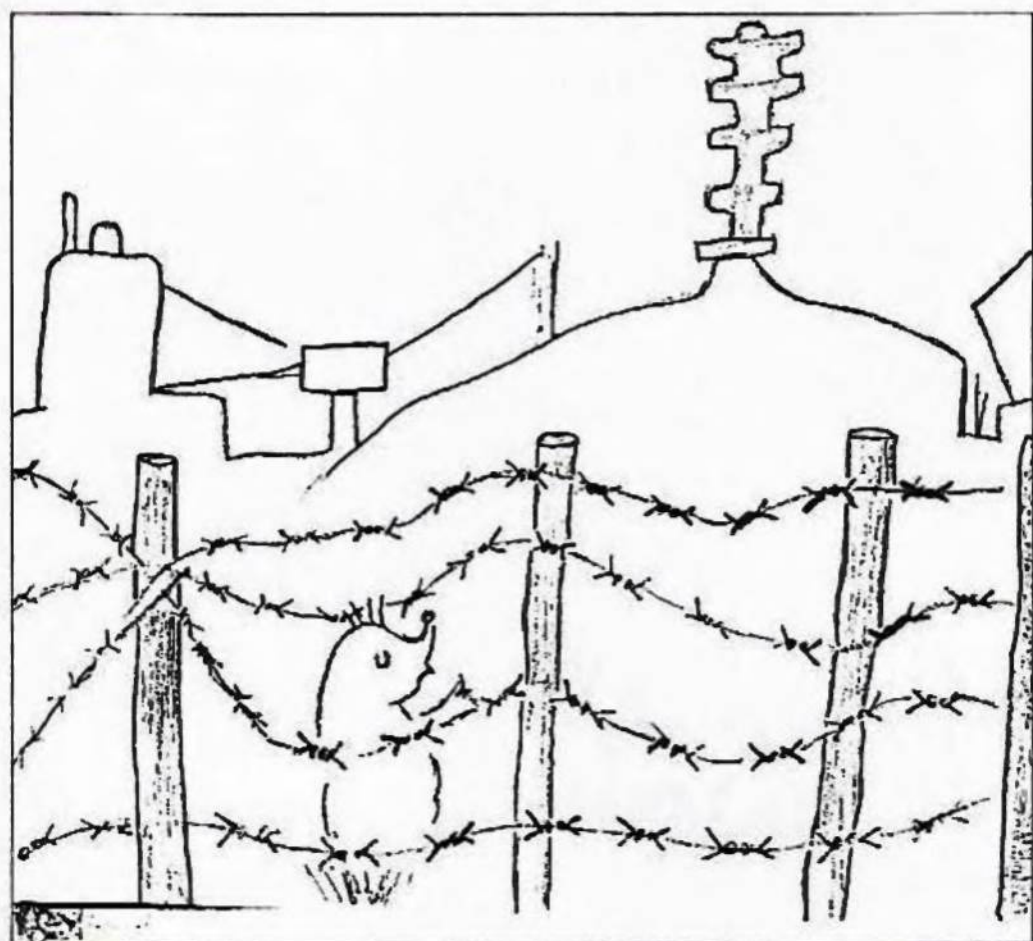
На конкурс було прислано 249 праць із усіх регіонів України і діаспори, які розглянуло журі, у складі: Ярослав Зорич, Світлана Кузьменко та Лесі Храпливої-Щур. Праці містили описи власних переживань жертв Чорнобильської трагедії, вірші, оповідання, новели, твори публіцистичного характеру та один моштаж. На думку журі, деякі твори перевищували інтелектуальний рівень віку встановленого для категорії нагород цього конкурсу, але журі вірило, що всі учасники конкурсу писали свої праці самі, а тільки діставали інформації для них від старших, преси чи іншої медії.

З присланих праць видно, що їхні автори турбуються Чорнобильською проблемою, прагнуть кращого, справедливішого, безпечнішого життя, яке б давало людям змогу нормально жити - працювати, щоб пістигнися здобутками своєї праці й життям. Автори розуміють велику трагедію, що приїє Україні Чорнобиль, та хочуть бачити вихід з цієї складної ситуації, у яку він увів їхню Батьківщину. Вони заохочують працювати саме для цього, не зневірюючися. Ось, що пише 17-річна Діана Копа з с. Льниця, що на Закарпатті, в одному зі своїх віршів, які вона прислала на конкурс:

*Єдиномсь,
Українці у світі,
Бо ми за країну
В одвіті!
Рятуймо
Чорнобиль духовий...
Полім бур'яни
Невтомно.*

*А ми ваша юна зміна,
Присягу сьогодні складаєм:
Воскресне майбутнє країни,
Розквітнемо й ми з рідним краєм.*

У працях юних авторів багато цікавих спостережень і думок з приводу Чорнобильського горя. Особливо вони цікаві тим, що їх висловило молоде покоління, до речі, переважно з України. Тому СФУЖО, щоб познайти з ними інших та краще зберегти цієї конкурс для історії, вирішила видати цю книжку.

Оксана Герей

ЩО Я ЗНАЮ ПРО ЧОРНОБИЛЬ...

Весна 2286... Експедиція Міжконтинентального центру історії Землі ввійшла в устя загадкової ріки Прип'ять. Назва її стала відома кілька років тому, коли в Босфорі різко зріс рівень радіації. Дослідники зв'язали цю аномалію з легендою поблизу старого Дніпра-Славутича в кінці II тисячоліття, коли людство ще отримувало енергію примітивним і небезпечним шляхом - використовувало ланцюжкову реакцію ділення урану... Чим вище піднімались експедиціонери по течії річки, тим густіший ставав криваво-червоний колір екранів дозиметричного стеження. Флатографи розстрували небезпечні коливання в організмі, система автоматичного контролю зупинила двигуни корабля, бо рівень радіаційного забруднення ставав небезпечним для життя... Команда пересодяглася в спецскафандри. По берегах Прип'яті стояли густі ліси. Нога зм'янина не ступала по них із тих пір, як було встановлено, що перестои земної і космічної енергії в цих місцях смертельні для людини. Наш легкий, мов птах, корабель, схожий на житло. Заходжу до люка --- кімнати білосніжні, аж до сліпучості, стіни, дзеркала з дивовижними стержнями, вмонтованими між продовгуватими колонами. Досить натиснути на блискучі кнопки біля них --- і лише музика, мов чарівна космічна симфонія. Вона заспокоювала і колихала, і здавалось, що боги одніють золоті брами, і вирушають з далеского вирію гуси лебеді й творять симфонію звуків лани і луки, ніжші дзвіпочки конвалії і гречки, шимбали підперезаних волошками пшепиць, вчисті сопяшні ківі арфи.

Я дивлюся з вікоштя на ці опустілі ліси, що дихають смертельним чадом, і думаю: о Боже, це старе чудо, бо скільки світ, його колихає в ласкавих руках своєї природа мати, заселяючи прийдешністю його чулія і душі. Так було і так буде завше, доки є земля і люди --- в єднанні давнього і сьогочасного паросткуватиме воно, щоб розкішно і гордо тужавити брунькою, бубнявитись плодом, зичити щастя достатку.

Та ось засвітився екран, замиготіли сигнальні лампочки і замість голограм з'явилися літери: "Хочеш дізнатись про таємниче слово "Чорнобиль"? - запитав мене чоловік у білосніжному костюмі-скафандрі. Незабаром компютер видав інформацію: "Великий князь київський Мстислав, син Мономаха, в 1127 році послав своїх братів проти кривичів через місто Стрежів --- найпівденніше місто полоцького князівства, куди Рогвольд близько 1160 року посадив Всеволода Глібовича. За цього князя Стрежів став називатись Чорпобиль. Стародавній Чорнобиль дав свою гірку назву полици звичайний потужній АЕС. Висвічує екран монітора: 1971 р. --- розпочате будівництво; 1983 р. --- працює 4 енергоблоки, потужністю 4 млн. квт. І ніхто ще не знав тоді, що один із цих 4-ох блоків незабаром принесе на

землю невидиму смерть і на Чорнобиль, і на молоде місто Прип'ять — з іменем повноводної красуні-річки, яка примхливо звивається блакитною стрічкою і єднає українське і білоруське Полісся, несе свої води до сивого Дніпра. Атомна станція ім. Леніна — тирана і диктатора, з яким пов'язані чорні сторішки лігопису слов'ян, стала трагедією століття, яку запакували в бетонну гробницю, назвавши саркофагом. Саркофагом повільної смерті...

Світлокоса дівчина в сріблястому скафандрі була схожа на амазонку. З умінням оперувала вона блискучими кнопками і щоразу тоненькі, незвичайної краси промені прорізували екран. "Це лазери", — пояснила дівчина.

"Люди, які жили в кінці II тисячоліття, не знали, як застосовувати їх. За допомогою лазерів ми рятуємо живі істоти від радіоактивних ізотопів." Я запитала: "Наскільки безпечний Чорнобиль сьогодні, які прогнози на найближчий час?" У відповідь сумні обличчя та німі стривожені погляди моїх спутників. Мені цікавить, чи може радіаційна піраміда, що утворилась у наслідок аварії, розповзтись по Україні, а потім і по всьому світі?

На білому столику лежала маленька книжечка, яка привернула мій погляд.

"Це Одкровення Йоана — одна зі святих древніх книг", — не відриваючись від роботи, мовила моя нова знайома — "космічна амазонка". В сиву давнину ще в Святому Письмі пророк залишив для прийдешніх поколінь своє Одкровення. Почитай. Тремтячою рукою я взяла книжечку. Пророчі слова, мов важкі краплини, падали мені в душу, і від них пекло, мов від гірконого політту: "І впала з неба зоря велика, що палала, як смолоскип, і впала на третину річок і джерела вод. Ім'я зорі мовиться — "політ", і стала третина вод політтом, і багато людей померло від вод, бо проіркли..." (Одкровення Йоана 8,6-13).

Я згадала, що в українській мові слово "політ" має свій синонім — "чорнобиль". Отже, людство вступило годі в період Апокаліпсису свого буття, де є шапруга сил Добра і Зла у боротьбі за панування над світом. Раптом я почула чийсь знайомий голос. Це ж мама! І вона кличе мене! Ось і буде мені за фантазію! І не корабель це зовсім, а лежу я на свіжому і духмяному сні, яке ми косили з гатом кілька днів тому. Я занурилась у пахучі трави майже з головою. Так хочеться полежати, розкинувши руки і відчутти повну свободу! Мені здається, космічні невидимі промені проникають глибоко через усе тіло. Пропливають у високому небі білосніжні хмаринки, схожі на прекрасні космічні амазонки, що я їх придумала. Але Чорнобиль є... І в мещі, як і в усіх, болить атомний вітер. Болить не грозою, не громом, а цімою тишею. Ось він, невидимий пил, проникає в хліб, який ми їмо, в воду, яку п'ємо, в повітря, яким ми дихаємо. І квіточка ця в моїх руках теж обпалена вітром Чорнобиля. Атомний вітер пече тим, що він безвітряний. Оі і в квітні цього року минає 10 років, коли 26 числа сповнилось пророцтво в Чорнобилі — політ на українській землі, що стала тереном панування Антихриста — комуїста і його сатапіських експериментів. Бо як же інакше пояснити те, що в густо заселеній частині України, недалеко серця України Києва, московські окупанти "насадили" аж 6 енергоблоків з руйнівними реакторами. А хіба лише біля Києва? Ось і біля нас за 70 кілометрів знаходиться місто Енергодар з його АЕС, на якій мало не що

нижня трапляю ться аварії різної величини, плюс, з енергоблоків Запорізької АЕС – теж постійні викиди радіонуклідів. Ніколи не забуду літо 1994 року, коли після чергової аварії на нашій АЕС погоріли всі плоди на дереві. Увечері люди лягли спати – вишні були червоні, а вранці, після дощу, гілочки і плоди стали чорні, ніби після пожежі. Те ж саме було і з виноградниками. А ще через кілька днів почали хворіти люди – дорослі і особливо діти. Одна дівчинка померла. Не обминула біда і нас. Моя 3 річна сестричка і я мало не померли. Була дуже велика рвота, нудота, обзводнення організму, не допомагали і ліки, які були. Нам давали капельниці, і я пам'ятаю, як мені довго не могли потрапити голкою у вену, і біля мене було багато крові, а потім з крові утворювались чорні шматочки ще у капельниці. Але, мабуть, доля нам судила вижити, тому я вирішила описати все, що я думаю про Чорнобиль і взагалі – про "линий атом", як його у нас називають. Кому нісги думали, що коли загине кілька мільйонів "булгарських хахлів", то великої шкоди не буде. Обійшовся безкарно голодомор 1933 р., то і це зійде. Я часто думаю, чи про таке майбуттє мріяли мої предки, коли працювали від зорі до зорі? Бідні мої прадідусі і прабабусі, чи думали Ви, що ваші праправнуки будуть вдихати смертельний пил, горкаючись пелюсток квітів і колосків? Рідні мої, Ви ходили босими ногами по росяних травах і пили Божу росу для того, щоб додалось сили. А нас сьогодні попереджають, щоб не шли ми росу, бо отруйна. Я нещодавно читала книгу америкапського лікаря Роберта Гейла "Останнє попередження". Дійсно, Чорнобиль – останнє попередження природи людині. Але схоже, пізно і не кається в подібних вчинках. Досить проглянути оком нашу обласну газету, яка ряєніє повідомленнями про аварії на наших найближчих АЕС. Навіщо Чорнобиль? Нас оточують такі ж "Чорнобили" поряд. Так, десь приблизно 3-4 квітня цього року офіційно було оголошено, що на Запорізькій АЕС сталась пожежа і викид радіації, але заражену землю зібрали. В ті дні ми прибирали в саду, згрібали горішне листя. А пізно увечері мама з татом викликали швидку допомогу, у нас із сестричкою була висока температура – 39,7° і вище, рвота, нудота, спухло обличчя і текли з очей сльози. Три доби вдома і вночі приїжджала до нашого дому швидка допомога, поки не збили температуру, а ми лежали і не могли навіть встати з ліжка. Так же захворіли й інші діти і дорослі. Захворіла і лікарка. Всі вони були в ті два дні на повітрі весь час. І лікарка сказала мамі: "Ви знаєте, що ця хвороба пов'язана з аварією на Запорізькій АЕС? Це радіація." Так моя рідна Україна стала зоною. Зоною радіоактивного бруду. Я часто бачу, як на нашому телебаченні, показують фільми про Чорнобиль, і я кожен раз здригаюсь, як люди, заковані в свинцеві панцири несуть лопатами графіт з покрівлі блока. І цей саркофаг здається от-от не витримає того внутрішнього виру. Я щоразу молюся про себе і прошу: "Боже, продовжи нам життя і всім людям. Адже всі ми – заложники цієї зони."

Я народилась рівно через 40 днів після Апокаліпсису – 6.06.1986 р. Я дитина Чорнобиля, і це тавро буде довіше на тих, хто родився у 1986 му. Що я відчувала в той день, коли мама спостерігала страшне і гаємпиче диво на небі 27 квітня 1986 року?

Сонце сідало за обрій і раптом небо почервошіло. Біля сонця з'явилося ще два сонця по обидва боки. Вони збільшувалися і видовжувалися і нарешті набули форми хрестів. Старі люди казали ще з давніх давен, що подібні знамєння не на добро. А люди не знали, що біда вже повіяла з Чорнобиля. Стояло це диво сорок хвилин, а потім розтапуло, як і не було. Що це? Знамєння Боже?

Що відчували інші, ще ненароджені діти, хогіла б я знаги... Можливо, те, чого не могли відчуги дорослі? Адже ми, ненароджені в той день, були ще ірішки космічними істотами, і стогін голубої красупі-Землі так відчутно стискав наші ненароджені серця, які боялися атомного вітру, і ще не знали, що уламки реактора назавжди забрали ііло Валерія Ходємчука, що його матінка блукала там, ридуючи і прориваючись через усі пости, бо не стало її сина, і стала вона чорною журавкою, обпаленою, смертельним пилом. Не знала я, що вже з'явилися перші могили на Мітипському кладовищі в Москві і там лежали молоді юнаки, що згоріли в смертельних муках на білих ліжках, закутаних у целофанові ковпаки. Не дали їм дихнути. Не дали і права лежати на українській землі. І тепер їхні матері і дружини змушені обмінювати в спекулянтів карбованці на російські рублі аби доїхати до них, хто врятував світ.

Не знала я, що народилась дівчинка Наталочка, а її тато пішов у небуття. Це Володимир Правик. Це іі, про кого пишуть у книжках. А скільки вже померло від рап Чорнобиля тих, чїх імен не записано, які не були героями? Кожен рік додає нові жертви. Я колись читала, що майбутні матері слухаючи мелодійну музику, навіть не здогадуються, що їхня дитина стає схожою на розквітаючий бутон квітки, який іягнеться до життя. Що відчували майбутні діти в лоні своїм, у дні після 26 квітня 1986 року? І що відчуваю я тепер, коли пройшло 10 років? Так, ми живемо, сміємось, плачемо і не підозрюємо, що атомна небезпека чатує на нас на кожному кроці. Ми малєські іпваліди нації, бо залічених і не залічених лікарями аж досить. Пам'ятаю, як ми з мамою і татом були в Київському центрі реабілітації дітей Чорнобиля. Там було дуже багато дітей і в усіх багато хвороб. Мої аналізи показали великі дози цезію — 137 і плутонію. А ще дошкуляють великі "горіхи" на шиї — це лімфавузли. Як вони мені заважають і навіть часто в них щось іріщить, коли я повертаю голову. Часто, лягаючи спати, я лягаю і мрію, що встаю вранці і гляну в дзеркало і не буде в мене цих потворних "горіхів", але встаю, а вони на місці. Такий жаль мене огортає в такі хвилини, що хотілось би запитати тих, хто випис у цьому атомному вітрі, який гуляє в моїй крові: "Невже ви не вищі, начальники-комуїсти, конструктори інженери? А ви, Михайло Сергійович Горбачов? Ось бачу Вас на зймку у книжці ідете по Чорнобильській АЕС. А що зробили Ви далі? Що зміпили? Вашу вишу назвати байдужістю мало, не знанням — страшно... Мовчите... Але не мовчить атомний вітер, він торкпє наше майбутнє. Нещодавно в газеті бачила зймок — німий свідок Чорнобиля дитина мутант. І подумала я собі: о Боже добрий і праведний, обережи нас від страшних наслідків цієї катастрофи. Я молюся щовечора і благаю в Прєсвятой Диви Марії хоч ірішки здоров'я для нас і прийдєшніх поколінь. В посібнику з фізики тато показував мені таблицю періоду розпаду

десятих радіоактивних елементів — мільйони років. А люди до цих пір живуть у забрудненій небезпечній зоні, отримують, як там кажуть "гробові" гроші, їдять радіоактивні продукти, і вмирають ними, непомітно.

І нікому з вищих властей не болить душа за цих незнайомих простих людей. Мабуть, знають "бойові соратники" партії та ті, хто створив такий реактор, що в саркофагові, який дихає грізною смертю, лежить близько 190 тонн ядерного палива. Можє, хоч замисляться вони над тим, що все що посипалось на голови людей, від чого здригнувся світ — лише три з половиною проценти від того, що залишилось у саркофазі.

*Це кажу їм я дитина 1986 го
Року народження...
В скроню мою, мов молоточок стука:
Чи виросту я півроку?
Чому мої руки худенькі,
Радіючи весняному дощику
Не знають, ловлячи краплі,
Що грізна смерть в них тайтсья,
А смерть та зветься полин—звізда...*

Я чула легенду про те, що після Києва хан Батий пішов завойовувати землі на захід. Ворожка Чорна Ворона попередила: не ходи, хане, війська загубиш. Але не послухав хан. Дійшла кіпшота до того місця, де тепер стоїть Чорнобильська АЕС і потрапила в непрохідні дрімучі болота. З покоління в покоління передавали потім деревляни, що страшним криком кричали люди і коні. І довго—довго потім називали цю місцевість "Кричали болота", навіть коли болото осушили гідромеліоратори. Чому я згадала цю легенду? Я читала, що в 2005 р. ЧАЕС виробить свої ресурси і буде зупинена — не треба ходити до ворожки Вороги. Але залишається біль, який навіть мільярди доларів не втамують. Це горе людей, майбутніх поколінь. Як би там не було, а найкраща частина України і Білорусії, з благодатними лісами, первозданною природою, унікальною флорою і фауною стала небезпечною для життя людини. Брат моєї бабусі проживав у Білорусії в небезпечній зоні, а минулої осені помер ще зовсім не старим — у 49 років...

Неподалік міста Могильова у Білорусії жила моя тітка Валентина, яка два роки тому померла від раку крові, залишивши троє малих діток сиротами. Ось він, Чорнобиль, б'є жахливими звістками не лише в наш дім, а до десятків тисяч сімей поселилась біда — прозора, невидима смерть.

Моя сім'я втекла з Житомирщини, з Полісся, сюди, на запорізькі землі після трагедії світу. А кілька років тому ми їздили на мамине рідне Полісся. Вздовж лісів — таблички "Радіоактивна зона". А за такими габличками — розмаїття трав, які могли б зцілити людину. Цвіте верес, жовокіст, звіробій, виглядають червоними личками з—під трави лісові суниці, такі необхідні для здоров'я, а збирати вже неможливо ці трави, ці ягід.

Коли вогнеборці гасили пожежу, починався світанок. Щоранку, зустрічаючи сонце, люди думають: а що десь цей нам гоїує? У кожного свої мрії і задуми. Одні виходять у поле, щоб засіяти його зерном, інші прямують на завод до машин і верстатів. Треті в науковій лабораторії проникають у

незвідані таємниці природи. Десь вмілі руки хірурга і лезоскальпеля ряту-
ють життя. А в просторій оранжереї вирощують магнолії та орхідеї. Діти
поспішають у класи, щоб досягнути знань. У кожного свої справи, свої мрії.
Та всіх об'єднує найзаповітніша мрія — мрія про мир. Люди живуть надією
на те, що над землею буде чисте небо, білосніжно будуть цвісти сади. І хтось
колись, як я сьогодні, вийде до розквітлої вишні і ніжно пригультися до її
пелюсток. Це і є щастя. Лушатице безтурботний дитячий сміх, як чисте
джерельце. Чорнобильська аварія ще раз показала, яка грізна сила прихо-
вапа в атомі. Мирному. А в ядерних боєголовках на далеких полігонах?
Людство нагромадило на сьогодні великі запаси зброї. Воли гаять у собі
тисячі катастроф, думаю, страшніших від Чорнобильського атому. І всі лю-
ди доброї волі на планеті прагнуть миру і борються за мирне життя людини.
Я розглядаю фотографії перших — них, хто пішов у страшний вогонь
Володимир Правик, Віктор Кібепок, Микола Вашук, Володимир Тишура,
Микола Титюк, Василь Ігнатенко... Коли Володимир Правик зустрічав у
білій, як вишневий цвіт, лікарняній палаті свій останній світанок, він вірив
у мирні дні і для своєї дружини, і крихітної донечки, і для всіх людей на
землі. Заради цього він і ці молоді юнаки віддали життя і повік залишилися
у пам'яті народу безсмертними.

І кожного часу свої герої. Люди зіткнулися з ворогом, страшнішим за
чуму, землетрус і потоп. Цей ворог невидимий, але він жорстокий і безжа-
лісний, смертельний. Гірошіма та Нагасакі — два японські міста журавли-
ки стали згарищем смерті. А Чорнобиль — це багато Гірошім і Нагасак...

Ось українське телебачення повідомило, що в зоні Чорнобиля є 800
могильників, створених у 1986 му... А потрібно збудувати такі, які зберегли
б світ хоч би на роки 300... Ось звідси і фантазії — про експедицію 2286
року. Уявіть, що нам потрібно прожити три століття з війнами, походами
завойовників, революціями. Попереду — війни Богдана Хмельницького, Пе-
тра I, народження Сполучених Штатів Америки, Наполеон і Гітлер, рево-
люція Жовтня, після якої пішов кругом світ. І в цьому вирі часу, десь у
глибші Полісся стоїть зона з могильниками-осколками...

Ось і лишилися ми наодинці, Чорнобиле... Світ спочатку здригнувся
від переляку і жалю, але зник, що Чорнобиль був і пройшов. Бо як же
інакше пояснити те, що люди до цих пір живуть на заражених землях?
Людство, вражене катастрофою, вчитувалось у слова Йоана Богослова про
третього ангела, що протрубив про зізду Полин і гіркі води. Звідки з'яви-
лась вона? З ночей біблійських чи з ночей грядущих? Чому вибрала нас?
Що хотіла так дивно і страшно сказати цьому вікові? Чи, може, хотіла нас
усіх від чогось застерегти? Це все лише мої сумні і гіркі роздуми, а зізда
впала — таки на Україну, рідну мою, і тепер вона на небосхилі і світить над
усім людством.

*Ударило, спинивши часоплин,
Пророцтво над слов'янською рікою.
"І упаде тоді зізда Полин,
І зробиться уся вода гіркою..."
І світ мій, що пророків одкида,*

*І вік, що Божі перекреслив лиця.
Прийшла біда. Така прийшла біда —
Одринуть і на Біблію молитися.
Звізда Полин. Чорнобиль. Гіркота.*

*Галина Мухи, 10 років,
с. Переможне, Запорізька обл., Україна
1-ша нагорода*

Галина Муха

ЧОРНИЙ БІЛЬ

Куди не глянь —
Простори сині, пустирі...
І лопухи повиганяли
Аж до неба.
Безлюдне місто
Розпростерлось на землі
Уже нікому тут пічого
Більш не треба.
Коліно тисячне
Спокутало той гріх,
Що пращури колись
Бездумно учинили.
Стареньких мудрих волхвів
Вигнали на сніг,
Не давши, бідним,
Щоб свій вік огуг дожили.
І прокляли тоді нас
Волхви на віки.
Від тих прокльонів
Чорна біль німіла...
Через століття ми
Чорнобиль возвели
Щоби гріхом одвічним
Зяяла руїна.

МЕРТВА ЗОНА

Ти, певно, мертва зоно,
За десять літ забула,
Що десь співає дзвоник
І хлипає мляпуле?

А дітям вже ніколи
Ти казки не розкажеш,
Не поведеш до школи,
Голівок не погладиш.

Ти вмерла, вмерла, вмерла...
В полях ридас вітер.
Ти — мертва, мертва, мертва...
Втирають сльози квіти.

* * *

Несправедливо: гріх
Спокутує природа.
Он лісі їжачки,
Собаки лісі і коти...

Скажіть, яку вони вам
Учинили шкоду?
Скажіть мені, скажіть,
Ви люди, чи німі кати?

Як рак страшний,
Чорнобиль виссав Україну,
На сотні ліг колючим
Дротом серце оповив.

Мою співучу матір,
Добру, ніжну, солов'їну,
Навіки в чорнім болі утопив...

* * *

Плаче дівчинка
Боляче й гірко,
Бо домівка їй
Рідна приснилась.
Де у ліжечку
Лялька Вірка
Одиноко
Лежати лишилась.
Хто її упочі
Поколише,
Хто одягне
У платтячка модні?
Хто пісні заспіває
У тиші
Для маленької
Вірки сьогодні?

*Оксана Герей, 8 років,
с. Верхня Липиця, Івано-Франківська обл., Україна,
І-ша нагорода*

ДОБРИЙ ДЕНЬ !

Мене звать Софійка. Я народилась і живу в Києві. Мені 9 з половиною років, народилася в рік Чорнобиля.

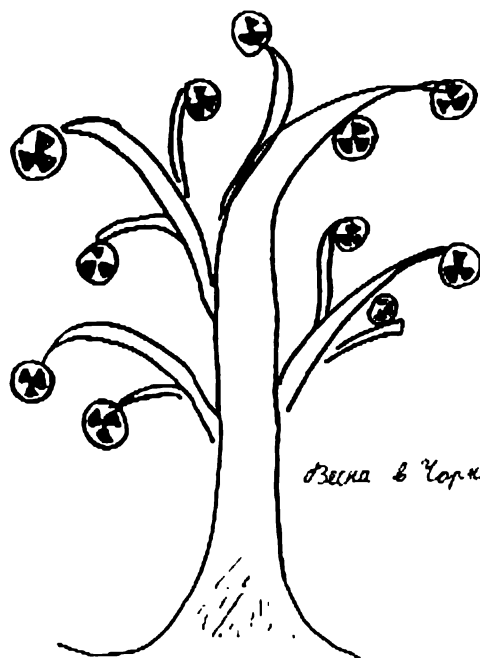
В цьому навчальному році була в школі лише тиждень, майже весь час хворію – часті запалення легенів і бронхіти. Ось, що я знаю про Чорнобиль.

Я дуже хочу ходити в школу. Там багато дітей і там цікаво. І ще я хочу бігати з дітками, бігати по густій і високій траві, а нам дорослі не дозволяють, бо в нас радіяція. Ягоди й гриби в лісах під Києвом теж збирати не можна.

Яка вона та радіяція, що я її не бачу? Лише прилад такий — дозиметр її бачить і спікає то частіше, то рідше. Та то його завжди бере на прогулянку, а мама його не любить.

Ось, що я знаю про Чорнобиль.

*Софійка Мамчич, 9 років,
Київ, 2 га нагороди*

Рисунок в Чорнобилі.

Максим Назаренко

ЩО Я ЗНАЮ ПРО ЧОРНОБИЛЬ ?

Що я знаю про Чорнобиль? — Зовсім мало, бо я народився вже після аварії на Чорнобильській атомній станції. Все, що я знаю про Чорнобильську аварію, я чув від мами, тага, вчителів у школі.

Я знаю, що 26 квітня 1986 року вибухнув реактор на Чорнобильській атомній станції. Людям, які працювали там, сказали, що була пожежа і її загасили. Була дуже добра погода і багато людей поїхало відпочивати на природу, ловити рибу. Люди, які жили недалеско атомної станції, після вибуху ще садили картоплю і городину. Але через декілька днів люди довідалися, що після вибуху вийшло дуже багато радіоактивних елементів. Від них створилася висока радіація, яка поширилася на сотні кілометрів. Особливо багато радіації було біля атомної станції. Людям почали вивозити з 30-ти кілометрової зони. Люди брали з собою тільки документи й дороговці цінності. Деякі люди не захотіли виїжджати із зони. Тим людям, які повинні їжджали, дали квартири. Тепер старі люди, які повернулися в зогу, хворіють на рак й інші тяжкі хвороби.

Нині в Чорнобильській зоні стоять порожні міста й села. Кажуть, що це дуже страшно. Особливо це нагадує страшні америкапські фільми жахів, які тепер показують у нас. Показують цілі міста, де ніби все є: будинки, дерева, дороги, але немає жодної людини. Як у страшному сні, бери грайся чим забажаш, але навколо якась порожнеча, жодного людського голосу. Це безлюддя можна уявити, лише дивлячись на ці кінофільми. Я не знаю чи це правда, але таго кажє, що так. Місто Прип'ять, де була атомна станція і села Чорнобильської зони мертві, бо без людей, лише бігають собаки й коги, дикі звірі і літають птахи. Ці міста й села охороняє міліція, щоб ніхто гуди не ходив і нічого не брав, бо воно все отруєне. Але я знаю, що є отруйні змії, а як можуть бути отруйні іграшки, автомобілі, будинки?

Таго мені розказував, що коли сталася аварія, то він, добре знаючи польську мову, почув з радіотранзистора, що в Польщі заборонено їсти полуницї, зелену петрушку й цибулю, не можна було випасати корів на пасовищах і пити молоко з корів. Таго розказав те, що чув з польського радіо, своїм колегам на демонстрації, що відбулась 1-го травня 1986 року. Але колеги висміяли його і сказали, що радіація пішла, може, на Польщу, а нас минула, бо наше радіо й телебачення про це повідомило б.

Таго розповів мені, що поляки передавали повідомлення про радіацію кожний день, десь до середини травня 1986 року, щоб люди не їли свіжі ягоди, зелень і не давали худобі свіжі зелені корми, не пасли худобу на луках. Польща перестала передавати повідомлення про радіацію тоді, коли Західня Европа перестала купувати польські продукти. Тоді Советський

Союз заявив Польщі, що треба було менше базікати про радіацію, то купля-ли б польські говари.

Мій тато за фахом інженер і сконструював три інкубатори. Вже ось три роки ми вирощуємо курчат, бо живемо в селі. Для нас із братіком велике свято, коли народжуються пухнасті гарні курчата. Але я бачу, що часто народжується частина курчат-інвалідів, які не можуть ходити. Вони їдять, як усі, але не бігають, а повзають. У них викривлені одна, або дві ніжки. Тато віддає цих курчат-інвалідів сусідам, які тримають фреток і норок. Ці курчата інваліди гарні й водночас бідні і мені їх жаль. Один сусід залишив собі курча, що кульгало, і воно виросло, стало вже півнем. Але було дуже тяжко й могорошно на душі, коли дивишся на нього, як воно бідненьке кульгає і бігає за іншими здоровими своїми братіками й сестричками.

Минулого літа помер мій любий дідусь Коля. Ще минулого літа ми разом з ним ходили в ліс, назбирали багато суніць, а через місяць його не стало. Він був молодим, помер у 62 роки. Він був високим і кременним. Помер у лікарні на серце.

А взимку, цього року, мама побачила, що в мого братіка, якому 6 років, на двох ніжках виросли невеликі гульки. Вони його не болять і він не звертає на них уваги. Мої мама і тато переживали за це і повезли його в місто Рівне в діагностичний центр. Там лікарі сказали, що ці гульки чіпати не треба, вони можуть самі зійти і треба молити Бога, щоб їх не було... Ще сказали, що це, можливо, пов'язане з Чорнобилем.

На телевізійній програмі я бачив передачу про страшну хворобу корів у великій Британії. Там людям заборонили вживати м'ясо з корів. Британські лікарі вдарили зразу ж на сполох, щоб зберегти здоров'я своїх громадян. Зовсім не так, як замовчувалась правда лікарями і владою про Чорнобильську трагедію у нас. Хвору худобу у Великій Британії буде знищено, а доля хворої худоби з Чорнобильської зони досі невідома нам. Тато каже, що м'ясо з худоби з Чорнобиля пішло у дешеву ковбасу, яку продали людям.

Ось все, що я знаю про Чорнобиль. Знаю небагато, бо вчусь лише в третій класі.

Я дуже хотів би, щоб усі люди були здоровими і не хворіли. Ще хотів би, щоб у мого братіка посходили гульки на ногах. Щоб не хворіла британська худоба і в моїх інкубаторах народжувались лише здорові курчата.

*Віталій Борщик, 9 років,
с. Зоря, Рівненська область,
2-га нагорода*

ЧОРНОБИЛЬ

Чорнобиль — темнозелені листки, товста стеблинка, ніби підмальовна бузковим цвітом. Рослина нічим не виділяється серед інших. Тепер назва її викликає біль і тривогу в людей.

Тепла квітнева ніч. Спить Україна, спить Прип'ять, Чорнобиль. Ні кому й не сниться про те велике горе, яке прийшло на нашу українську землю. Впочі з 25 на 26 квітня 1986 року, на Чорнобильській атомній електростанції сталася аварія. На 4-му блоці, під час проведення незапланованого випробування праці турбоагрегата сталося 2 вибухи. Люди, які працювали в ту ніч одержали смертоносний ядерний обпал. Тоді у реакторі потужність радіації була 30,000 рентген. Зразу після аварії, протягом 10 тижнів було виселено 600 осіб, а протягом півтора року ще біля 10,000. Всього було відселено 23 населені пункти (10,180 осіб). Після аварії підвищилися такі захворювання, як облисіння, лейкоз, щитовидної залози, органів дихання, кишкові та інші. Більше 150,000 людей, з них 60,000 дітей, уражені дозами радіації вище допустимого рівня. А всього в Україні потерпілих 347,619 осіб (про це я дізналась із журналів та газет, а тепер напишу, що особисто я знаю про Чорнобиль).

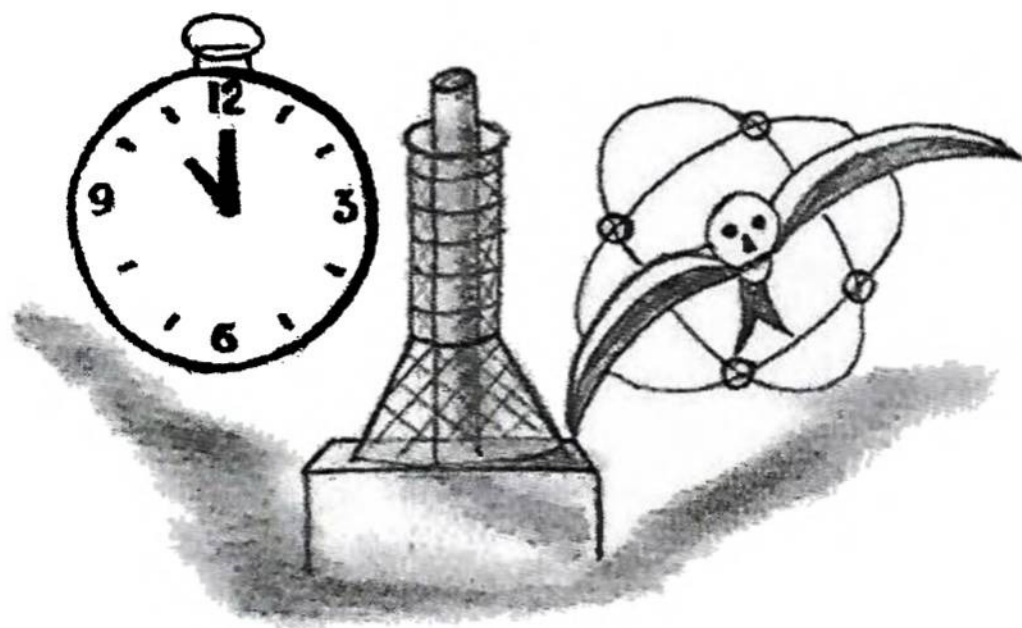
"Чорнобиль" - це слово я знаю ще змалечку і про горе Чорнобильське теж, тому, що я сама народилась через 8 місяців після аварії. Моя бабуся живе в Житомирській області, де підвищена радіація і куди ми змушені їздити на вихідні дні і капікули. Там ми дихаємо забрудненим повітрям, їмо радіоактивну їжу. Я народилась хворобливою дитиною. Мене не могли віддати в дитсадок і мама була змушена залишити роботу і навчання, щоб доглядати мене до 4 років удома. Чорнобиль не покидає мене і тепер. Я маю 9 років, але дуже часто хворію. Болять у мене ноги і я не можу багато бігати, як інші діти. Я знаю, що через Чорнобиль моя мама плаче зі мною вечорами, коли мені болять ноги і я від болю плачу. Три роки тому помер мій дідусь, а йому було всього 50 років. Помер — від інфаркту, а бабуся каже, що його забрав Чорнобиль. Моїй мамі з татом тільки по 30 років, але вони хворіють. У них болять ноги, голова, у мамі збільшена щитовидна залоза, хронічний бронхіт і хворі нирки. Я думаю, що це все зробив Чорнобиль.

Село, де живе моя бабуся, відноситься до 3-ї зони. Їм за це виплачують щомісяця гроші і вони їх називають "гробовими". А дітям дають безкоштовні путівки до моря, навіть закордон. Вони безкоштовно харчуються 3 рази на день. Бабуся ходила до сільради, щоб і мені дали путівку на оздоровлення, але їй сказали звертатися із цим за моїм місцем прописки. А Київ не вважають потерпілим від аварії. Але ж я знаю, що тут таких, як я,

дітей дуже багато. Їм теж потрібна допомога, щоб оздоровитись. За всі 10 років про нас ніхто не подбав, ми нікому не потрібні, про нас забули, як і про покинутих чорнобильських дітей. А на ті гроші, які отримують наші батьки, нікуди неможливо поїхати, щоб оздоровитись.

Тому я вирішила добре вчитись, щоб коли виросту, я і такі діти, як я, змогли змінити наше життя на краще, щоб більше не було Чорнобилів і потерпілих від них людей. Я посилаю до вас вишивку. Це те, що я бачила в селах біля Чорнобиля. Забігі хати і одинокого лелеску.

*Аліна Остапенко, 9 років,
Київ,
2-га нагорода*

Ігор Дуда

РОВЕСНИКОВІ ПРИП'ЯТІ

Десять років — вік мого дитинства.
Десять весен радості життя.
В той рік сумний також хтось народився,
І десять літ живе із ним біда.

Ти мій ровеснику, чорнобильська дитино,
У тебе очі по-дорослому сумні.
Свій рідний дім ще немовлям покинув,
Щоб вже ніколи не вернутися туди.

Птахи і ті вертають із-за моря,
Та не радіють їм чорнобильські гаї,
Обпалені павіки, як і ваші долі,
Ровесники чорнобильські мої...

Я вас довіку згадувати мушу,
Це не минеться і не одболить.
Лунають дзвони... Сумом крають душу.
І я дорослішаю в цю тривожну мить.

*Катерина Білик, 10 років,
с. Велика Білозерка, Запорізька область,
3-тя нагорода*

Ігор Дуда

ХТО ВІДПОВІСТЬ ?

Скалічиш палець — болить. Порашиш ногу — болить. Насварить мама, нагрівається душа болить. Але для цього є відповідні ліки: надія на швидке одужання, любов матері.

А коли знаєш, що у твоєму тілі знайшла свій притулок невиліковна хвороба, спричинена вибухом Чорнобильської АЕС...

Ішов 1986 рік, рік, коли я вперше вдихнула наше українське повітря, напоспе руга м'ягою, любистком і... викидами Чорнобиля.

Чому так погапо збудували реактори, які не зуміли перемогти урапу і дати електричну енергію для мирних цілей, а випустили її назовпі, що склужобчилася у страшну чорну хмару й сипала на наші міста й села забруднену радіацією пилюку?

Чому наш уряд не бив на тривогу, не кликав на допомогу, щоб якнайшвидше зарадити цьому лихові?

Чому 1 го травня наші діти йшли на параду по Хрещатику у Києві і на повні груди вдихали смерть сповільненої дії.

Чому маленькій чотирирічній дитині (про це я довідалася з марафону "Дзвони Чорнобиля") зроблено 49 операцій на щитовидну залозу? Чому ця крихітка повинна бути так довго прикута до ліжка? Чому вона не всміхається сонцю, мамі, весні, життю?

Чому? Чому? Чому?

Хіба нас українців не досить гинуло від татарської павали, від польського ярма, від більшовицько-московського поневолення?

Чому нашому українському народові випала така страшна доля?

Чому наша земля в самому центрі України повинна на сотні кілометрів лежати мертвою? Адже це наш український чорнозем, рівного якому, за врожайністю, немає у цілому світі. Тепер ця шгучно створена через людську псобачність та легковажність пустеля навіває на випадкових її відвідувачів смертельну тугу, гшінить людську душу відсутністю на ній всього живого.

Чому передчасно з життя пішли тисячі моїх співвітчизників, чому осиротіли Марійки та Петрики, чому сум стоїть у очах дітей навіть тоді, коли вони сміються, чому так мало народжується у нас дітей, а так багато помирає дорослих людей?

Чому аж шведський уряд, вчені Швеції, вперше підняли тривогу, вказавши, що саме у нас, в Україні, сталася ця трагедія?

Чому ще тоді, десять років тому, уряд України не насмілився сказати людям, своєму народові правду в очі?

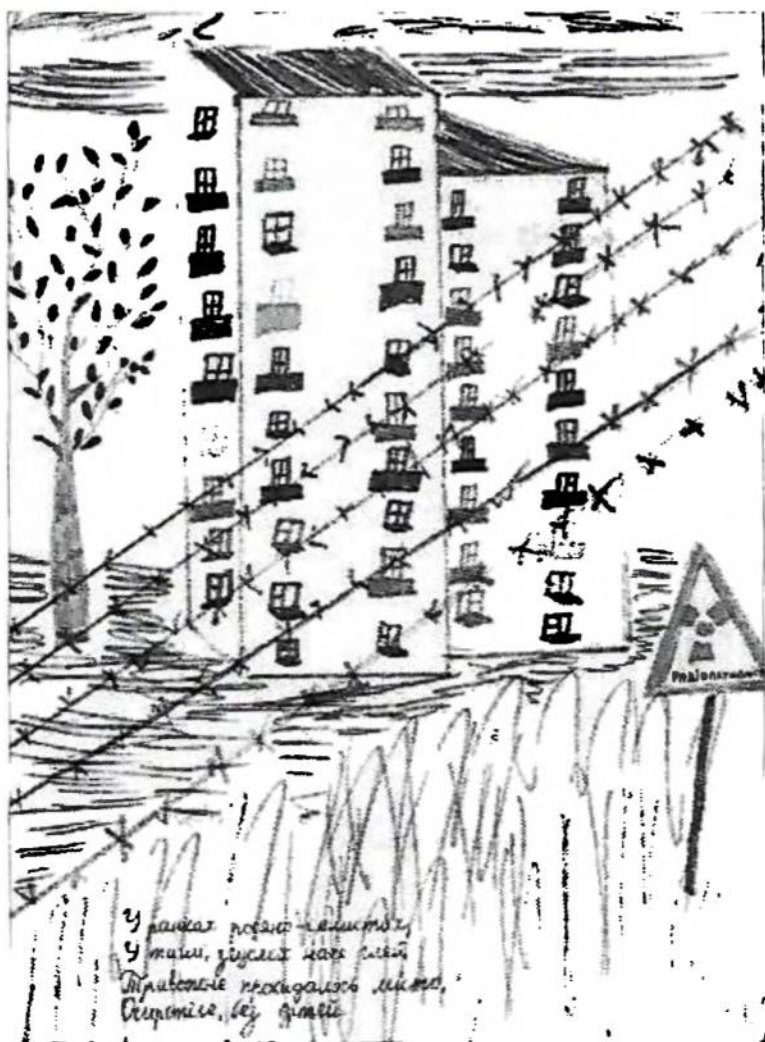
Хто відповідь на мої Чому?

І тільки тепер, коли Україна стала самостійною, поволі розмотується клубок правди про страшне лихо...

Але в моїй душі якийсь потаємний голос шепоче: "Бог вам допоможе вийти із цього страшного лиха. Тільки моліться, широмоліться і працюйте, і Господь не покине вас."

Я щоденно прошу Бога, щоб ніколи в Україні і в цілому світі не повторився Чорнобиль. Хай завжди сміються діти, радіють працею їхні батьки, щасливо доживають свого віку бабусі й дідуся.

*Соломія Пишанська, 9 років,
с. Олесько, Львівська область,
3-тя пагорода*

Галина Муха

ЧОРНОБИЛЬ — МОЯ ПЕЧАЛЬ

Як зупишить мої важкі думи? Скільки часу треба, щоб до мене не приходив той жах? О, Боже! Чорнобиль! Яка гіркота від цього слова.

Рік тому мені було десять, а моїй подружці Оленці — одинадцять. Ми завжди були разом. Годували чуже кошеня Муську, шили лялькам одяг, читали, гойдалися на гойдалці у дворі. Але найбільш любили роздивлятись квіти, а па них — комах, бджіл, трутиків, коників. Дивились через кольорові скельця на сонечко. Як гарно, як затишно було у нашому дворі удвох з подружкою.

Якось Оленка зустрічає мене і каже, що вона захворіла. Тато Оленки працював на атомній станції в Чорнобилі, коли сталося оте лихо! Вони переїхали до Запоріжжя, коли Оленка була зовсім маленька. Але вона сказала мені, що її хвороба через Чорнобиль. За тиждень батьки відвезли мене до табору відпочинку. З табору я повернулася весела, засмагла. Пішла до Оленки. Мені сказали, що вона з мамою в лікарні. Я пішла до неї, щоб розповісти про табір, про море, про нових друзів. Оленка слухала, усміхалась, а тоді каже: "Принеси мені, Насте, кольорові скельця, я буду на сонечко дивитись." Оленчина мама вийшла зі мною з палати, по її обличчі текли сльози. Я пригорнулася до неї, а вона мені каже: "Будь проклятий той Чорнобиль, він забирає мою донечку." Через деякий час Оленка померла.

Труна стояла надворі, а в ній моя люба подружка, така нарядна, у білій сукенці. Але яке в неї жовте личко, як сильно ступіли уста. Сонечко світить яскраво, яскраво, а моя подружка мертва. Кицька Муська сидить під труною. Боже! Що ж це таке Чорнобиль? Не розривалися бомби, не гули гармати, не стріляли гвинтівки, а мою подружку вбито!

Біля Запоріжжя, де мешкаю я і моя родина, теж працює атомна станція. Допоможи Боже, щоб не скоїлося лиха! Ми ж так хочемо жити!

*Настя Лебеденко, 11 років,
Запоріжжя,
3-тя нагорода*

МОНОЛОГ

(вибрані поезії із триптиху "Біль")

Я спитала в свяченої вербички:
- А що ти знаєш про Чорнобиль?
А що я знаю про Чорнобиль?
Вона нічого не відповіла мені.
Тільки "котики" перстворилися на їжачків.

* * *

Беру в руки листок...
Холодний,
Заплаканий,
Тліючий,
І читаю по чорних цятках
Його біографію,
Бо сам він не хоче розповісти —
Гордий.

* * *

Проспівали три півні.
Людська совість обернулась до Бога плечима
І пробурмотіла собі під ніс:
- Я нічого не бачила,
Нічого не знаю.

* * *

Народилось дитячко,
Саме коли розквітала весна.
Прелякалась мати,
Що воно ніколи не побачить
Вишневого цвіту.

* * *

На роздоріжжі доля
стояла навколішки
з немовлятком у руках.
І просила милостиню.
Мадонна...

Проходив розпатланий Вік
і кинув їй:
"Божевільна!"

* * *

Повертав журавлик
З вирію додому,
Люди байдуже
Дивились у небо,
Удаючи, що не знають,
Що йому доведеться
Вити гніздо
З колючого дроту.

* * *

На другу весну
Зарясніли підспіжники
Великі-великі. Страшні...
Сонце ж чомусь стало
Завбільшки з мідний п'ятак.

* * *

Я заглянула у вічі
Нострадамусу
Крізь зачинене вікно часу.
І побачила там зграю
Чорного вороння,
Що вбирає білого голуба.
...Я заглянула у вічі
Нострадамусу...
Та не можу зазирнути
У вічі зів'ялій ромашці,
Що стоїть на роздоріжжі
Віків з пошматованою надією.

*Надя Трач, 13 років,
Задністрянськ, Івано-Франківська область,
1-ша нагорода*

ЩО Я ЗНАЮ ПРО ЧОРНОБИЛЬ...

(скорочено)

*Бути людиною - значить страждати.
Бути українцем — страждати стократ.
Микола Руденко, "Атомний цвинтар".*

...Чи думали мої пращури застерегти нас від бід, переіменовуючи в 1193 році містечко Стрежів на Чорнобиль? Складні шляхи історії Чорнобиля — хто тільки ним не володів. А сьогодні там господарює його величність "мирний" атом...

Бо в світову історію ця земля ввійшла, як мертва зона. І пахне літо полином, як і сотні років тому. Гірчить полин...

Стародавній Чорнобиль дав свою гірку назву (чорнобильник — полин звичайний) могутній атомній електростанції, будівництво якої розпочалося в 1971 році. В 1983 році працювало чотири енергоблоки потужністю 4 мільйонів квт. Скільки радістих сподівань було пов'язано з атомною енергетикою у цілого покоління татових ровесників. Ця молода галузь народнього господарства гарантувала їм матеріальний добробут, соціальний захист. Серед них був і дядько Сергій, балагур і непосида. Він, після закінчення Київського будівельного інституту, як червонодипломник, не вагаючись, вибрав собі Чорнобильську АЕС. З яким захваром він розповідав про свою роботу, про наймолодше місто в Україні Прип'ять, про друзів. Все запрошував нас до себе в гості. А щоб переконливішими були його розповіді, він подарував нам альбом "Прип'ять". Це було якраз напередодні аварії. Вкотре перегортаю сторінки його. Знову й знову вдивляюсь у фотографії, читаю підписи під ними.

Панорама міста відкривається несподівано. Ще мить тому можна було милуватись мальовничими перелісками, сосновим бором. Та ось на вісімнадцятому кілометрі від стародавнього Чорнобиля постає білокам'яне місто Прип'ять. Його назвали Прип'ять за іменем повноводної красуні річки, яка несе свої води до сивого Дніпра. А своєю появою місто завдячує спорудженню тут Чорнобильської атомної електростанції імені Леніна. Ніхто тоді не бачив чорної тіні Чорнобиля, яка зависла над нами. Гірчить полин...

Чи не нас попереджала Біблія словами Янгола:

*І засурмив третій Янгол, — і
велика зоря спала з неба,
палаючи, як смолюски. І спала
вона на третину річок та на
водні джерела. А імення зорі тій*

*Полин. І стала третина води, як
полин, і багато людей повмирали з
води, бо згіркла вона...*

...Ініціатори та організатори музею "Чорнобиль", який відкрився в приміщенні пожежної охорони МВС України, прагнули показати незміриму величину людських страждань, які приніс у нашу країну Чорнобиль.

У "круглій" залі музею розкинулась оригінальна карта Українського Полісся, яка займає весь центр залі. Коли на ній спалахують вогнишки, які біжать, показуючи дороги, якими поспішали до зірваного блоку пожежні машини, а потім евакуювалось сто тисяч населення, коли спалахує зловісний круг 30 кілометрової зони, а в центрі її — криваво-пурпуровий символ цвинтаря "Саркофагу", то мимоволі по стіні пробігають мурашки.

Дай Боже, щоб це ніколи не повторилося!

*Хто з вас від того щасливий,
що розчепили атом?
Ви ж і себе розщепили —
в душах царює страх.
Микола Руденко, "Атомний цвинтар".*

Час невтомно йде вперед, полишаючи позаду і радість, і біль. А сподівання?

Воно проростає у нашій свідомості, силкуючись упасти в благодатний ґрунт, аби заврушитися. Аби...

А покищо тривога їсть душу, як вогонь суху соломку.

І не видно ні кінця, ні краю несласкої долі, що обхопила лугим обручем Україну. Але щедарма в народі кажуть: журбою горю не поможеш. Саме тому й найменшу іскорку надії роздмухуємо, як можемо.

І думається, що тендітна надія, яка лише цебенить крізь лугий вузол проблем, переросте у впевненість у завтрашньому дні. Розпогодяться не лише обличчя наших людей, але й покищо сумне обличчя всієї України, на глі якого шлі чи не найбільшим смутком є Чорнобильська катастрофа.

*Марина Мороз, 13 років,
Талалаївка, Чернігівська область,
І ша нагорода*

"ЧОРНОБИЛЬ: МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ І МАЙБУТНЄ"

(Літературно-публіцистичний нарис)

*"Загидили ліси і землю занедбали.
Поставили АЕС в верхів'ях трьох річок.
То хто ж ви є, злочинці, канібали?!"
Ударив чорний дзвін. І досить балачок."*

Ліна Костенко

У ніч з 25 на 26 квітня 1986 р. сталась трагедія, яку пізніше було названо найстрашнішою техногенною катастрофою в історії людства. Ця трагедія — вибух на 4-му енергоблоці Чорнобильської атомної електростанції (ЧАЕС).

Чорнобиль — невеличке поліське містечко, що потопає у зелені садів. Чорнобиль — містечко, про яке мало хто в світі знав до будівництва ЧАЕС.

Перша літописна згадка про Чорнобиль датується 1193 р. Але деякі історики стверджують, що давня назва Чорнобиля — Стрежів. Містечко було центром удільного князівства. У ньому був замок, який в 1473 або 1482 р. зруйновано. В 1362 р. Чорнобиль захоплюють литовці. У XVI сторіччі замок відбудовують. Це була велика споруда з подвійними мурами і ровом. З того часу Чорнобиль — центр повіту. У 1552 р. в Чорнобилі налічувалось 1,372 жителі. Були розвинуті ремесла, зокрема ковальство і бондарство.

У 1569 р., після Люблінської унії, Чорнобиль попав під владу Польщі. Поляки дуже пригноблювали чорнобильців. Саме тому чорнобильці виступили проти поляків за часів національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького. Чорнобильський козацький полк відіграв важливу роль у захисті Києва від нападів литовців із півночі. В 1649 р., коли Богдан Хмельницький дізнається, що литовці під проводом князя Януша Радзівіла готуються напасти на Київ, він посилав кийвський полк на чолі з Михайлом Кричевським на північ, назустріч литовцям. Кричевський іде через Чорнобиль, де до нього приєднується Чорнобильський полк і вирушає під Лоїв, де 31 липня відбувається битва. Радзівіл у цій битві переміг, полковник Кричевський загинув, але це була "піррова" перемога ціною важких втрат, через які литовці не змогли просуватися далі. Пізніше поляки знову захопили Чорнобиль, але весною 1651 р. повстанці відбили місто. Загалом Чорнобиль декілька разів переходив з рук у руки. Остаточо після Андрусівської угоди 1667 р. між Росією і Річчю Посполитою місто відійшло під владу поляків. Чорнобильці приєднувались до повстання Палія та Самуся в 1702-1704 рр. та до гайдамаччини в середині XVIII ст. Гайдамаки двічі здобували місто. В кінці XVIII ст. в Чорнобилі розвивались дрібні промисли, були цехи кравців, шевців, кушнірів. Тоді ж у місті палічувалося 1865 жителів. В 1793 р. місто

вийшло до складу Київської губернії. В 1845 р. в Чорнобилі з'явилися перші заводи: шкіряний і два свічкових. Місто почало швидко зростати. У 1900 р. тут налічувалось 16,740 жителів.

Така історія стародавнього Чорнобиля, який дав назву потужній атомній електростанції. А недалеко від стації, за 18 кілометрів на північний захід від Чорнобиля, зростало молоде місто Прип'ять. Їїго жителями були будівельники та енергетики, їхній середній вік — 26 років. У мальовничому куточку українського Полісся, на березі красуні-річки Прип'яті вирувало жигтя. І в ту квітучу веспу 1986 р. ніщо не віщувало нещастя. А нещастя було закладене вже з першим кілком, забитим при спорудженні АЕС.

ЧАЕС почали будувати в січні 1970 р. Її споруджували в дві черги: перша — 1 і 2 енергоблоки і друга — 3 і 4 енергоблоки, плянувалась та будувалась і третя черга — 5 і 6 блоки, але після вибуху 4 го реактора їх будівництво припинено.

Перший турбогенератор 1-го енергоблоку пущено 26 вересня 1977 р.; другий енергоблок пущено 21 грудня 1978 р.; третій — 3 грудня 1981 р.; четвертий — 31 грудня 1983 р. Перші два енергоблоки було обладнано реакторами РБМК (реактор великої потужности каналний), 3-ій і 4-ий блоки обладнані новішими реакторами РБМК 1000. Особливість цих реакторів полягала в тому, що в них як уповільнювач використовувався графіт, а як охолоджувач — вода.

*"Спізнаєте правду, і правда визволить вас."
(Євангеліє від Івана 8:32)*

А правди на той час було дуже мало. Десять місяць до аварії в газеті "Літературна Україна" з'явилася стаття журналістки з Прип'яті Л. Ковалевської "Не приватна справа" про грубі порушення технології будівництва під час спорудження ЧАЕС. Стаття пройшла майже непомітною, а була останнім застереженням, тому що за місяць сталася трагедія.

25 квітня на 4-му енергоблоці ЧАЕС проводився ряд випробувань, по закінченні яких плянувалось вимкнути реактор, але о 14 годині з Міненерго поступила вказівка продовжувати роботу реактора. Вночі енергетики дістали дозвіл на вимкнення енергоблоку. Тоді ж було вирішено провести ще одне випробування. О 1 годині 23 хвилини під час вимкнення реактора випробовували, чи вистачить енергії, що нагромадилась у турбогенераторі для того, щоб постачати струмом насос охолодження реактора протягом однієї хвилини до включення дизельного генератора. Але, на жаль, її не вистачило, реактор закипів, внаслідок чого стався цей страшний вибух.

Була тепла квітнева ніч. Спало місто Прип'ять, спала вся Україна, ще не знаючи про велику біду, що прийшла на нашу землю. Першими про нещастя довідались пожежники. Вони перші зробили крок назустріч синьому та червоному вогню, назустріч радіації, назустріч смерті. У хаосі пожежі не було часу ні для скорботи, ні для докору. Вони рятували 3-ій енергоблок, ЧАЕС, Прип'ять, рятували Україну, Європу. Зробивши крок у машинну залю 4 го енергоблоку, вони першими віддали шість своїх життів, не допустивши ще більшої трагедії.

А засоби масової інформації мовчали, паче тут нічого не сталося. Люди гуляли по вулицях, їхали на дачу, на рибалку, загоряли біля Прип'яті.

У той час, коли радянська мас медія мовчала, першими про катастрофу в Чорнобилі заговорили шведські вчені, які зареєстрували на своїх приладах підвищення рівня радіації.

Лише 27 квітня Прип'ять евакуювали. На час евакуації радіаційний фон у Прип'яті складав 1 рентген на годину і вище, активність на рівні 1 сантиметра від доріг та асфальту — 30-50 рентгенів на годину. Але радянські можновладці на чолі із заступником Голови Ради Міністрів СРСР Б. Щербинюю, який очолював Урядову комісію ліквідації аварії, прагнули вірити, що реактор цілий і активність викиду за кілька днів розвіється і все буде шито-крито. Та дозиметристи доповідали, що обстановка щогодиши погіршується й ілюзії розвіювались. І все ж впевнено йшла брехня про низькі рівні радіації навколо сташції. А в той час, 7 травня 1986 р., у Москву передали телеграму про радіаційну обстановку на території прилеглої до ЧАЕС, у Прип'яті та Чорнобилі: фон довкіл блоку з боку завалу — 1,200 рентгенів на годину, на даху сховища рідинних відходів — 400 рентгенів на годину, від графіту — 2,000 рентгенів на годину, від палива — близько 15,000 рентгенів на годину, у повітрі Прип'яті — близько 1 го рентгена на годину, Чорнобиля — 15 міллірентгенів на годину, на дорогах — 60 і від асфальту — 20 рентгенів на годину. Така жорстока правда кінця квітня — початку травня 1986 року. І не зважаючи на це, тодішній І-ий секретар ЦК КПУ В. Щербицький не відмінив ні першоградної демонстрації, ні велогонки Миру 6 травня.

З перших днів постало питання як припинити шкідливі викиди зі зруйнованого реактора в атмосферу. Цю місію викопали вертольотчики, які скидали в жерло зруйнованого реактора мішки з сумішшю піску, глини, бору і вапняку, а пізніше ще 80 тонн свинцю. Загалом було скинуто близько 5,000 тонн цієї суміші. Але це лангухометаша призвело до підняття радіоактивного пилу над реактором. Та 9 травня вся суміш обвалилась у порожницю з під вигорілого графіту, внаслідок чого піднялась чорна шлюва хмара, яку вітер розніс на всі чотири сторони.

Зараження довкілля тривало. Тому було вирішено збудувати бетонний саркофаг над четвертим енергоблоком, який закінчили споруджувати в грудні 1986 р.

В наслідок аварії забруднено мальовничі райони Полісся з прекрасною природою, зі славним історичним минулим. Пожовклі від радіації ліси, здичавілі свійські гварини, неможливість створення рекреаційних зон на мальовничій Прип'яті, нереальність створення історичних заповідників на цій території — все це наслідки Чорнобиля.

Результатом катастрофи стало відселення десятків сіл з 30 ти кілометрової зони. Це були тільки перші кроки у ліквідації чорнобильської біди.

Як сказав Володимир Яворівський: "Чорнобиль став тим порогом, який розмежував правду від кривди, явивши тим і новий відлік часу, і нове світобачення."

Зроблено багато. Зробити треба ще більше, тому що наслідки чорнобильського лиха стали проявлятися ще трагічніше. Проблема Чорнобиля с

це лише проблемою України, а й проблемою цілого світу. Нещодавно Україна в погодженні з Європейським Союзом та Великою Сімкою розробила ряд заходів щодо ЧАЕС:

— будівництво об'єкту "Укриття-2";

— закриття ЧАЕС до 2000 року і будівництво двох паро-газових електростанцій.

Про це ще 29 жовтня 1991 р. Верховна Рада України прийняла постанову про закриття ЧАЕС до 1993 р., але в жовтні 1993 р. у зв'язку з енергетичною кризою експлуатацію станції продовжено на невизначений термін і невідомо, чи закриють ЧАЕС до 2000 р. І все ж на території колишнього Радянського Союзу продовжують працювати 15 реакторів чорнобильського типу (2 — в Україні, 2 — у Литві, 11 — в Росії).

Цього року минає 10 літ від Чорнобильської катастрофи. У ці дні відбувається багато конференцій, симпозіумів, зустрічей по цілому світі з метою мінімалізації наслідків Чорнобиля. Нещодавно така конференція завершилась в австрійській столиці — Відні. Чорнобиль — страшне лихо для України, лихо ще до сьогодні не пізнає до кінця. Його винуватці будуть покарані як не людським судом, то Судом Божим, бо "Господнє лице проти них, хто чинить лихо" (Перше соборне послання св. апостола Петра).

Нині поля і озера, луки та ліси, річки та ставки Чорнобильщини і аж-ко вражші невидимою чорпою хворобою. Дичавіє земля, хоча квітують і родять сади. Та ніхто не споживає їх гірких плодів, ніхто не йде до лісу за його цілющими колісь дарами. Сумні і трагічні відчуття огортають душу, коли на телебаченні показують "самоселів", людей, які прикипіли серцем до рідних домівок, мислих окові краєвидів, до полигої їхнім потом землі, де вони народились, де знайшли останній приюлок їхні пращури. Літні люди і дрібні діти біля них... Яке майбутнє чекає їх? Чорне коло невідомо скільки років залишиться незагоєною виразкою на лоні природи, закарбується в серцях людей, які покинули рідні домівки, обжиті, облаштовані місця, могили своїх батьків. І по повому, гнівно, як вирок недолугости і безглуздя звучать рядки Ліни Костенко:

*"Загидили ліси і землю занедбали.
Поставили АЕС в верхів'ях трьох річок.
То хто ж ви є, злочинці, канібали?!*
Ударив чорний дзвін. І досить балачок.

*В яких лісах ще ви забарложені?
Що яничари ще занастять?
І мертві, і живі, і ненароджені
Нікого з вас до віку не простять!"*

То що ж чекає нас, постчорнобильське покоління, у майбутньому?

*Назар Кузьма, 14 років,
Львів,
2-га нагорода*

ЖАХЛИВИЙ СОН

Ще змалку я полюбляв слухати казки, які розповідав мені мій татко-лісник. Героями його казок були птахи, звірі, дерева. Після них я спокійно засипав і бачив усе уві сні. Мої казкові сни завжди були кольорові, веселі. Та одного разу мені приснився сон чорно-білий, жахливий, та саме страшний: в мене з'явилося почуття, що це — не вигадка, а дійсність.

Я потрапив на лісову галявину. Був теплий весняний день. Щебетали пташки, стиха дзвенів струмочок, шелестіло молоде листя. Але чому ліс не звеселяє мене, як завжди?

Щось стискало груди, пекло в горлі, хотілося заплакати. Я озирнувся навкруги — нікого. Блиснуло сонце, і в очі вдарив червоно-рудий колір трави. Я згадав, що це полин, він росте і в наших лісах. Але чомусь його листя було геть вкрите сріблястим пилом. Десь почувся шорох, і прямо на мене вибіг зайчисько.

Привіт, Сіромахо! Як живеш? радісно привітав я лісового друга.

Тихіше, не гомони, — перелякано застеріг мене Зайчик, в нашо му лісі з'явився Чорножах, вікаймо від нього.

Раптом я почув, як десь піби загриміло, а через деякий час сильший вітер поніс на нас пиляку, змішану з камінцями, попелом. Я біг за Зайчиком, не чуючи під собою ніг. Було важко дихати, по мені ляскотів брудний дощ. "Боженьку! Спаси мене, не дай загинути від Чорножаха!" — благав я, а сам все біг і біг.

Так я опинився за лісом, де на грапив на якоесь чудне село. На вулицях нікого не видно, тільки валяються різні речі, дитячі іграшки, книги. Хвіртки в багатьох дворах відчипені... Куди всі поділися? Що сталося? Горло пересохло, боліла голова, мене нудило. Я вирішив зайти в одну оселю, щоб напитися води з криниці.

Але не встиг взятися за відерце, як почув:

- Не пий, синку, поісрпи.

Переді мною стояла жінка.

Мамо! — радісно схлипнув я і вже пішов їй на зустріч. Та зблизу побачив, що це не матуся. Тільки очі незнайомої жінки були такі ж лагідні і скорботні, як в матусі в ті дні, коли я хворів. Обличчя, руки жінки були начебіо чорні.

Не йди туди, дитино! Там смерть... Я уважно придивився до жінки, в серці щось обірвалося, — це ж Чорнобильська Мадонна! Я бачив її зображення на обкладинці журналу... Так ось куди я потрапив! Сльози полилися із моїх очей.

Жінка притулила мене до себе і приказувала:

— Почорніла моя жіноча врода. Все загубив Чорнобиль! Отруїв річку Прип'ять, нагнав страху на людей.

В моїй голові стукотіло від її слів:

— Всю Україну загубив, наніс шкоди всьому живому. Кругом одна радіація.

— Що ж тепер робити? — запитав я.

Спасіння покищо немає, — сумно відповіла Мадоша, — пройде не оди, не два — сто років, поки одужає природа.

Тут вона дістала з-під покривала, що було на її плечах, зелену гілочку і простягнула мені.

— На ось тобі цей паросток. Це все, що я встигла спасти після вибуху реактора. Збережи його, передай своїм дітям, онукам, щоб посадили на оповленій землі, щоб від нього зріс чистий ліс.

Я тремтливими руками взяв гілочку, заховав під сорочку на грудях, і ми вдвох пішли по дорозі. Над нами висіло похмуре небо, йшов радіоактивний дощ. Чорнобильська Мадонна прикривала мою голову своїм покривалом, оберігаючи від злих чар Черножаху...

Вранці я прокинувся. Мої очі були вологими від сліз. На запитливий погляд батька я відповів, що мені приснився сон про Чорнобильський жах. Батько приголубив мене і сумно сказав:

На жаль, синку, тобі приснився не сон. "Черножах" — страшна трагедія людства в наші часи. Та нічого, якось виживемо, — додав він і посміхнувся в вуса.

*Вадим Назаренко, 12 років,
м. Цюрупинськ, Херсонська область,
2-га нагорода*

Чорнобиль

Галіна Муха

УКРАЇНА РІДНА

(з рукописної збірки віршів "Календар 'Біль пам'яті'")

Україно рідна, мальво чорнобрива,
Скільки орд промчало по твоїх шляхах!
Постріли підступні падали, як злива,
І шмагали горем на семи вітрах.

Нас болять під серцем Соловки й Сибіри
Ми шукаєм й досі кості кобзарів,
Щоб убити щастя, пересіять віру,
Ще й Чорнобиль смертю в серце задимів.

Проклята віками, землецько, руїно,
За кого несеш ти той великий гріх?
Змучена до краю, мамо—Україно?
Під крилом сховала ти дітей своїх.

Тих, що залишились, не допивши чашу,
Що згоряють сиво в мітингах промов,
Що з'їдають справно стронцієву кашу,
І себе вішають вкоitre знов і знов.

Протечуть століття, залікують рани,
І красу повернуть для гополь й калпі.
І допоки в світлі пам'яті ще стане —
Не забудуть внуки про зорю — Полпі.

*Христина Дуда, 12 років,
с. Нижня Липиця, Івано-Франківська область,
3-тя нагорода*

МОЛИТВА ЗА УКРАЇНУ
(вибране)

Мені було лиш п'ять від роду
Та в пам'ять вкарбувалося дитині —
Страждання, сльози, біль мого народу,
Та Чорна біль, що ще живе й понині...

* * *

Сади цвітуть, сади цвітуть...
Та ось хрущі вже не гудуть,
Лише дощі кислотні йдуть,
Йдуть...

Рида земля, рида змяля...
З шістьма ногами йде теля.
Біда взялася звідкіля,
Звідкіля?...

Пита дитя, пита дитя
Хто відбира в нього життя,
Є з білокрів'я вороття?
Вороття...

* * *

Мій зір погіршився з тих пір,
Депресія у мамі...
Біда прийшла у кожний двір,
Сосе з нас соки той вампір
Неситими губами.

По швах тріщить той саркофаг,
Блок дихає й понині...
Брехня ще й досі на вустах,
Блукає правда десь в п'ятьмах.
Як вижити людині?!

* * *

Люди! Не будьте байдужими.
Щоб знову не маніпулювали
Нашими душами.

Люди! Візьмімося за руки.
Щоб не перестало битися
Серце від розпуки.

* * *

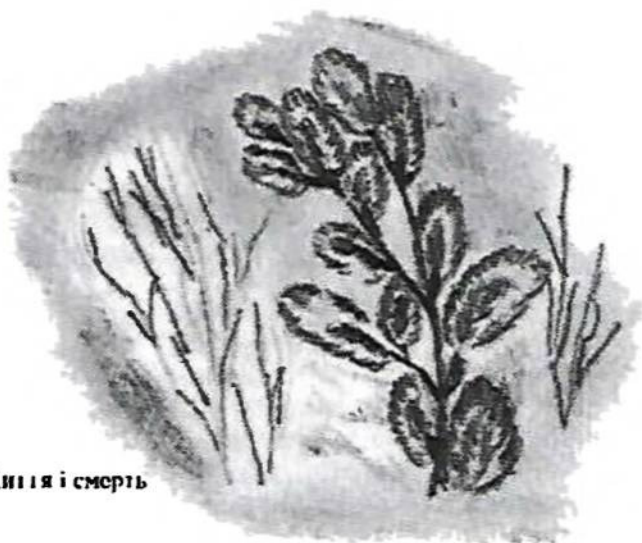
Боже, вистоять нам допоможи,
Поможи не страждать, а любити,
Землю нашу свягу збережи...
Треба діяти, годі тужити.

Чим я можу, стражденна моя,
Послужить тобі в скрутну годину?
Скільки кару тобі ще пести?!
За яку ти страждаєш провину?!

Вірю я, що піднімешся ти —
Будеш рівна із рівними світу.
Після повелі будеш цвісти,
Виростагимуть радісні діти.

Бо не знищить твоєї краси!
Знаю я, що настане година
І забудуться тужні часи...
Будь щаслива, моя Україно!!!

*Наталія Дубравська, 14 років,
Львів,
2-га нагорода*

Життя і смерть

Ігор Дула

ЧОРНОБИЛЬСЬКА КАТАСТРОФА

(вибрані розповіді)

Чорнобильські герої

Шість поргретів у чорних рамках, шестеро прекрасних молодих хлопців дивляться на нас зі стіпи пожежної частини Чорнобиля, і, здається, їхні погляди скорботні, що застигли в них і гіркота, і докір, і німе питання: як могло так статися? Але це вже зараз здається. А тієї квітневої почі, в хаосі й тривозі пожежі, не було в їхніх поглядах ні скорботи, ні докору. Ніколи було. Вони працювали. Вони рятували атомну станцію, рятували Прип'ять, Чорнобиль, Київ, усіх нас.

Надзвичайно спокійний був червешь, коли на небі люго сяяло сонце й не було ні найменшого пятаку на хмаринку — і все це відбувалося не з Божої волі, а людської: льотчики безжально знищували хмари в зоні АЕС, користуючись спеціальними мегодами хемічної авіаобробки неба.

Гарний, майже дачного зразка будинок пожежної частини. Скло вілліло. Два бійці зі шлангів м'яли заасфальтований двір, над яким піднімалася парка хвиля гарячого повітря. Стояли готові до виїзду, вимиті до блиску червоно білі пожежні машини з номерними знаками Черкаської, Дніпропетровської, Полтавської областей. Біля реактора тривало цілоденне чергування пожежників: можна було очікувати, що завгодно. Крім того, об'єднаному пожежному загоні, що чергував у ті гарячі дні в Чорнобилі, довелося взяти участь у боротьбі зі "звичайними" пожежами, які не дивина для тутешніх лісних, болотистих місць, особливо у засушливі роки: у зоні горіли горфовища. І, як усе в зоні, ці "звичайні" пожежі також були незвичайними: разом з димом у повітря злітали радіоактивні елементи, чого аж шйяк не можна було допустити.

Пам'ятник

Він стоїть на узбіччі дороги, що веде до четвертого блоку Чорнобильської атомної електростанції. Цей незвичайний пам'ятник складений з окремих деталей розбитого вертольота МН 8. Довкола нього не ростуть квіти. Радіація. Зона. Та машини, які проходять мимо, салюгують йому гужними сигналами клаксонів. Пам'ять людська нелішня.

Того весняного, сонцем умитого дня 1986 року екіпаж вертольота МН 8 кишувся у чергову атаку на зруйнований четвертий реактор. Йому палесжало, маневруючи між кранами-велістами, поливати спеціальним розчином вкриті смертоносним пилом об'єкти. Завдання надзвичайно складне і важливе, тож здійснювати його доручили колишнім воїнам "афганцям":

старшим лейтенантам О. Юшніду і Л. Христичу, прапорщику М. Ганжуку. Очоловав екіпаж капітан В. Воробйов.

Сотні разів тисячі очей потім переглядали плівку, на якій знято, як птахом з перебитими крилами падав із висоти вертоліт. Підступно яскраве сонце на мить засліпило командира і машина зачепила стропа, що звисали. Воробйова поховали на рідній Херсонщині. А на багатостраждальній чернوبильській землі постав цей скорбогий пам'ятник. Квіти біля нього не ростуть. Але їх сюди часто приносять друзі, проїжджі, водії рейсових машин. Пам'ять людська про звитяжців довічна.

*Оксана Стефурик,
с. Люча, Івано-Франківської області,
3-тя нагорода*

Маска

Галина Муха

Таня Шамрай

МІЙ ВІЧНИЙ БІЛЬ — ЧОРНОБИЛЬ

(скорочено)

Що я знаю про Чорнобиль ?

Я не знаю. Я його відчуваю, переживаю разом з маленькою сестричкою, яка народилась в той страшний 86-ий, разом зі старшою сестрою, в якій збільшення щитовидної залози III ступеня, і з 86 року вона страждає ураженням шкіри, разом зі своїми ровесниками, які хворіють дуже часто. На всю нашу школу з 80 учнів тільки троє умовно здорових дітей. Разом з усім народом моєї України.

Пам'ятаю, як тієї страшної неділі, коли все ціло, було тепло і сонячно, нас несподівано позаганяла мама до хати. І дуже бідкалась, що гато пішов з братами на рибалку. Мамі подзвонила знайома з військової частини і сказала, що трапилось щось страшніше ніж у Гірошімі, але всі мовчать, то ліпше не виходити надвір. Пізніше, вже десь після 9 травня, наказали обв'язати колодязі плівкою. А потім ми почули це страшне слово Чорнобиль. Це слово вже 10 літ б'є на сполох у наші серця. Це слово стало символом нескінченного горя України. Скільки життів забрало воно! Як боляче дивитись на бліде личко маленької Яринки, як шкода мені сестри Оксани! А мої виразки від найменшої подряпини, що гниють місяцями. А яке горе нашій мамі, що не може да ти пам ради, бо нема ліків, коштів! А яке велике горе всіх матерів, всієї Неньки—України!

Але є люди, що "гріють" на цьому руки: користуються пільгами, "оздоровлюють" за кордоном своїх здорових дітей. Бо ці владні люди при владі. Вони будують собі дачі та купують машини за рахунок Чорнобильського фонду!

Ми не були в самому Чорнобилі, але він ввірвався в наше життя, всотався в нашу кров радіацією, новими хворобами і смертями.

Хрест долі

На Чорнобиль гусоньки летіли —
Повертались з вирію вопи.
Покидали їх останні сили —
Ледь махали білими крильми.

Поверпулись — краю не впізнали:
Чорне поле та іржавий ліс.
Струнами минуле напинали,
Наче сльози, краплі із беріз.

Не співав пісень у полі трактор,
Лиш вітри гасали за селом.
Горезвісний і страшний реактор
Світ вігчав чорнобильським хрестом.

Спокута

Себе, Тебе чи хоч кого візьму —
Проллються сльози крізь дитячий сміх,
Чію, скажи, спокутуєм вишу?
За чий тяжкий розплачуємось гріх?

Запастили землю і річки —
Справляють гризну дикі упирі.
Вмирає сміх і никнуть діточки,
І розпач крає душі матерів.

Пекуча рана кожному болять,
Ятрить на тілі рідної землі.
Чи неодмішно кров'ю гроба змигь
Чиєсь недбальство й замисли лихі?

Годуємось в тенетах Сатани:
Чорнобильська біда одна на всіх.
Прости нас, Боже, і оборони
За незамолений пекельний гріх.

Дай розуму, стремління нам і сил,
Правдиве слово у вуста німих!
І прийде каяття до тих могил,
Де янголятком спить дитячий сміх.

На дике поле ще Сівач прийде,
Посіє благоденствіє й любов.
І прийде знов той довгожданий день —
Воскресли душі засміються знов.

1995 р.

*Таня Шамрай, 15 років,
с. Бутівка, Чернігівської обл.исти,
1 ша нагорода*

ОСТАННЯ ДІЙНИЦЯ

(новела)

I

Того весняного ранку було прохолодно, але і якимось по-знайомому заглибно. Сиве небо, немов бабуля, сховало у сіру вовняну хустку свої старі стомлені плечі, а розмаїття роси, що тамувало у собі казкову веселку, було розкидане по шовковій траві щедрою долонею дощу так, що навіть не хотілося її чіпати, аби випадково не проковзнути те відображення небесних зірок, що веселим намистом тішили мої очі на чорному обрусі вечора.

Ото не їси ти, Марушко, гравниці, то й не стає у тебе молока моїм онучечкам дорогеньким, — почувся ласкавий голос бабці Онисі. Вона навіть повчати вміла теплим та піжним голосом. — Будуть скоро канікули, придуть, а пригостити й немає чим...

А я тим часом дивилася на небо, одним вухом слухала ту промову, а другим весело співанку жайворонка, що вже почав рано свою роботу та й підбадьорював себе пісенькою.

Хазяйка тим часом, сівши на старезну колоду, та, діставши недовишиваного рушника, проводила далі щось про своїх онучок. Ох, і любить же вона отих Маришку та Оксанку, веселих та пустотливих дівчаток, що того літа прикрашали мої роги вінками з кульбаби й хотіли покататися на моті. І пасварила ж їх тоді старенька!... Проте, щікого на світі вона не любить так, як їх... Ну, що ж, доведеться постаратися задля неї, і я, відганяючи щадно кучливих комарів, узялася за свою кошлату їжу.

II

Чи довго так паслася — не знаю, аж доки не почула переляканий голос хазяйки і підвела голову.

Там, на протилежному березі річки, де химерним тином стояв ліс, майже через всеньке небо простяглася "копиця" золотавого сніга, а над нею зверху було щось таке схоже на шапку покійного діда Панька, чоловіка баби Малашки, яка, майже, не щовечора приходила до бабці Онисі погере-всити. Та ось ця "шапчина" щезла, а "копиця" розлетілася геть, розкидавши по вітру "солонинки", неначе в сонечка відрізали проміння і воно падає додолу. Потім усе щезло і небо посірішало знову.

Свят Тобі, Господи й Пречиста Богородице, — перехрестилася старенька. — Ото додумалися зі своєю технікою людей лякати! І, побачивши мій заглиблений погляд, додала, — щічого-нічого, голубко, те все минуло, а ти пасись, пасись собі...

III

Того вечора бабка Малашка щось надто довго балакала з Ошиссю, а я стояла педоєпа, чскала...

— Ну, куди я піду, а корову кину?! — дивувалася та сердилася старешка, коли та взяла її за руку, мов дитину, і повела до хати, не промовивши ні слова. — Та вже йду, та недовго так, бо ж Марушки не доїла...

А сама заїрималась...

Ось почувлися її приглушені кроки, рипнула хвіртка, а тоді ледь чутні кроки почали наближатися до моєї халабуди, як жартувала Ошися.

Ось вже й прочинилися двері, електричний місяць осяяв знайоме лице. Те ж саме сиве волосся, ті ж самі зморшки на обличчі, тільки їх чомусь побільшало, а в очах з'явився якийсь неспокійний смуток...

Жсботішня топких цівочок молока злилося зі словами старої (це у неї така звичка --- балакати зі мною, але на цей раз вона казала щось страшне, незрозуміле, її голос майже щоразу уривався від хвилювання):

— Ось і все, моя ластівко! Видю тебе вже в останній раз і більше ми разом не будемо. Малашка казала: якась аварія, будуть виселяти... І молоко вже твоє пити не можна, гак, каже, радіо говорило... А як я буду без тебе, лебідочко?! Як?!

Що це ти кажеш, бабуню? Хіба нам погано було разом? І з яких пір не можна пити молока? Дурниці які! Ми будемо разом і до нас прийдуть твої опучки. Я їх молоком пригощу, правда ж, бабусю? Правда?

Дві білі краплини потонули у піні-перині, за якою їх зустріне молочна безодня часу...

*Ольга Зайка, 16 років,
м. Рівне,
1 ша нагорода*

Назар Бойко

ЕКСКУРС У 25 КВІТНЯ 1986 р.
(Уривки з твору "Чорний біль України")

Дерева вибухали цвітом,
Вже встигли крила розпростерти,
Коли над білим мирним світом
Реактор вибухнув — четвертий.

І чорна хмара небо вкрила.
Куди там тая Нагасакі?
Радіаційними сльозами
Заплакала Україна -мати.

Із вирію птахи вертали
На свою землю вранці рано,
Додолу каменем упали -
Світилось пір'ячко ураном.

Ліс з почорнілими листками...
Чи можна так за ніч змарніти?
І вже рудими пелюстками
Світились стронцієві квіти.

І діти плакали удома --
Їх пік нещадний горлий біль,
А матерів косила втома,
Чи мо', плутонієва сіль?

Дерева вибухали цвітом,
Вже встигли крила розпростерти,
Коли над білим мирним світом
Реактор вибухнув четвертий.

ЄДНАЙМОСЬ !

Єднаймось,
Українці у світі,
Бо ми за Україну
В одвіті!
Рятуймо
Чорнобиль духовий...
Полім бур'яни
Невтомно!

А ми, ваша юна зміна,
Присягу сьогодні складаєм:
Воскресне майбутнє України,
Розквітне й ми з рідним краєм!

*Діяна Копи, 17 років,
с. Ільниця, Закарпаття,
1-ша нагорода*

Зоя

Галина Муха

У ТУ КВІТНЕВУ НІЧ

(вибране)

У ту квітневу ніч здригнулися лелеки,
Замовкли солов'ї і ясен заривав...
Примарився мені поліський край далекий,
Із голубишню вод, із тайнством купав.

Загусло понад ним чорноще мракобісся,
У роті перегірк засушений полин.
Ця доля не твоя, моє святе Полісся,
Прикрасо із прикрас країни із країн!

У ту квітневу ніч здригнулась Україна,
Заплаканий одчай у погляді бринів:
— Мій Господи! За що і за яку провину
В дітей моїх береш огарки ніжлих снів?

Посивіла за ніч Вітчизна пишноока...
І довго в небесах, у стратосферах мрій
Всі чули, як вопа, засмучена голосить,
У Бога просить доль, пощади і надій.

СИНИ УКРАЇНИ

(вибране)

Ішли сини Вкраїни крізь печалі —
Ох, поспішали ж, маги ждала їх,
На хатньому порозі зустрічала,
Вплітаючи у коси сивий сніг.

Вплітала і з сльозами голосила:
— Ой, чим же пригощати вас, сини?
Нічого в душах й серці не вродило —
Чорнобиль відібрав спокійні спи.

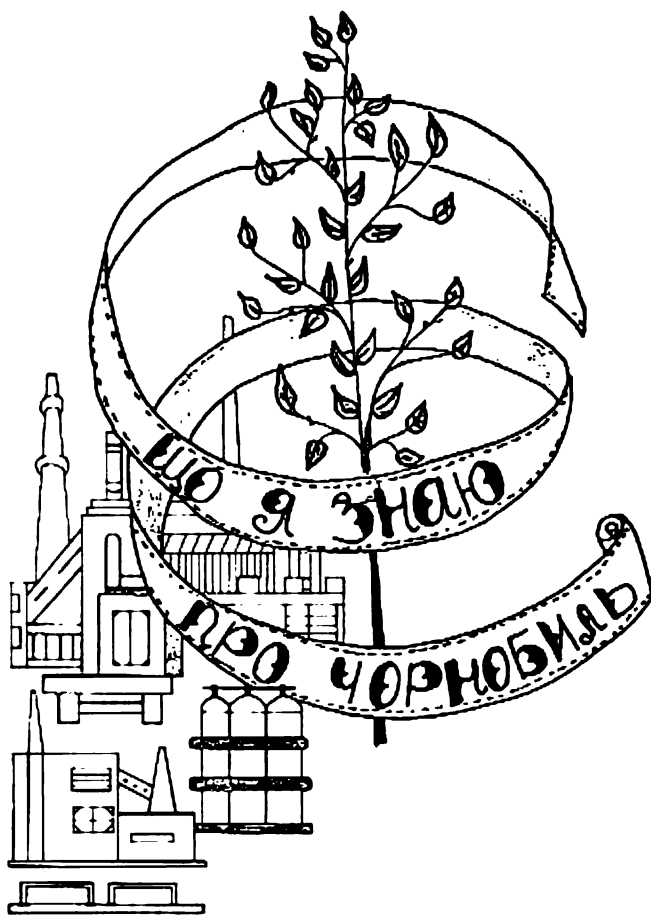
Ви ж бачите, зостарілась я, сива,
В очах болить мені гіркотна синь.
Була, синючки любі, я красива —
Красу мою забрав гіркий полин.

І сльози затрусились України,
Попадали рубінами між трав.
І вільний вітер в ту лиху годину
Їх з ніжністю і грепетом збирав.

І віддавав в синівські дужі руки
У мозолях, які дав щедро Бог.
Як відчувався в мить оцю розпуки
Одчай сумних чорнобильських тривог!

— Не плач, матусю! - враз прошепогіли,
Полин не здатен відібрати любов.
Тебе ми любим так, як і любили,
І віримо — твій усміх буде знов!

*Богдан Сологуб, 16 років,
с. Малий Олексин, Рівненська область,
1-ша нагорода*

Маріянна Федуняк

ТЕРАКОТОВИЙ ДЗВОНИК

Він дуже гарний. Гладенька поверхня кольору червоної цегли, така приємна, що пальці довго ковзають по ній. І форма у нього шляхетно вигончена. А головне — звук. Чистий і прозорий, як хвилі того моря, де ми були тоді... Він — це теракотовий дзвоник, що висить у нашому коридорі на гоблені. Там висить ще багато різних речей, що нагадують нам наші подорожі: дерев'яна маска, ще одна, із глини, маленька амфорка на шворці, навіть світильник — точна копія старовинних грецьких. Пам'ять про Крим, море, ще різні місця, де ми разом бували. Але ті речі висять собі мовчки. А теракотовий дзвоник має голос. Висить він на стіні, повз яку ми увесь час проходимо, прямуючи на кухню. І коли хтось зачіпає його, а це буває часто густо, — чується ніжне мелодійне дзеленчання. Голос Коктебеля озивається до мене, і твій сміх, Юрію, наче зливається з його звучанням...

Те літо в Коктебелі було якесь особливе, не знаю, може тільки для мене, а може просто тому, що кожне нове місце у наших подорожах — особливе. Пам'ятаю терпко-духмяний запах польових трав, що змішувався із пахощами моря, тремгяче в мареві громаддя Кара Дагу, і таку пронизливу-холодну воду, що довго витримати в ній було неможливо. Вітер дув із суші на море і відігнав теплий прошарок води, а гу, що приїє приплив, ще не встигло нагріти пекуче серпцеве сонце. Ось чому пляж повився відчайдушними зойками, коли хтось, не витримавши більше полуденної спеки, кидався у холодну воду. Я не палежу до відчайдушних, але ж спека була нестерпна, і тому я, підбадьорюючи себе виском, схожим на поросячий, теж час від часу схоплювалась і з розгону забігала у воду. І ось коли в черговий раз, дрижачи і посинівши, вибігала на берег, побачила його. Він сидів на смугастому рушникові, який був постелений прямо на гальку пляжа, і дивився на море. Не знаю, що на мене найшло, але я підійшла і мовчки сіла поряд на рушник. Здається, він навіть не здивувався, просто взяв свою сорочку, що лежала поруч, накинув мені на плечі: "Застудишся." Мої батьки подивились на нас, і я помітила, що мати переверпулась на інший бік, пібиго щоб краще засмагнути, а насправді — щоб краєм ока спостеріати за мною. Ну, вже буде розпитувань на зразок: "А ти ж йому що? А він тобі що?" Але нічого, я до цього вже звикла, хоч іноді й дражуюсь. Тоді мама замовкає на деякий час, а потім знову починає свою пісеньку: "А ти ж йому що? А він тобі що?"

Чому я так вчинила? Можливо тому, що він на своєму смугастому рушникові скидався на джмеля. Чорні, широко розставлені очі, чорне волосся, досить довге зачесане назад, волохаті ноги, всі у смішних кучерявих, теж чорних волосітках. Ну джміль, та й годі!

"Люблю море", — сказав він, — "мабуть, тому, що так рідко його бачу." Я ніколи не думала над тим, чи люблю я море. Воно просто було тут, ми їздили до моря досить часто і тому я просто звикла до цього. Я так і сказала. Він із задрістю подивився на мене." А я вже бачив тебе раніше, на морській прогулянці." Так зав'язалась наша дружба. Взагалі, не знаю, як назвати наші стосунки, нам було просто добре разом, бо мої батьки, звичайно, хороші люди, але спілкуватися увесь час тільки з ними, ну, самі розумієте...

Звали його Юрієм. Коли запитала звідки, почувла: "Чорнобиль." Для мене це було як на краю світу. "А, це де АЕС." У моєму уявленні та АЕС була на зразок якогось величезного казан на підпорках, у який кидають ядерне паливо і закривають зверху кришкою. Дивно, хоч і бачила це телебаченні безліч пультів, людей у білому, але в уяві стирчав отой клятий казан і більше нічого.

У самому Коктебелі, зрештою, не так багато місць для прогулянок. Увечорі відпочивальники говчуться на коротенькій набережній і невеликій площі біля будинку Волошина. Цього літа вся дітлашня бігала із теракоговими дзвониками на шиї. Під великим деревом стояв дідусь, у якого у руках було ціле гроно цих дзвоників. Дітлахи нагадували телят, що заблукали, і всюди чулося дзеленчання і веселий сміх. А точніше кажучи, дзвоник посилу не тільки дітлахи, а й дорослі, хто в руках, а хто теж на шиї. Знаєте, як це буває на відпочинку: всі веселі, привітні, чуються жарти, сміх, блукають закохані пари, лунають звуки гітари, долинає дискотечна музика. І розпал веселощів припадає десь на першу-другу годину ночі. А зранку — знову море, пляж, пскуче сонце, фіялково-чорний виноград, і на кожному кроці — варені качаш кукурудзи.

І ось одного вчора до мене підбіг Юрій. Руки він тримав за спиною. "Закрий очі", — і надів мені на шию теракоговий дзвоник. У Юрія теж був такий дзвоник, і наш сміх часто зливався із їх дзеленчанням. Нам воши дуже подобались, але найбільше нам подобалось розмовляти. Про що ми тільки не говорили! Про наші міста, про захоплення, читали вірші, обговорювали книжки, фільми, музику. Та про все це, мабуть, говорять підлітки всього світу. Ми не були винятком. І якою щасливою я себе почувала! Нам так добре було разом!

Але все закінчується. Настала пора прощання. Батько Юрія був пожежником на АЕС і отримав путівку до санаторії на 24 дні, із сім'єю, а ми приїхали у Коктебель "дикупами" і там пастав час повертатися. Ми не сприйняли наше розставання, як велику трагедію, бо ми домовились листуватися, а через рік знову зустрітись тут, на березі моря, на цих мінливоко-льорових пагорбах, у цій "країні блакитних гір" — так перекладається із татарської слово "Коктебель". І кожен повіз із собою додому теракоговий дзвоник, бо він став начебто символом нашої дружи і цього чудового літа...

Вдома безліч клопотів звалилось на мене, як завжди у вересні. Знов школа, нові враження, ансамбль тацю. Листувалися ми рідко, бо я не вмю писати листів, все відкладала, що ось зустрінемось — і годі я все розповім, про все поговоримо. Хіба могла я тоді знати, що це "годі" так ніколи більше і не пастане? Весною прийшла звістка про трагедію на Чорнобильській АЕС.

Я сприйняла її спочатку якось відсторонено, але раптом мене обпекла думка: "Боже, але ж там Юрій, і його батько... він же пожежник!" Напружено вглядалась в екран телевізора, а раптом... Не можу забути репортаж із Прип'яті. Жахливе видовище: покинуті будинки, школи, магазини, все місто порожнє, у ньому нікого немає, все залишилось так, як і було, коли тут жили люди, - і пі душі. А більше всього мене вразили кадри, на котрих показували книжки, сторінки яких ворушив вітер і вони були схожі на білих птахів, що сіли на землю і тріпочуть крильми, а ще... лялька, яку залишила прямо на підлозі якась незнайома мені дівчинка. Я жадібно вдівлялась в екран, бо мене переслідувала якась божевільна думка: а раптом я побачу теракотовий дзвоник, почую його дзеленчання? Мені уявлялось, як він висить у порожній квартирі, у безлюдному місті і тільки вітер торкається його теракотового язичка. А можливо, від нього залишилась лише купка уламків?...

Більше я ніколи не отримувала листів від Юрія. Я так і не знаю, що з ним сталося, куди закинула його доля, чи живий він, чи здоровий, а може?... Того літа ми нікуди не поїхали. А восени в нашій клясі з'явилися чорнобильці. Двоє дівчат -- Ольга й Наталка. Такі юні, гарні... і хворі. Вони часто пропускали заняття, їздили лікуватись у санаторії, а потім одна з них сказала, що в неї рак...

Він дуже гарний. Він висить у нашому коридорі на gobлені. Мій теракотовий дзвоник, у звукові якого вмістилось так багато: і шум моря, і запах степу, і місячні ночі Коктебеля, і твій сміх, Юрію. І завжди, коли хтось зачіпає дзвоник, я чомусь уявляю, як інший теракотовий дзвоник висить у порожній квартирі, у безлюдному місті і тільки вітер торкається його теракотового язичка. А можливо, від нього залишилась лише купка уламків?...

*Зореслава Малиш, 15 років,
м. Запоріжжя,
2-га нагорода*

Назар Бойко

ЩО Я ЗНАЮ ПРО ЧОРНОБИЛЬ ?

(Уривок)

Знав дуже мало. Можливо більше й не було потреби знати. Станція, як станція. Чотири блоки подають струм. Нове місто Прип'ять збудоване перед запланованою датою, як і саме АЕС. Все по радянському... А те, що по-радянському, завжди добре і краще ніж у капіталістів. Так я думав тоді.

А що я думаю і знаю тепер про Чорнобиль?

І хіба хтось із моїх ровесників знає справжню правду про Чорнобиль? Так! Саме про початок, задум побудови цієї чорної смерті для мого народу! Ідся не йшла від киян, чорнобильців. А хто їх спитав? — Ніхто!

...Мені тоді йшов шостий рік. Я був малим хлопчиськом і про якийсь атом, радіацію не мав уяви...

Я кілька разів перечитав документальну повість Юрія Щербака "Чорнобиль". Тут все описано до аварії і після аварії...

Мишувало десять років...

Мій батько став на ноги. Допомогли лікарі і він сам не втрачав надії. Я підріс і павчаюсь у 9-й класі. Моєю Батьківщиною вже не є Радянський Союз. Я живу в іншій державі. Немає вже мопстра, який сів страх між людьми. І слава Богу! Воскресла нова держава — Україна. Це моя Батьківщина. А хто про неї знав? Власне, Чорнобиль і зробив швидко рекламу Україні. Про це дізналися в світі. Я не хотів би такої реклами Україні. Це не добра реклама, а сумна. Біль і сум несемо ми і будуть пестити наші діти та правнуки. А може вимеремо всі, як колись вимерли динозаври? На це ніхто не може дати ствердної відповіді.

Гірко дивитись на покинуті села й міста. Залишилися в "зоні" де по-де старі дідуся й бабусі та чекають на свою смерть. Куди їм іти від рідного дому? "В своїй хаті, своя правда..." — як писав Т. Шевченко.

А чи забула Україна про своїх людей, яких не обійшло горе? Ні, не забула. Горе людей — це горе держави. Багато коштів виділено на перселення людей, на медикаменти. Ліквідаторам аварії держава надала великі пільги, але здоров'я за пільги і гроші не купиш. А де взяти великі гроші? І прислухавшись до нашої біди, люди доброї душі із інших держав світу надають нам гуманітарну допомогу, надсилають медикаменти, запрошують дітей із зони на лікування. Світ зрозумів нас, бо ця біда зачепила, або зачепить і їхні долі.

А що ще я знаю про Чорнобиль? Знаю, що в Рівному і Житомирі, Чернівцях і Києві, Чернігові і Луцьку, в Нью-Йорку чи Парижі лежать мої українські ровесники в лікарнях і лікуються від опромінення та раку. Знаю, що в зоні дикі тварини втрачають шерсть, а рослини міняють форму та видають плоди великих розмірів. Знаю, що неухильно зростає смертність

серед самих ліквідаторів. Що ще не досягнуто вершини захворювання, ви кликаної чорнобильською трагедією. Це жахливо!

А що моя сиротина Україна? - Залипиться із своїм Чорнобилем назавжди.

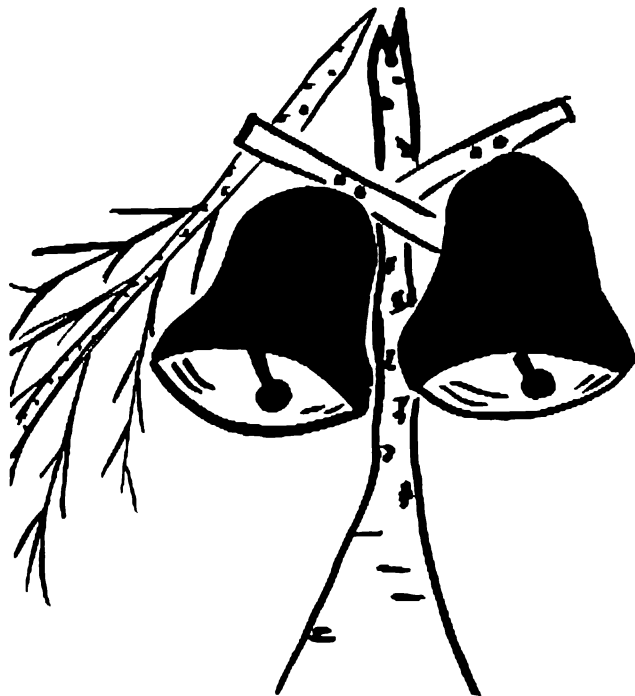
Не опускаймо руки, друзі! Не траймо надій! Ми українці, перебули татаро монгольську навалу, польську окупацію, австро-угорську неволю, російську неволю, фашизм німецький, табори сибірські. Ми все перебудем, ми терплячий народ. Поможімо самі собі, навіть словом добрим. Пам'ятаймо і пишій правдиву історію чорнобильської катастрофи. За неї наші діти ще не раз прокленуть нас. Чому ми дозволили на собі проводити досліди? Одним махом, парою секунд - і маєш наслідки на сторіччя. Хто так ще може зробити зі своєю державою, своїми людьми.

А ви питаєте, що ми знаємо про Чорнобиль? Про нього будуть знати правду наші діти і правнуки, але нас уже не буде.

Гірка грав чорнобиль. Від своєї гіркоти згіркло пів світу. Від своєї назви людям стає моторошно на душі. Чому ти, гірка зірко, впала на мене тоді саме, як я живу? А може це Божа кара? Але за що?

Ось, що я знаю про Чорнобиль.

*Маркіян Борук, 15 років,
с. Шепарівці, Івано-Франківська область,
2 га нагороди*

Наталія Хриптіа

ЩО Я ЗНАЮ ПРО ЧОРНОБИЛЬ ?

М'яке і пружне сонечне кружало переливалося феєричними барвами над безмежним зеленим покривом землі. Жахливий вітер рвав тонке покривало хмар, а ті пливли до світила рідкими табущами і тапули під примарним ліловим освітленням, збиваючи в небі імлісту куряву. Земля, що вже звикла одержувати після зимової вимушеної мовчанки бурхливі потоки космічної енергії, цієї весни захлинулася в морі інформації. Несподівані імпульси пронизували все. Воши іскрилися у кожній травинці, вторилися спалахами блискавок, роками громади. Їх можна було віднайти в знищі зляканого звіра, що не міг розшифрувати послань. Тривога жила скрізь і повільно наростала, розкидаючи свої сіті. Плавилися запобіжники часу, варом кипіла наелектризована тиша в полях. Все живе вже давно одержувало сигнал тривоги. Лише одна високорозвинена вітка життя не відчувала наближення страшного лиха. Цією віткою було людство. Зачинившись в тісному тамбурі власних проблем, створених ним же, homo sapiens окреслив навколо себе заповітне коло, навек відгородивши себе від природи і самовільно назвавшись її царем. Отак по троху й відійшла людина від першопочатку, погрузила в несповісті. Тому зборов нас важкий сон забути тієї ночі на 26 квітня.

Ніч наближалася. Розсілася на небі, наче огрядна баба, та порозкидала над землею свої спідниці. Ще сяяли зорі, ще падали в росяні трави та чисті води, ще міг хтось загадати бажання, подивившись на довгий слід летючої іскринки. Надірваним голосом почав свою пісню соловей, але закінчити не встиг. Настала німа порожнеча. Лише на мить зупинився відлік часу, на одну мить розкрились небеса, на мить єдину нам явилась вічність. І засурмив третій ягол... О зірко, що ім'я тобі Полин, чому так душу рвує твої ридання. Яскравий сніп примарного світла блиснув у темряві і залишив за собою обагрену полум'ям і сповиту димом споруду реактора, що підводилася над містом. Саме життя відступило перед цією силою. І був вечір, і була ніч, і був день перший... День перший після катастрофи, що поділила вік на "до" і "після". Все, що було "до", залишалося спогадом; все, що сталося "після", виявилось згустком суцільної боротьби за майбутнє. Сталося. Але що це? Жах? Смерть? Апокаліпсис? Разом з цим вибухом прийшло до нас усвідомлення того, що сталося трагедія неймовірної сили, яка залишатиметься болючою раною на тілі планети не десятки і тисячі, десятки тисяч років.

Чорнобильська земля приречена на пустку. Її ґрунти, ріки, трави, ліси, села, хутори всі вони вмістили у собі мало не цілу таблицю Менделєєва. Страждений край. Стражденні люди, що жили там, де тепер весь простір окреслюється тільки словом Зона. Зона — це тридцять кілометрів мертвої землі. Але чи має вона вимір? Повітря, що вмістило в себе радіоак-

живні домшки, кочувало Європою та Азією ще багато днів. Переміщувалася зі сполуками водяна пара і проливалася дощами над Білорусією, Росією та над іншими країнами. В Німеччині було заборонено вживати овочі і фрукти без відповідної перевірки. Хвилювався вже весь світ. Тільки засоби масової інформації СРСР давали дані, що не відповідали реальному стапові ситуації, а уряд дав наказ помпезно відсвяткувати 1-го Травня. Але люди перебували в страшному напруженні. В зоні трагедії почалася термінова евакуація пасажирів. Ніхто не брав з собою багато речей. Не дозволяли. А ще людей повідомили, що вони залишають свої оселі лише на кілька днів. Евакуація тривала надто довго. Це вже коштувало нам тисячі життів, а наслідки тільки починають проявлятися. Потерпілим пропонували нові житла. Можна змінити місце роботи і помешкання, але як відігнати нічні жахи, в яких з'являються примарами біла хата, садок під вікнами, ікона під вишнвим покривом рушника. І все воно охоплене полум'ям. Береш до рук святу свою землю, а вона розсипається сірим попелом і тече крізь пальці, ненавчтліш пересипається в пісочному годиннику смерті.

Зона - це мертва земля. Мертва. Ми називаємо мертвими пустелі і снігові простори. Але і там існує життя. Мертвою зоною не назвеш і довгу та широку смугу асфальту. Чому? Який зміст людина вкладає в поняття "мертвий"? Адже це щось, що було живе колись, але тепер не несе в собі ознак живого. У Зоні мертво все. Мертві будинки з сліпими вікнами, мертві сади з перестиглими фруктами, мертві ліси з іржавим листям. Біля мертвих місць мертві села, мертво повітря оточує предмети, повз які ходять здицані вилі гваристи, від яких теж віє смертю. Мертві зорі дивляться у мертву воду, мертво небо хилиється до мертвої землі.

Біля старого цвинтаря стоїть церква. Чи встигли люди відсвяткувати тут Великдень? Чи освятив священник кошики святою водою з мертвої річки? Церква розграбована. Мародери побували не тільки тут, а й у селах. Винесли все, що можна було винести. Жахливі діла рук твоїх, що є наслідком пожадливості твоєї, людино! У церкві залишилися лише уламки скульптур та поламаний столик з лавами уздовж стін. Крізь вибиті вікна сюди зазирає день. На стінах плачуть образи святих. І в домі Бога дише трагедія Чорнобиля.

На подвір'ї церкви лежить сірий дзвін. Обірвалися, мабуть, скріплення. Нема кому подати допомогу. От він і зостався сам зі своїм каліцтвом. А хіба його доля не схожа на долю людини, що тяжко захворіла, одержавши чималу дозу радіації? На весь світ лушають тепер дзвони Чорнобиля. Комуś допомагають, а хтось гасне. Голос про допомогу. Голос волаючого в пустелі.

Ми схиляємо голови перед тими людьми, що йшли на смерть в атомне пекло задля того, щоб жили інші, щоб ціло майбутнє покоління, щоб усміхалась мати молода і цілувала новонароджену дитину. Вони вступили у боротьбу з реактором, з природою, з самим собою. Вони ввійшли в вогонь і залишилися павіки у нашій пам'яті. Люди, які помирали задля життя, є частиною вічності, пам'ять про них ніколи не згасне. Де знайшли притулок їхні душі? Тяжкий сон скріпив їхні повіки, закрились тихо очі, що лічили

показники в дозиметрах над куполами енергоблоків. Вони починали естафету. Нам залишилися їхні спогади.

Юрій Борисович Андрєєв, підполковник Радянської Армії: "28 травня 1986 року я приїхав у Чорнобиль. У зоші я одразу ж пригадав фільм Андрія Тарковського "Сталкер". І себе ми називали "сталкерами" і Юра Самойленко, і Віктор Голубєв, і я... Всі, хто ходив "у найбільш значні місця "сталкери."

В будь-який час їх забирали на реактор. Але працювати там більше 15-20 хвилин без відповідних костюмів і обладнання вони не могли.

Юрій Миколайович Самойленко. Заступник головного інженера Чорнобильської АЕС для ліквідації наслідків аварії: "Зрозумійте, адже ми голі й босі, ми не мали ніяких дистанційних засобів, ніякого спеціального одягу. Жодного пристойного скафандра. Що дасть пожежний костюм? Він дасть хвилину перебування там. А потрібен надійний скафандр, щоб у ньому можна було дихати, працювати, перебувати у високих полях. Ми ж у рукопашку йшли на ремонт апаратів."

У них були сім'ї. Кожен був сином, у багатьох були свої діти. Їхні матері та батьки давали благословення своїм дітям, а вже знали, що це завдання буде боєм не на життя, а на смерть. Плакала в новій хаті мати, плакала смугла ікона в її руках. А дружини, а діти... Молоді дівчата знаходили своє кохання, а кохання поглинала розжарена паща реактора. Дитина змалечку вже знала, що гатко загинув для її порятунку. Та яке горе чатувало на жілку, коли вона дізнавалася, що її єдине дитя, її дар, поліха і пам'ять по чоловікові страждає певиліковною хворобою. Дитину чекала фізична смерть, а матір -- духовна. І ось стоїть вона на тісному цвинтарі чужого їй міста над маленькою могилкою своєї кровиночки. Болить змучене тіло, бо й сама вона хвора, болить душа, а очі палають лихоманковим вогнем, бо вже давно всі сльози солопими краплинами вилились на мале тільце дитини та на шлюбну фотокартку. Вітер зриває останні пелюстки з вішків на могилі, вітер не обминає тендітної постаті в чорному. А з небес дивиться Богоматір і ховає сина в білих хмарах.

У білій лікарняній палаті лежить мати. На тісному цвинтарі спочиває син. Поблизу мертвої Прип'яті спить вічним сном батько. Живим пам'ятником їм і іншим жертвам трагедії є дерево біля Прип'яті. Дерево має форму хреста -- вічного символа муки і воскресіння.

І все ж люди йшли. Добре знали, що в цю саму мить, коли стоїш на опроміненні, воно ламає генетичний код, загрожує наслідками на раковому рівні. Згадує Ю. Б. Андрєєв: "Я йшов спокійно, можна сказати, безтурботно, поглядав на прилад. Але відчуваю щось не те. Підіймаюся крутими гвинтовими сходами на дах. І раптом бачу переді мною величезна павутина, міліметрів 500 діаметром, гарна, чорна така. Вона у мене на грудях відбила ся... А взагалі -- то важко було. Бста опіки. Горло весь час було закладене, хрипкий голос. Але я сприймав це, як елемент цеміпучого ризику".

Вони гралися зі смертю, билися і перемагали. Кожен їхній крок вів у прірву, але вони усвідомлювали, що кожен цей крок наближує перемогу над природою. З приладами ДП-5 у руках вони обходили і вели й уламки графіту. Після кожного виходу знали свою дозу опромінення і розуміли, що

могло б бути ще гірше. Воши виграли бигву. Вічне питашия Гамлета тут ставилося особливо гостро. Бути чи не бути? Воши вибрали перше. Своїм життям ми завдячуємо їм.

Слухаю плач моєї землі. В ній ридашля матерів і дружиц, сестер і дочок; в ній скупа чоловіча сльоза і болісний дитячий крик. Ми боремося за майбутнє. А що ховається за його завісою? Може ще один Чорнобиль... І одного було вже надто багато. Крутиться життя в калейдоскопі днів. Па м'ятаймо мипуле і повірмо в майбутнє. Живімо, щоб жити, доки це зійшли Альфа і Омєга.

*Галина Гірник, 15 років,
Калуш, Івано-Франківська область,
2-га нагорода*

Кошик

Хрисіа Гула

Апта Гейлі

ПАМ'ЯТІ СВІЧА

Хай не згасне та свічка в вікні,
Що у квітні сама запалилась!
У пекельні для людськості дні
У Чорнобилі зірка зродилась!

Хай вона не згасає повік
І нагадує пам про ті жергви!
Не один був би жив чоловік...
Та зоря народилась для смертн!

Хай палатимуть сонні свічок
У існуючих пшпн ще душах,
За дігей тих — Синів і Дочок,
Чня слава повік невмируца!

БИЛИ НА СПОЛОХ ЧОРНОБИЛЬСЬКІ ДЗВОНИ

Били сполох Чорнобильські Дзвони!
Ой, як голосно голосно били!
Від кордону і до кордону
Земля з розпачу голосила!

Так і плакала вона бідна:
Що ж це діється, любий світоньку?!
Пробач, матінко, пробач, рідна,
Що накоїли Тобі дітоньки!

Розп'яли Тебе та й залишили,
Рягувати не поспішаючи,
На "парад" ішли, "стенди" вішали...
Та не гнівайся, бо не знаючи.

Ой, не відали прості смертні,
Що земля з болю розривалася
І страшними страшними жертвами
Укривалася!... укривалася!...

*Іеся Гуцько, 15 років,
Львів,
2-га нагорода*

ТАМ, ДЕ ХМАРИ ПЛИВУТЬ ПО ЗЕМЛІ

там де хмари пливуть по землі
де у сивій імлі розчиняються тілі
обгорілих хрестів
попіл падає з неба
вкриваючи землю і час
де одна лиш ріка -- кривава
і одна лиш гора — з черспів
там де спокій завжди і тиша
й Небуття грає пісню Питьми

БУЛО МІСТО

Був час і життя
були ночі і дні
були діти
розмовляли птахи в синім небі
і всміхалось як дівчина Сонце

місто спало коли серед мирних зірок
спалахнула жорстока і чорна зоря
покотилася й впала на Землю
в одну мить розгорівся
до неба вогонь
і пропало усе

ця зоря має ймення — Чорпобиль
хто вона
чи послання Бога
і віщує кінець
чи то крик Сатани переможний
чи то випадок
і небуття
пам засвідчує морок Ніщо
той хто може сказати
хай скаже
та чи змінить це щось
напевно

*Олег Васи́льєв, 17 років,
м. Жовква, Львівська область,
3-тя нагорода*

ЧОРНОБИЛЬСЬКА ЗОРЯ

*"І третій ангел просурмив, і впала з неба
зоря велика, що палали, як смолоскип,
І впала на третину річок і на джерела вод.
Ім'я зорі мовиться — "Полин"..."
Біблія, Апокаліпсис*

Чи наяву усе,
чи, може, сон це:
Життя буяло
поміж трав,
Цвіла Вкраїна
під квітневим сонцем,
А привид смерти
дико реготав.
Сходять зорі
в тихих небесах,
Пильнують спокій
до світанку,
Сходять зорі
у вечірній час
Чорнобильська ж зійшла
в четвертій ранку.
Чорнобильська зійшла
в четвертій ранку —
Сплелися пекло і життя
В смертельнім танці жаху.
Ридало небо, мов дитя,
Земля здригалася від страху...
Тепер тут пустка,
печаль, самота,
Прогірклії води,
тужлива луна,
Колючії дроти
і мертва трава...
Сюди вже більш не прилетять
лелеки
Не заспівають пісню
солов'ї,

І сумно дивляться
далекі предки
На попелище
древньої землі.

Невже людські недбалість і помилки
Не можуть нас чогось навчити?!
Чорнобиль — це трагедія Землі,
Чорнобиль - це трагедія століття.

Тепер тут пустка,
печаль, самота,
Прогірклі води,
гужлива луна,
Колючі дроні
і мертва трава...

*Мар'яна Климець, 14 років,
Львів,
3-тя нагорода*

Галіна Муха

ДОБРИЙ ДЕНЬ !

Мене звать Олеся Мамчич. Я — киячка. Чорнобиль — це тема дуже болюча для мене і для моєї родини. Я пам'ятаю ті весняні дні, коли на нашу землю впала "зірка Полин". Було тепло і соняшно, як влітку. Все цвіло, птахи солодко виспівували, а ми з мамою бавилися серед трави і кульбаб в одних літніх платтячках. Мені було п'ять років. Згодом мама казала, що краще б у ті дні був холод і ми гуляли в теплому одязі, тоді опромінення було б меншим. Через декілька місяців у нас народилася сестричка.

Після Чорнобиля все стало інакшим, хоч зовні не змінилося майже нічого. Червоними боками вабили вишні, солодким запахом здалеку кликала до себе малина... Але тепер все це стало забороненим. Я не могла збагнути, чому не можна бігати по траві, адже вона така зелена і така густа! Ще з шести років я складала вірші. Спочатку вони були зовсім дитячими та безтурботними. Я ставала старшою і починала розуміти жах Чорнобиля.

*"Діточки маленькі
Дивляться на матір.
Мамо! Ой як хочеться
Ягідку зірвати.
Ні, — зідхає мама —
Хай Вас Бог боронить,
Бо де ми живемо —
Чорнобильська зона"*

писала я в дев'ять років. Я не розуміла, як можна було допустити таке лихо і звергалася до людей:

*"Люди зупиніться!
Стійте, озирніться!...
Зупиніться, люди,
Бо погано буде.*

*Стогне Україна —
Наша це провина,
І Чорнобиль стиха
Набира нам лиха.*

*Та куди ж ви дивитесь,
Люди, українці?
Прокидайтесь, люди,
Бо погано буде.*

(травень 1990 р., 9 років)

Мені ставало страшно, коли я згадувала, що Чорнобиль не закритий і щодня над нами висить загроза нової катастрофи.

*Мертві води
Плач природи
І жорстокі вчинки людей.
Місто,
Обмотане колючим дротом —
Це наш з вами завтрішній день.
На шляху холодне каміння,
Десь утретє Чорнобиль горить.
Та ніхто його не загасить —
Над Землею чорна тінь висить.
То давайте, якщо ми Люди
Станем самі собі у пригоді
Скажем ми:
"Такого не буде!"
І підемо назустріч
Природі.*

(жовтень 1991 р., 10 років)

Про Чорнобиль я більше не хочу писати, тому, що він лишив свій болючий слід в нашій родині і хочеться писати про щось світліше:

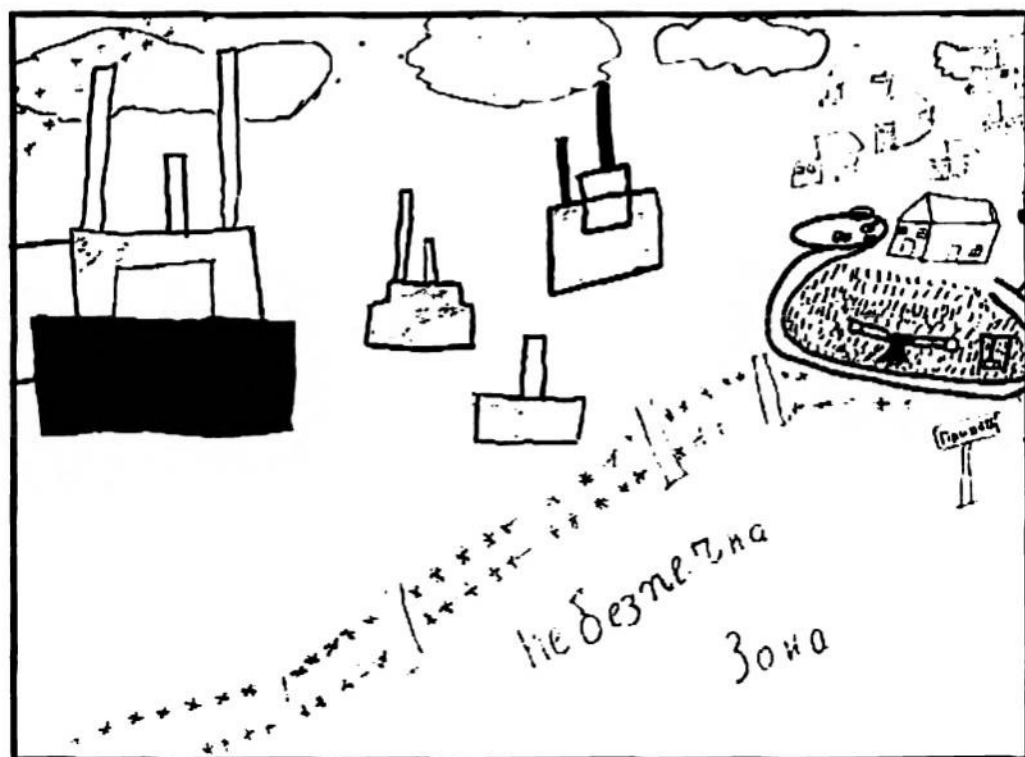
*Сонце букетик промінчиків ранніх
Подарувало Землі,
З гілки калини пташині вітання
Шлють нам синички малі.
Ніжні фіялки ведуть хороводи
Поміж дубів та беріз,
В царство природи Весняночка входить,
Снігом вмивається ліс.
Пахне повітря найпершим листочком,
Першим рум'янцем весни,
І відлітають на північ рядочком
Інеєм всипані сні!*

Зараз ми чуємо багато порад лікарів: не купатися в Дніпрі, не їсти ягід, влітку куди небудь виїжджати... Але, незважаючи на це, що Київ обпалений Чорнобилем, я дуже люблю своє рідне місто. Коли я була далеко від нього, на папір вилилися такі рядки:

*Сивий Дніпро співає,
Місто моє голубить,
Й душу усе гукає
Київ, мій милий, любий.
Просто до бою в серці
Хочеться так додому,
Хочеться знов відвідати*

Стежку мою знайому...
Глянути на Хрещатик
І на Узвіз пройтися...
Як би мені хотілось
В Київ перенестися!
Там, де цвітуть каштани,
Там, де Дніпро синіє,
Весело б'ють фонтани,
Білі церкви видніють.
Де золотиться Лавра,
Гордо стоїть Софія —
Київ, мій рідний Київ,
Світлий й Добра надія!

Олеся Мамчич, 14 років,
Київ,
З тям нагороди

Ірина Марушак

ЩО Я ЗНАЮ ПРО ЧОРНОБИЛЬ ?

*І засурмив янгол
і велика зоря спала з неба,
паляючи, як смолюскип. І спала
вона на третину річок
та на водні джерела.
А ймення зорі тій По.лин.
І стала третина води, як по.лин,
і багато людей повмира.ли з води,
бо згірк.ли вони.*

Біб.ія, Апока.ліпсис

На уроках української літератури ми познайомилися з поемою Івана Драча "Чорнобильська мадонна" та романом Володимира Яворівського "Марія з полином у кінці століття".

Даваймо звернемося до лексичного значення слова "чорнобиль". У медичному словнику ми читаємо: чорнобиль (чорнобильник) з латинської мови перекладається як полин звичайний. Має гіркувато-солодкий аромат, квітки дрібними червопими квітами. Використовується у медицині.

Ці твори стали виразниками печалі, що зумовлена трагічною життєдіяльністю людини, бо ця діяльність направлена проти самої себе. Адже намагаючись зробити своє життя більш зручним саме сьогодні, людина перестала дбати про завтрашній день. Підкоривши собі атом, людина почала вважати себе всемогутньою, втратила обачність і обережність.

Події у поемі й романі повертають нас до міста енергетиків Прип'ять. Неповдалік від цього містечка була побудована Чорнобильська АЕС. Що знали ми про неї до 26 квітня 1986 року? — Що це одна з найпотужніших АЕС в Україні, що електростанція працює, персвиконуючи пляни. А чи турбувався хтось, що ця електростанція розташована неподалік від Києва, на родючих чорноземах? Звичайно ні! Ніхто й не думав, що на цій електростанції можлива якась аварія. І коли це трапилось, мовчав наш уряд, мовчали і радіо, і газети, і телебачення. Як і в романі Яворівського, люди про це дізналися із зарубіжного радіо. Проте нашому керівництву не спало на думку відмінити першотравневі демонстрації в Києві, чесно повідомити людей про це лихо, вчасно організувати евакуацію людей. Ця безвідповідальність мала жахливі наслідки, які ми можемо уявити, заглянувши у підручники з фізики та біології. Норма дози опромінення, яка була прийнята у всьому світі, складає 0.03 гр. на одну особу. За один рік ми усі одержуємо опромінення, яке дорівнює 0.02 гр. Отримуємо ми його за рахунок єдиного фону радіації (космічних променів, радіоактивності навколишнього середовища і людського тіла). Ліквідатори аварії одержували опромінення, яке складало 8-9, а то і 10 гр. Доза від 6 до 10 гр., отримана за короткий відрізок часу, смертельна для усього живого. Проходячи через людське тіло, гама промені іонізують клітини і це приводить до різних наслідків: частіше це пухлина, або рак, які розвиваються на будь-якій частині тіла або на вну

трішніх органах. У першу чергу, від опромінення страждають органи, у яких швидко розмножуються клітини, наприклад, спінний мозок. Але це тільки поверхове розглядання проблеми. Якщо заглянути глибше, то ми натрапимо на мутаційні процеси, які можуть проявити себе через кілька поколінь.

Таким чином люди втрачали здоров'я, життя, не говорячи про те, що вони покидали свої житла. Особливо болючим було переселення із сіл, де доводилося лишати хату, дідівські могили, господарство. Яка сумна сцена прощання з рідною хатою (епізод про останню ніч Марії в рідній хаті).

Хто ж винен у цій трагедії? Яворівський показує, що Чорнобиль пройшов через душі усієї родини Марії. Її старший син Олександр, автор проєкту атомної електростанції. Цей проєкт був затверджений урядом, бо вимагав найменших затрат. Про безпеку тоді не дбали. Сини Григорій і Михайло працювали на електростанції. Григорій — у пожежній охороні, а Микола чергував у той фатальний день. Вони прийняли удар першими. Напередодні родина поховала батька, а тепер ось усе село підлягає переселенню в інше місце. Люди не могли зрозуміти: чому треба залишати свої домівки. Так вони вперше зустрілися з невидимим ворогом. Іван Драч показує, як це хотіли люди лишати свою батьківщину:

*"Матір взяв із села
А вона мені з Києва
Третій раз уже боса втекла..."*

Згодом над четвертим реактором було збудовано саркофаг, за це будівництво було заплачено здоров'ям і життям багатьох людей. Але чи зупинено лихо?

*Де знайти кілометри целюфану
На рукотворне Київське море
Чи бодай на Десну зачаровану,
З якої Київ н'є воду?!*

У останні роки, не дивлячись на небезпеку, багато людей повернулося до своїх домівок. Бо на нових місцях у людей не було ні житла, ні роботи, ніхто особливо не дбав про їхнє здоров'я.

А які треба мати совість і душу, щоб використовувати кошти виділені на ліквідацію наслідків Чорнобильської аварії, не за призначенням?!

Взагалі я вважаю, що аварія на Чорнобильській АЕС, це є знак попередження, який немов би посланий нам з майбутнього, з ХХІ сторіччя і який каже усім нам: Схаменіться, опам'ятайтеся, зробіть серйозні висновки, поки не пізно.

*Андрій Андрющенко, 16 років,
м. Кривий Ріг,
3-тя нагорода*

ЩО Я ЗНАЮ ПРО ЧОРНОБИЛЬ ?

Де хто скаже: Усього лише куточок на півночі України. Але я знаю: це не так. Це не куточок, а цілий край, повний неповторної чарівної краси. Впродовж століть жили там люди. А лише одна ніч усе перекреслила, поставила крапку на усьому доброму, а доброго там було чимало. Була білосніжна зима, була й красуня — весна, літо, повне квітів та метеликів, золотава осінь, що приносила у лісі багатий урожай грибів та ягід.

Що я знаю про цей чудовий Чорнобильський край? Не так вже й багато. А шкода. Але що ж могла запам'ятати шестирічна дівчинка (а саме стільки мені тоді було), крім того, що зворушувало та причаровувало її неспокійну, романтичну душу. Але дещо я не забуду ніколи. Не забуду те чудове сонячне літо, коли ловила з подругами метеликів у високій траві. Не забуду й ту золотаву осінь, коли вперше в своєму житті пішла в ліс по гриби. Тієї ж осені ходила по гриби востаннє. Не забути мені й цієї сніжної зими, коли навчилася ходити на лижах, ліпила з татом та мамою снігову бабу та лазила з братиком по кучугурах снігу. Ми йшли гуляти вранці, а поверталися, коли починало сутеніти. Там був чудовий клімат, тому ми ніколи не хворіли.

Пам'ятаю я і весну. Ту саму весну 86-го, коли з'явився на календарі ще один "чорний день", дещо вічної скорботи. Ми, діти, зустрічали її з розкритими обіймами. Ми раділи сонечку, що з кожним днем все більше й більше пригрівало землю, раділи соковитій зеленій травичці, першим квіточкам.

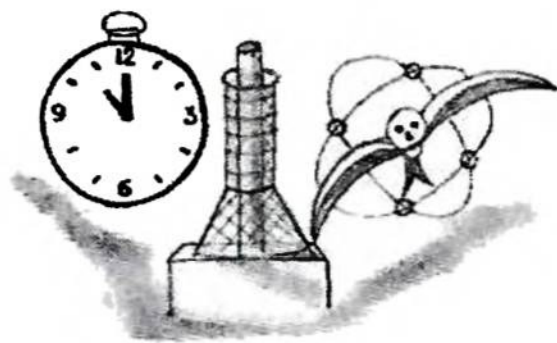
А потім прийшло горе у той чудовий край і люди пішли з краю. Залишилися біленькі чепурисенькі хати без господарів, похилилися, почорніли. Згнили солом'яні дахи, а ті, що були покриті черепицею, зрушив, розвалив дощ. Залишилися без господарів сади та городи. Рясна осінь принесла багаті врожаї. Але для кого? Згнили під яблунами червоні яблука, що їх ще рік тому не збирали, згнили соковиті груші, пропали солодкі сливи. Потім були зима, весна, літо... Ні для кого. Знову осінь...

Десять років природа не припиняла дарувати красі свої дарунки, що з землі приходили, та в землю й йшли. А чому не брали їх люди? Тому, що не могли, бо знали, що не можна, а коли буде можна? Через півстоліття, через століття, через три, п'ять? Коли? Та, мабуть, ніколи. Бо ніколи вже не буде цей край таким, яким був колись, бо завжди буде брестити по них лісах тїнь біди, тїнь смерті, тїнь скорботи. Але навіть за межами цього краю ця тїнь не перестає переслідувати мене, бо знаю дві речі, що не дають спати спокійно: по-перше, те, що сталося раз, може статися і вдруге, а по друге, нагадують про чорнобильське лихо хвороби. В така був інфаркт, хоча в сорок років його й не повинно бути, бо для такої страшної хвороби він був

занадто молодим. Моя мати завжди сильно втомлюється, що теж дуже погано. В мого братика збільшена щитовидна залоза, хоча в хлопців це грапляється дуже рідко. В мене не дуже здорове серце, завжди зпийжений тиск, постійна втома. Але й це ще не все. Мене мучить питання: як будуть почувати себе мої діти? Радіяція досить сильно підірвала мого здоров'я, а що ж буде з ними? Я не була ні в чому вища, а мої майбутні діти, тим більше. То чому ж ми плачемо за злочини тих, хто були вищі? Чому вони ходять і далі по світі, готуючи новий удар, а страждаємо ми, діти? А багато вже й не страждають, бо пішли з цього світу, пішли жертвами дуже тяжких, майже невиліковних хвороб. А все це, я вважаю, — тяжкі наслідки лиха, що сталося за одну ніч і вже десять років жахливою примарою посинься по землі.

Про це чорнобильське лихо важливо знати всім і кожному. Важливо знати й те, що багато людей поірсбують зараз негайної допомоги, бо завтра вже буде занадто пізно, так, як сьогодні занадто пізно намагатися допомогти їм, що вже пішли від нас. Так, це велика біда, але вона, на жаль, вже сталася. Та від нас залежить те, чи станеться таке ще раз. Від нас залежить і те, наскільки відчутним буде цей екологічний удар по нашій землі, бо кожен із нас може якось полегшити гірку долю тих, що цього поірсбують.

*Мариша Остапчук, 15 років,
м. Миколаїв,
3-тя нагорода*

Ігор Луда

ЩО Я ЗНАЮ ПРО ЧОРНОБИЛЬ ?

...Я ніколи не була у Чорнобилі, ніколи не бачила цього 800-річного міста, котре, за легендою, виникло під знаком зловісної полишової звізди. І не побачу. Бо вмерло, щезло воно з лиця землі, бо повіз його страшний атомний віз нашої нещасної України у чорне небо і я, залишивши нам смертоносну радіаційну спадщину. І не тільки нам! А й дітям нашим, і правнукам па віки. Бо й шині, у десяту річницю Чорнобильської трагедії, не до кінця відомі (і чи будуть відомі?!) істинні масштаби цієї величезної, досі незнаного людством техногенно-екологічної катастрофи та її впливу па долю наступних поколінь.

Я ніколи не була у Чорнобилі. Але він, його біль - поруч зі мною. Щодня і скрізь. В отих смертно-холодних словах "Чорнобильська зона", "зона відчуження", "реактор", "саркофаг", "ліквідатори", що народилися в оту жахливу ніч з 25 па 26 квітня 1986 року, в сумних очах однокурсника переселенця з Чорнобильської зони, яка забрала в нього і батька, і його власне здоров'я; в тендітній постаті Назарка І. зі Шнирева, па долі якого страшна печать дитини ліквідатора (а таких в Україні більше ніж 12 мільйонів), який переніс уже 44 операції і знову має їхати на лікування у Францію; в отих свічках пам'яті, що їх щороку запалює мос місто 26 квітня у пам'ять померлих, живих і ненароджених жертв Чорнобиля; в долях отих 200 дорослих брідчач і 100 дітей, які носять страшний статус потерпілих від катастрофи у вже неіснуючому місті біля Києва; у гірких діагнозах лікарів, які, оглядаючи моїх ровесників, констатують: це нам Чорнобиль дав... А скільки ще дасть! Адже під час вибуху на четвертому реакторі потужністю 1 мільйон кіловат, як твердять спеціалісти, виділилося 100 мільйонів кюрі небезпечних радіонуклідів, таких, як цезій 137. 180 тонн уранового палива, що залишилося після обвалу па реакторі, розлетілося й сплавилось з цементам і залізом. Все це не щезло, воно - у нашій землі, лісах, травах, у нас самих. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я уражено 4,9 мільйона жителів України, Білорусії, Росії. А є ще ж отих 800 могильників із зараженим ґрунтом і вбитими радіацією лісами навколо зони, є звалище механізмів, обгороджене червоно-жовтими радіаційними знаками. Є відомі всьому світові Неродичі за 45 миль від точки відділу, тобто, за п'ять миль від зловісної "зони відчуження", є небезпечні 1-ий і 3-ій реактори, які продовжують працювати (другий закрито після пожежі у 1991 році), бо Україні потрібна електроенергія і самотужки вона не може впоратись із закриттям Чорнобильської АЕС. Про це пишуть, говорять па всіх рівнях, але ніхто не знає, чим це відгукнеться нам і нашим дітям через деякий час.

Про це, мабуть, знали лише оті нещасні ворони, які цієї трагічної чорнобильської ночі 1986 року з усіх-усюд летіли на полум'я над реактором і згорали в ньому па льогу, ніби попереджуючи людей про страшне лихо, ніби намагаючись своїми крильми заступити те зло, яке піс Україні збутований атом! Не затулили, не відвернули! Як і той чорний самотній лелека,

якого бачили після аварії біля села Куповате і який став скорботним символом вбитої радіацією природи.

Я ніколи не була у Чорнобилі. Але ніби чую, як плаче руда трава над останнім німим свідком покараної атомом живої природи — 300 літньою сосною. Її єдину геть чисто руду з химерним, у вигляді хреста стовбуром залишили стояти як сумний пам'ятник Чорнобиля, коли вирубували заражені радіацією ліси. А напередодні десятої річниці Чорнобильської трагедії сосна символ впала. І їй, колись такій могутній, гордій і вічнозеленій, спопелила серце радіація. Вмерла сосна... Якби ж то сталося так і з радіаційним лихом!...

Та не в силі наша молода ще держава впоратись із цим, не в силі виправити всі наслідки Чорнобильської катастрофи і запобігти повим. Що ж чекає нас далі?!

Я ніколи не була у Чорнобилі. Але я знаю, що з ним ми потрапили до Книги Гіссеса. У розділі "Найбільші катастрофи" Чорнобиля у рядку "Ядерні реактори". Жертів — 31. І тут же доповнення: до 2000 року кількість прямих жертів, за оцінками міністерства охорони здоров'я України, становитиме 200-600 чоловік, за прогнозами американських спеціалістів близько 5 тисяч.

Немилюсердні, страхітливі цифри! Як і експозити "Музею Чорнобильського попередження" професора Коновалова, який зібрав уже півсотні видів мутацій, спричинених радіацією, типу восьминогих лошаг, двоголових телят і т. п. Є серед них і фото 16-річної дівчини з Житомира, у якій разом з потом виділяється чистий ацетон. Все це вплив отих малих доз опромінення, про які ми, упокорившись своїй долі, вже й не згадуєм.

Я ніколи не була у Чорнобилі. Але той "чорний біль Чорнобиля — і у моїй крові". Всі ми, українці: ніби — його заручники, живемо під знаком його лиховічної радіаційної зірки... І думки постійно полонить одне-єдине запитання, боляче рапачи кожен частину душі, зачіпаючи кожен клітинку серця: чому саме мій народ повинен все життя страждати?... Чи так согрішив перед Богом, чи мучиться за чужі гріхи, чи тяжіє над ним невідворотна доля, що керує кожним кроком, спрямовуючи життя у задалегідь визначене русло?... Мабуть, саме про нашу долю сказано у св. Письмі оті пророчі слова: "Ім'я зорі мовиться — "Полин", і стала третина вод полином, і багато людей померло від вод, бо погіркли." (Об'явлення св. Івана Богослова).

Зоря "Полин" з'явилась тоді, коли розкрилась сьома, тобто остання печатка. Так записано в Апокаліпсисі. Ця зоря — наша покута, наша кара і пересторога.

...Я ніколи не була у Чорнобилі. Але чорний біль його трагедії нічим не виправити з серця, з пам'яті, з історії моєї нещки України.

*Олеся Петрусь, 16 років,
Броди, Львівська область,
3-тя нагорода*

ПАМ'ЯТЬ МОЯ

Пам'ять моя,
У дитинство не лишнь.
В ньому впала зоря
Та, що зветься Полин.

Пам'ять моя,
Не забудь, пам'ятай,
Знак дали небеса:
Це початок і край.
Це початок біди,
Що вщуче кінець...
Одведи!

Захисти!

Порягуй

Бо це смерть!

Для дитини й пташини,
Для росинки й трави,
Для моєї України,
Для пляпсти Землі.

Чи очистяться ріки
Чи ліс стане зеленим?
Моя ж пам'ять повіки
Буде жити у генах.

*Зоя Євдокименко, 14 років,
Баришівка, Київська область,
3-тя нагорода*

"ЩО Я ЗНАЮ ПРО ЧОРНОБИЛЬ?"

Коріння... Розлоге, жиливе коріння на піщаній сільській дорозі. Наче йому тісно там, під землею, і воно важко випирається на поверхню. Коріння посічене гусеницями тракторів, колесами возів і вантажних авт, кимось зі зла порубане сокирами і лопатами, але — живе... Дорога наче вимощена корінням, тут можна проїхати в найбільшу негоду. Але в далеке минуле відійшов шум моторів на цій безлюдній дорозі. Вона іспер пустинна... Дорога ця веде в тридцятикілометрову зону.

Поруділі від радіації дерева, неподалік від Чорнобильської атомної електростанції, було викорчувано і поховано під землею. Але залишили одну сосну, як сумного свідка чорнобильської трагедії. До стовбура цієї сосни прибила дошка з написом "Небезпечна зона!"

26 квітня 1986 року вибухнув четвертий реактор Чорнобильської атомної електростанції. І від цього поплила з хмарами смертоносна біда, не знаючи ні меж, ні жалю.

Атомна енергія неблагая: вона не прощає найменших помилок. Єдина аварія здатна змінити цілий світ. І така біда сталася. Це гірке слово "Чорнобиль" зразу ж облетіло цілий світ.

Протягом 800 років невеличке місто Чорнобиль, в Україні, населене працелюбними і доброзичливими людьми, милувало око кожного своїми зеленими привітними вуличками, квітучими садами, радісним сміхом малят. Але чорна дата — 26 квітня — усе це раптово змінила...

Тепер — це одне із 179-ти міст і сіл, звідки евакуювали населення після найбільшої в історії людства атомної аварії.

Правда Чорнобиля гірка, як і сам полин. Скільки людей пожертвували своїм життям, щоб врятувати Прип'ять, Київ, усіх нас!

У перші дні катастрофи все замовчувалося, щоб не робити "паціки серед народу". Повідомлення про аварію надійшли з запізненням. Мені дуже соромно за "наш" радянський уряд 1986 року. Представники влади навіть примусили всіх школярів, працівників заводів і фабрик вийти на Хрещатик на першого травневу демонстрацію. (А в цей час, під пекучим сонцем, у повітрі розносились смертоносні дози радіації!) Вони жорстоко й грубо обмашували всіх, що в Україні немає радіації, небезпечної для життя. За цю страшну неправду їх прокляла українська мати, мати кожної хворої дитини. Адже ці прислужники престолів в найгірший час зрадили український народ і стали справжніми злочинцями, залишившись і далі на своїх високих посадах.

Біблійна "зоря Полин" впала на нашу землю і загрузла не лише наш хліб, нашу воду і повітря, а й нашу кров і наше майбутнє. І тепер ми немаче мучений народ...

26 квітня 1996 року мише десять років з часу чорнобильської катастрофи. Це десять важких років справжніх випробувань для нашої країни, бо й донині не вщухає біль людських трагедій, не загоюються рани Чорнобиля.

Чорнобиль — це подія, якої не знала ще світова історія, з якою не порівняти жодної відомої катастрофи. Ні загибель "ТИТАНІКА" чи "АДМІРАЛА НАХІМОВА", ні аварії "авіолайнерів", ні атомний вибух над Гірошімою і Нагасакі не зрівняти зі страхіттям Чорнобиля. Ця "звізда Полшин" піби була послана, як грізне попередження для людства.

Вогонь пожежі над Чорнобилем сліпучим своїм сяйвом висвітлив усе добро і зло, розум і дурість, щирість і фарисейство — усі людські чесноти і вади тих, які були причетні до цієї біди.

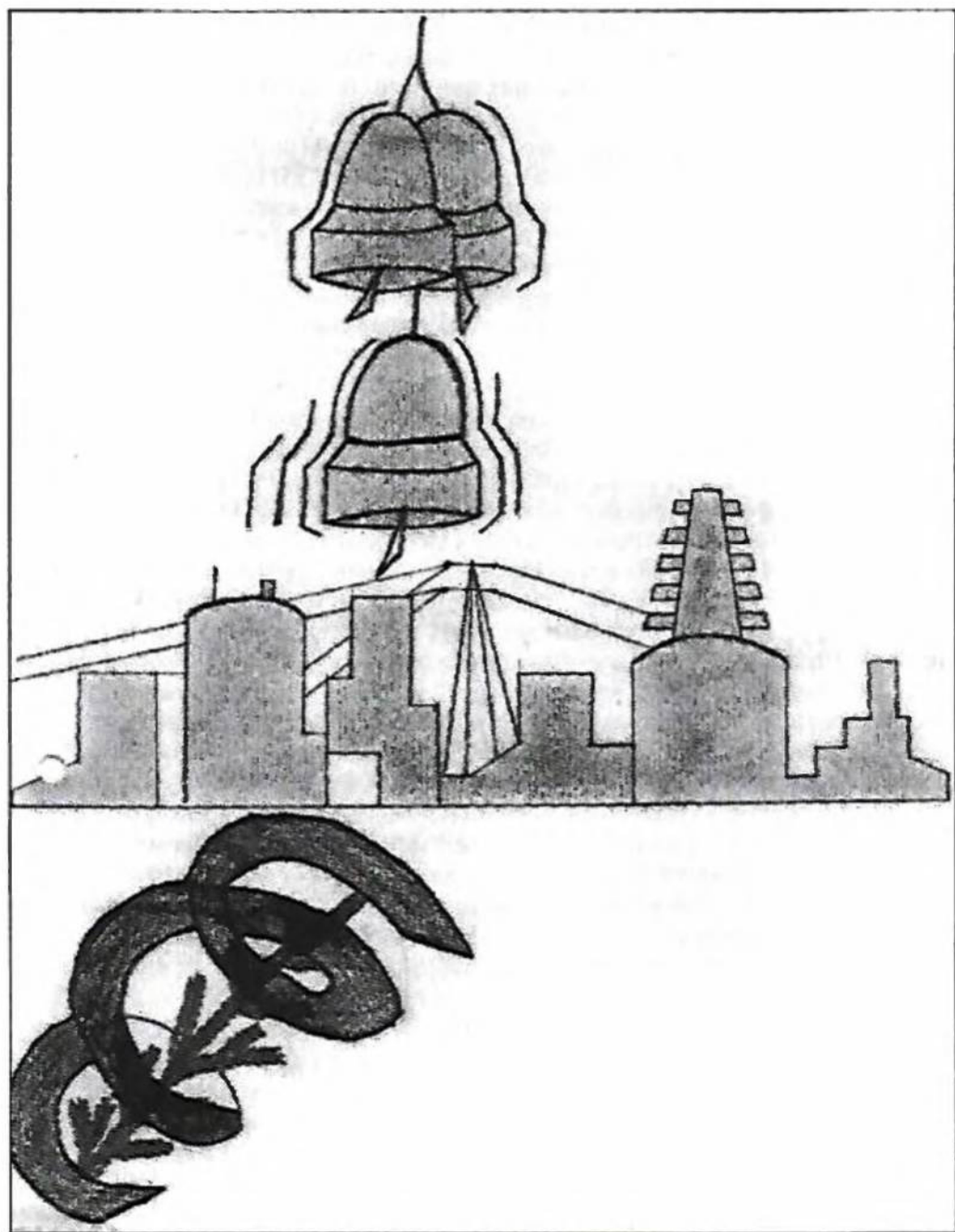
А скільки хворих дітей після цієї аварії! Плачуть матері в тривозі. Медики не перестають до сьогоднішнього дня боротися за життя потерпілих від радіації. Ця аварія забрала багатьом людям життя. Нас, живих, не залишає глибоке почуття скорботи від втраги мужніх людей, які були першими ліквідаторами наслідків чорнобильської трагедії. Серце розривається від болю, як згадаю, що такі родючі землі України стали пустинними. Це ж наша рідна земля — земля наших предків! І, як символ цього страшного світу, стоять у "ЗОНІ" мергві, мовчазні цвишгарі, ці "тіні забутих предків", куди вже ніколи більше не прийдуть живі. І це гірка правда життя, гірка, як полин, яку ми, українці, мусимо цести тяжким тягарем у своє майбутнє.

Я глибоко сумую з приводу втрат, яких зазнала наша земля. Багато людей стали інвалідами, а більше як сто тисяч ліквідаторів передчасно померло. Це наслідки атомної аварії, які не можна забувати. Необхідно опам'ятатись, задуматись над усім розвитком цивілізації, зробити, поки не пізно, серйозні висновки. Бо своїм неучтвом, халатністю, байдужістю нас привели до жахливого Чорнобиля. І ми, молоде покоління, опшпилюсь на краю прірви, звідки до загибелі один крок...

Радіоактивна хмара не знає границь, вона просто пливе... Біль Чорнобиля застерігає людство, кличе до розсудливості, далекоглядності. Бо на високому п'єдесталі цивілізації ЛЮДИНА повинна жити!

*Леся Петрович, 14 років,
м. Самбір, Львівська область,
З тя нагорода*

Наталія Намачипська

ЩО Я ЗНАЮ ПРО ЧОРНОБИЛЬ ?

(Інкустації)

Я знаю. ЗНАЮ...

Моє знаштя — не від розуму... І розуміння — не від розуму...Усе — від серця.

...Сопце обірвалося — і падає... Цвітуть сади — гілки у квітах в небо... Повітря таке на губах — І вечір приходить владно, не скрадаючись...

...А Місяць — на півнеба — від цього кола свігляші до горизонту...
Верби.

Дорога на воді до Бога... "...Прийди, прийди..." — просили.

Хто Смерти, хто Спасіння — благали... "Стукайте і відчиняють..."

Надію багато дверей...

Які у смерті очі?

* * *

Мамо, мамо, тут усі — чужі...

У них в очах — якась незнана пустка,

Я плачу, мамо, я боюсь саменяка...

А тато наш іще не повернувся?

Така робота, правда? Він пожежник...

А обіцяв відвезти до бабусі...

Там вже телятко привели Жоржина...

Моя берізка, мабуть, зеленіє...

Не плач, мамусю... Мені зле в лікарні

стараюся не плакати —

І плачу, а ти не плач...

Ми залишили Мурку,

У неї ж котенята народились...

І як вона без нас?

Мамусю... Страшно...

Розколюлося жінгтя на "до" і "після"... Квітнева ніч відблиском далекої пожежі закоїлася в куточок підсвідомості... І спляться чорно-жовті сні...

ЗНОВУ ВЕСНА... ЖИВУ.

Весна прийшла — і відчинила вікна.

Я так чекаю... Ще аж вісім тижнів -

І на початок липня... Вчора лікар

Так якомсь глухо, гірко, обережно

Закинув: "Лялю, дуже небезпечно..."

Аварія... Я б радив перервати..."

Це б я — убила? Я — свою дитину?

Не відреклась...

*(А через вісім років —
Чотири операції... І мука —
Жахлива, нелюдська — вона вмирала...
Дитина, доня, сонечко, зайчатко...
Землі горбочок... І над ним — каліна..."*

* * *

Утратити все... Чи є в цьому — Любов? Чи тільки холодний владний вітер, що пожене, немов перекотипале (куди?) людину... Яка гірка, мабуть, така свобода... І причина того — невидима й жорстока, пронизує наскрізь, проникає в серцевину життя...

...Вогонь... Пожарище... Не ікати...
Дим — половина пам'яті...

* * *

*Життя минає... Зустрічаю сонце
Уже либонь зо сім десятків років...
Чекаю внуків — мабуть, не прийдуть...
Тепер тут мертво — страшне слово "зона".
А я живу — куди мені ще їхати?
Вмирати? Не боюсь — ми вдвох зі смертю
Лишились жити тут у цьому краї...
Нічого. Гарно. Все в нас по-сусідськи.
Одна печаль — вона не заговорить...
А їй правда — ще корову маю — Маньку,
Стара вона, та де її подінеш...
Отак і буде. Все мені тут рідне,
Я в землю цю вросла корінцями...
Усе моє — і спогади, й могили.
І небо тут моє — гірке до болю...*

* * *

*Я ЗНАЮ. ЗНАЮ.
Ці сутінки загато вже спокійні...
Вікно лікарні — і на ньому відблиск...
Уламок сонця залишився жити...
А Я — НЕ Я...
Зламала гілку з вишні...
Дивлюсь на цвіт... Він білий — білий — білий...
Навіщо все?
І Я — УЛАМОК ЩАСТЯ...*

*Наталія Заверуха, 20 років,
м. Луцьк, Волинська область,
І шанагорода*

СЕСТРА (Новеля)

Десятиріччю Чорнобиля присвячую — автор.

Цю вишню посадив мій дідусь. Любив її, як одну з нас, його малих цікавооких онучат. Коли вишня цвіла, а ми бігали і гралися павколо неї, заплесні в косички, дідусь, було, стане, обіпреться на тиш, усміхається у вуса і на нас дивиться. А то, було, скаже: "Дві онучки бігають та скачуть, а третя — на виданні, завітчалася і запишалася." А коли пелюсточки весільного вбрання нашої третьої сестрички-вишешки осипалися, і стали з'являтися манюпусінські зелені немовляточка, дідусь дивився на них і казав, що от, мовляв, уже й правнучат дїждався, не так йому сумно буде, коли нас, дівчисьок вшучисьок, заберуть батьки до далекої столиці, в місто. Останні пелюстки білого вельону нашої молодиці сипалися в наші чорні коси, і ми гордо ходили з білими коронами, гідно доношували вбрання назвапої сестриці. Посеред літа правнучата дідусеві рум'яніли, ставали повні та червонощокі. Ми з Настунькою чіпляли їх на вуха, бавилися шми, розмовляли з ними, якомога довше тягнули час перед тим, як зробити те, що й усі зїсїли їх, наших небожат... От такі ми були дві малі ітоньки, яким смакували їхні небожата, і ще й як смакували! І дідусь любив стиглі вишні. Казав, веселі вишні, коли дивитися на них проти сонця, то на їхніх щічках видно увесь наш квітник, а особливо — ромашки, волошки, чобітки, ругу м'яту, блїду нічну лілію... Квіти понасаджувала бабуся. Не знаю, хто ще так кохався у квітах, як вона. Хто ще так умів відчувати їх, чути їх і промовляти до них. Бабусині ромашки були високі й гіллясті, як дуби, дзвопники піби справді дзелєпькотїли, а з чобітків-квіточок птахи пили досвігню росу. Бабусяна блїда лілія цвіла увечорі і вночі. Її життя для нас було оповите великою гаємницею. Що вона робить упочі? Чому мовчить удень? Іноді, прислухаючися до звуків ночі, чулися нам якісь мелодії, прогяжїї сумні вокалізи, ромаптичні пісні. Настуся спепотїла до мене в темряві зі свого ліжечка: "То, мабуць, лілія співає." А я казала, що то, мабуць, не тільки лілія, то вся наша квітшикова братія вночі заводить концерти. І наша сесгрунька теж, мабуць, ходить на ті вечорниці з досвітками. Лише вдень прикидається порядною паші... Кажу: "Наступно, виглянь у вікно, подивися, що ж там діється." Вона боїться. І я боюся. А в голові крутяться квіткові вечорниці, на які ще й птахи злігаються. У квітшику на ялині жила голубина родина. Ще якесь птаство прилігало, але ми ніяк не наважувалися зазнайомитися з ними ближче. Під загадкові звуки та солодкі, ледь пано лохаші здогадки й припущення, ми потихесеньку пливли у сон, спокійний і шїжний, легкий, як вишневий вельон.

Сон... Тепер тут не спиться, і спокій тут — довгожданий, але неральний гість. Я ось задрімала на хвиличку і мені прийшов отой дитячий спомин. Близький, рідний до болю.

Я в нашій хаті. Тобто тепер вона не наша, тепер вона належить морокві, марі. Я встаю з підлоги, де була прилягла, і погляд мій збентежено тоне в розбитому люстрі, яке ще дивом тримається на голій страхотяній стіні. Більше нічого немає тут. Навіть піч розвалили. Столи, стільці, ліжка кудись позабирали її, хто хотів поживитися під час лиха. Хата піби після пожежі, напівобгоріла, напівзруйнована. В люстрі — чийсь очі, самі очі, все іще — піби випарувалося в мишулі, в той солодкий отруйний спомин, який приходив до мене щойно. Тільки очі, лишенько! — очі, повні такого якогось болю, неймовірного, божевільного і цемічного болю. Дві жаринки життя. Дві пелюсточки. Я знайшла в собі сили підійти до тієї дірки, що за нашого з Настунею дитинства були вікном. Я вся спітніла від кошмарів теперішнього і від голосів — квіткових, дідусявого, бабусиноного, Настинного з минулого, вбитого і скаліченого. З вікна повів непевний вітер, колючий і крижаний, облив мене, геть мокру від жахливого поту, кусючим повітрям. Воно проймало до кісток, мацало мене кривими пальцями, лоскотало біля знесиленого серця. А єдині мої живі очі шукали єдишу, останню мою родичку, яка лишилась живою після того... після того... після того, що так важко сказати, важко назвати і збагнути: чому? Мою третю сестру відданицю, вишню. Ой, люба, ти ще жива? Не знаю, може, це моїм нервам, спраглим до чогось рідного і теплого, мариться. Так солодко мариться, обманюється?... Ні, он вона. Ось ти, сестро. Я лечу, безілесно і несагомо підбігаю до тебе, але ж... Сльози душать мене, дряпуче повітря перекочується по моїх легенях сухим перекотиполем, очі намагаються ясно дивитися і бачити те, що є. Ні вельошу білого на тобі, сестро, ні правпучат старого нашого дідуся коло тебе, ані очіпка жіночого, ані дівочих стрічок. Ні стрункого стапу. Ріднесенька, як ти постаріла, сестро, згорбатіла, скорчилась, змучилась. Лицько твоє зчорніло, покритлося глибокими, аж гісячоліпніми зморшками. Хто тебе обпалив? Хто обпалив твоє гілля, щедре гілля?... Знаю, знаю, тут по вітря, як змії, дише вогнем і палить усе своїм люгим язиком. Я пригорну тебе, і ми стоятимемо разом, удвох серед світу пустки, біля шматочка хати зі шматочком люстра, в якому, напевне, залишилися мої переболені очі, такі непотрібно глибокі в наш час порожнеч. Моя спалена сестро, а де ж квіти? Ти кажеш, у них повиростали ноги, справжні ноги? О, про всілякі жахні дива писалося в газетах... І що ж далі? У них повиростали людські ноги, очі, зуби і вони пішли кудись у світи, де повітря не колюче і не гуляють вогняні змії. Що, і бліда нічна лілія пішла з ними? Та лілія, що була не така, як усі, і що її ми з любовою Настуссю вважали зачаклованою красунею. Так от який прищ її розчаклював? Ось хто — вогняний змії, що доторком своїм усе спотворює, знищує, спопелює, знесилює. Ліліє, я не схвалюю твого вибору...

Лишнько, сестро, я плету дурниці, еге ж? Це тому, що я ще жива, і ще намагаюся жартувати, щоб жити, щоб прожити ще трохи, рівно стільки, щоб згадати смак вишень і оті загадкові піччі звуки, а ще згадати, як голуб співає "Голубко! Голубко!" Що сталося з голубами, вишне? Кажеш, вони десь високо в небі? Вони стали такі легесенькі, що просто так пурхають в

небо? Зовсім просто полетіли, покинувши знедоленій землі свою загибшу домівку, свої змучені тілця... Полетіли шукати щасливу зірку з добрим, незлим вогнем, який гріє, а не знищує, а потім, казали, повернуться, і розкажуть тобі, вишенько, де та зірка. Там наш дідусь, що вмів гарно усміхатися у вуса, там наша бабуся, що кохалася у квітах, там наша сеструня Насту-сенька, що трепетала від страху в крихітному дитячому ліжечку, коли під куполом спокійної ночі почишалися вечорниці нашого квітника... Там, там...

Ей, там так багато хто... А ти, вишенько, тут, і я тут, ми з тобою тут, зовсім недалеко від лігва страшного вогняного змія, бачиш, нам випала така доля народитися тут і не зрадити нашого дитинства, нашу з тобою рідну землю. Я приїхала до тебе з міста, де живу, бо я не маю права бути деінде. Я хочу тут знайти ту зірку, саме тут, на тому клаптику вічності, зрадити якого я не маю сили. Саме в цьому померлому дитинстві, біля тебе, сестро. Саме тут, біля самісінького лігва нашого Страшного Великого Лиха. Саме тут, звідки пішли квіти, дідусь, Настуся, плахи, звідки пішло світло, радість, куди прийшли хмари, важкі, як свинець...

Я й не зчулась, як сестриця покручена гілка-рука лягла мені на плечі, пригорнула. А я ще міцніше пригорнула її. А потім було якесь диво. Мої очі спершу бачили нас зблизька, потім ті дві постаті — дівчини і дерева, віддалились, і я ніби й бачила ще, і відлігала від цього, і все далі, далі...

А пізніше на одній зірці виросла вишня. Гарна, розкішна, у білому весільному вбранні. Біля неї гралися дві сестрички, чорпокосі стрибухи, дідусь хитро усміхався у вуса, а бабуся порадася у веселому квітнику.

Тепер квітникує полин чорпобиль.

*Оляна Рута, 18 років,
Київ,
І ша нагорода*

Назар Бояко

РУДИЙ РАНОК

*І засурмив третій янгол, —
і велика зоря спала з неба,
паляючи, як смолоскип. І
спала вона на третину річок
та на водні джерела.*

*А ймення зорі тій Поши,
І стала третина води,
як поши, і багато з людей
повмирали з води,
бо згрікла вона.*

(Об'явлення 8,10–11)

- Юрчику, не греба.
- Чому, моя Чорнобривонько?
- Тривожно мені якось.

Немає за що тривожитись, — мовив хлопець, пригортаючи до своїх грудей русяву дівочу голову.

Стривожена тиша причаїлася в безконечному чорпокрилому небі і дивилась на землю мільйонозорим місячним поглядом. Молоді люди, пригулившись одне до одного, мовчки вдивлялись у безмежний Всесвіт, памагаючись побачити там свою долю. Легенький вітерець, порушуючи мовчанку, цюгливим подихом залоскотав гілочки молодих дерев. Вони засміялися шелестивим сміхом і цей сміх, набираючи сили, пробіг росяною травною і захлюпотів у несміливих гребінцях соншої річки. Десь неподалік хруснула суха гілка і пронизливо заскриготав одуд.

Тобі не холодно?

— Ні, з тобою пі.

— А пам'ятаєш, як ми прийшли сюди вперше?

І цілу ніч сиділи, не сказавши ні слова, — вона подивилась в його замріяні очі і ще міцніше пригиспулась до грудей, — так добре з тобою.

А тут зовсім нічого не змінилося.

- Змінилося, любий, ми стали доросліші.

На хвилинку знову зависла тиша, і тільки молоді сосни не спали, перешіптуючись загадковою духмяною мовою.

- Засиділись ми, мабуть. Котра година, Юрасю?

Він скинув з дівчини руку, і мініатюрний ліхтарик висвітлив чітко на слектроншому циферблаті: 01.23.58.

- Вже перша година, 23 хвилини і 58 секунд, як тобі 20 років. З днем народження, Наталочко! Юрко нахилився і поцілував дівчину в уста, і як я міг забути! От вже маєш! — хлопець гарячково пагрошив у своїх кишнях, і через мить у його руках щось таємничо блиснуло.

— Закрий очі і не підглядай!

Вона мрійливо примружилась, а на її обличчі засяла чарівна усмішка.

— Тільки не хигруй!

— Добре-добре, не буду.

— Дай праву руку, будь ласка.

А може, ліву?

-- Ні, праву.

Юрко, затамувавши подих, падів на тендітний безіменний палець золоту обручку.

Тепер можеш дивитися.

Вона відкрила очі. Цюгливе сяйво свіжого молодика, дзенькнувши в молоде золото, відбилосся в ньому і опустилося на дно самого серця.

— Це мій подарунок.

— Дякую, любий, тільки ж то так дорого.

— А мспі для тебе нічого не шкода. Що може бути дорожче твої чарівної усмішки? Та я ради тебе зроблю що завгодно!

- Так вже й все, під'юджувала дівчина.

- Хочеш, крикну на весь ліс, що люблю тебе? -- І не дочекавшись відповіді, полетіло на всі сторони: "Я люблю тебе... люблю тебе... тебе..."

Ліпва луна відбивала слова від балки і розсівала по ночі.

— Дурненький ти у мене, -- вона зкуйовдила його кучеряву чуприну і знову пригулилась до грудей. — А знаєш, Юранчику, я давно уявляла цю картину, ще тоді, коли ми сиділи тут вперше. Хто б міг подумати, що найкращим дівочим мріям суджено збутися. А ще хочу, щоб у нас було велике весілля. У мене буде красиве-красиве біле шаття, і ми будемо багато багато танцювати, правда?

— Правда, Наталочко. На нашому весіллі гулятиме все місто, хай усі бачать, яка ти в мене красуня.

· Та яка вже я красуня.

— Мовчи, — він прикрив її уста мізинцем.

— Ні, не буду мовчати, — рішуче відводячи пальця, наступала дівчина. Я також хочу тебе похвалити.

— Чоловіків не можна хвалити -- вони від цього зазнаються.

-- Ти ж не зазнаєшся?

· Зазнаюсь -- я не вишляюк, — засміявся хлопець.

Юрасю, раз ти обіцяв будь-що для мене зробити зміни свою професію, -- несміливо мовила дівчина.

Його очі враз примружились, обличчя посуворішало і в голосі зазвеніли металеві нотки.

Не можу, Наталочко, — після довгої павзи відповів він.

· Чому не можеш? — Адже в нашому місті так легко знайти іншу роботу, і я б за тебе не хвилювалася.

· Та ж зараз відпустка.

А завтра?

— А завтра... Сьогодні. Сьогодні знов.

— Юрчику, ну, будь ласка, благала воша.

— Ні, Наталочко, — я не можу зраджуваги обраній справі, адже і мій батько, і мій дід були пожежниками.

— І твій батько, і твій дід померли не своєю смертю.

— Така наша доля. Чужої смерти немає. Всі люди помирають своєю. Тільки одні залишають цей світ посеред буйної молодости, а інші — після мудрої старости. Давай більше не будемо про це.

— Більше не буду, любий, вибач, — прошепотіла дівчина і забила ще глибше в груди зареченому.

Уламок срібного місяця впав у дрімляву річку. Від цього вона відразу прокинулася, ожила, закипіла. Тисячі риб виплескувались на її дзеркальній поверхні, рябіючі круги розходились у різні боки, змішувались і хитали приборожні очеретини.

— Юрчику, дивись, що з рибами твориться, — порушила тишу Наталка, вдивляючись у бік водяного плеса.

Мабуть, десь стався землетрус, або пройшла велика буря. Кажуть, що коли риба хвилюється, то стається велике лихо.

— Але у нас не буває ні бур, ні землетрусів.

Та не обов'язково у нас — може, це в Криму чи в Карпатах, а сюди доходить тільки далекий відгомін. Скільки риби! — захопився Юрко. — От якби сюди вудку! Дивись, які коропи виганцювають, а шуки! Люблю рибалити. Сидиш цілий день і ні про що не думаєш. Той маленький поплавок наче загіпногізовує. А вже як клює, як поведе — аж серце з грудей вискакує, так стукає! Ну, а як вже вловиться щось гарне!... А потім цілу ніч поплавок спить: тоне, плаває і перекидається.

— Юрасю, а мспі вчора теж риба спилася, линок, — посміливо пересміваючи, мовила Наталка.

Ну то й що, — не зрозумів хлопець.

— Та так, нічого, знігилася воша і опустила очі, ніби милуючись обручкою.

Талочко, а ти бачила, які в мене біля хати гюльпаші розцвіли?

— Ні, не бачила, — зідхнула вона якимось відсутнім голосом, але поступово до неї повернулася впевненість, і дівчина продовжила, — сподіваюсь, що скоро побачу і взагалі тепер я прийду до твоєї господи тільки як дружина. Так і знай! — ріпуче відрубала воша.

— Але ж то буде аж через три місяці! Вони ж відповінуть, сумно протягнув Юрко. — А я три роки виводив цей сорт. Вони такі красиві: червоні, як вогоп, а краї пелюсточки чорні-чорні.

Нічого, Юрчику, не переживай так — розцвітуть наступного року, і ми разом виведемо повий сорт і назвемо його ім'ям нашого кохання.

— Так, і дійсно, чого це я так розпереживався...

Юро, а ти б хотів мати дітей?

Ну, звичайно! Навіщо ж тоді одружуватись.

А кого: хлопчика чи дівчинку?

Ну звичайно ж сина.

— А я хочу дівчинку і хлопчика.

— Так багато?

— Веселіше буде. Вироснуть і тобі, і мені помішники.

Це вже точно, — сміючись замінив Юрко.

Чого ти смієшся? — здивувалась Наталка.

Та так, — просто уявив, як одне буде сидіти па шиї, а друге на руках, і всі кричать, і ти кричиш, і я відкрикуюсь — оіо весело!

— Так не буде, Юрчику.

Не буде? То ж я не кажу, що буде.

Він підхопив дівчину на руки і закружляв її, паще вітер пір'їнку. Вона злякано закрила очі.

— Пусти, огляшений!

Не пушу! Зараз як кишу в річку!

— Пусти, бо голова закрутилась.

Юрко посадив свою наречену на повалене дерево і розгублено дивився на зблідле Наталчине обличчя.

Що з тобою, Наталочко? — Через мить в його долонях захлюпотіла кристалєва холодна річкова водиця. Візьми, покропи чоло — це допоможе.

— Не треба, мені вже краще.

Та що з тобою?! — він згарячу вихлюпнув воду собі в лице.

Щось марудить мене. Не можна, мабуть, кружлятися.

Більше це буду, люба, пробач, — і несміливо поклав голову па теплі жіночі руки. — Може підемо?

Ні, давай побудемо тут. Тут так гарно і спокійно.

Вона куйовдила його волосся і замріяно дивилась в чисте зазорне небо.

Далекі плянєти несміливо їй підморгували з відстані тисяч світлових років; Великий Віз вже перекинув диншу дощизу і показував па недалекий світанок. Зажурений місяць виливав холодний сум па сонну землю і пасні вував мішорні мелодії морського припливу.

Чи то блукаючі метеорити, чи то залишки космічних кораблів раз у раз врзалися в атмосферу і освітлювали ніч яскравими смолоскипами. Червоне ядро заступала жовтогаряча авреоля, яка закінчувалась довгим сірим хвостом, що губився десь на дорогах Чумацького Шляху.

Юро, а правду кажуть — коли падають зорі, то збувається бажання, порушила тишу Наталка.

Може й правда, але я також чув, що раз упала зірка па Землі перестало битися ще одне серце.

Ні, це — неправда. Краще нехай збуваються бажання. Я вже загадала цілих 26. А ти?

— А я тільки чотири.

— Так мало? — здивувалась дівчина.

Це ще й багато, бо я все більше дивився на тебе, а не па небо, моя Зірочко.

Швидко ж ти викрутився.

— Аякже, — засміявся він, — чоловіки своєю язикагістю повинні перевищувати ж жіночу хитрість, інакше гріш пам ціна.

— От бачиш, з тебе б вийшов непоганий філософ.

— Не люблю філософів. Вони гуманягь людям голови дурницями і пишуть свої трактати для купки єдиновірців. Мені ж подобається говорити так, щоб розуміли всі.

— Мабуть, ми зачепили занадто високі матерії.

— Я також так думаю. Ходімо краще додому, Наталочко. Вже світає, а мені ще треба встигнути на роботу. — Він обережно підняв дівчину і проіс декілька метрів. Це я тренуюсь: приміряюсь, чи важко буде тебе виносити із загсу.

— Ходімо вже, скажений, Наталка легенько стукнула пареченого в груди, потім взяла його під руку і вони повільно полигули у бік міста.

Соняшні промені відбивались від дерев, від землі, проголошували новий день.

Молоді люди, взявшись за руки, ішли широкою асфальтною дорогою. Жодний автомобіль не відважувався порушити їх спокою. Довга кременна гінь від старого явора впала на хлопця і робила його непомітним на тлі русявої красуні, волосся і рожеве плаття якої, папившись світла, сяяли і розливались павкруги, гублячись між гілками виструнчсих дерев.

Стояла несприродна тиша. Пігашки або переспівали, або ще не попросинались. Чисте неспорочне небо відкривало свої блакигні очі і дивилось на землю мовчазливим поглядом. Але в ньому ніхто не лігав. Тільки гордо й самогньо, прокидаючись після тривожного спу, розсівало навкруги свою радіацію Сонце.

*Олександр Дубина, 23 роки,
с. Гірка, Волинська область,
1-ша нагорода*

Ігор Дуда

ЧОРНОБИЛЬСЬКА КАТАСТРОФА — ФАТАЛЬНА ВИПАДКОВІСТЬ ЧИ ЗАКОНОМІРНИЙ НАСЛІДОК ФУНКЦІОНУВАННЯ РАДЯНСЬКОЇ СИСТЕМИ ?

Минуло десять років відтоді, як вибух четвертого реактора Чорнобильської атомної електростанції потряс світ небувалими масштабами аварії. Мертва земля біля серця України, загрожена природа, жахливі мутації у тваринному й рослинному світі, різко збільшені випадки ракових захворювань та дефектів народжених дітей — усе це є результатами радіоактивного забруднення краю, що споконвіку приваблював завойовників своїми природними багатствами, неповторною красою, піжною, широю та гостинною душею його народу.

Сама назва Чорнобиль піби увібрала усю гіркоту народного горя, бо навіть означає у перекладі "полин звичайший", гірку польову рослину.

У Апокаліпсисі, написаному майже дві тисячі років тому, є загрознає передвістя: "І засурмив третій Янгол, - і велика зоря спала з неба, палаючи, як смолоскип. І спала вона на третину річок та на водні джерела. А ймення зорі тій Полин. І стала третина води, як полин, і багато людей помирало з води, бо згіркла вона" (Об'явлення св. Івана Богослова 8, 10-11).

Жах обіймає нас, нащадків, думаючи про те, що 26 квітня 1986 року стало часом чи не сповнення того моторошного пророцтва.

Вода з рік, яку споживали столиця України та навколишні міста й села стала непридатною для пиття, шкідливою для споживання при приготуванні їжі, небезпечною для купання у тих чудових місцях, де влітку любили відпочивати тисячі туристів з усієї України та з поза її меж. Після потраплення радіації у повітря, воду, ґрунт розпочалися дуже небезпечні процеси поділу радіоактивних частинок — радіонуклідів — на мікроелементи, що спричинюють генетичні деформації усього живого на землі. Природа, яку ми так довго і по-дикунському пищили, стала загрозою для здоров'я людей.

Вже за кілька днів після аварії на київській землі почали поширюватися тривожні чутки про таємничий зв'язок між Апокаліпсисом та зруйнуванням четвертого енергоблоку ЧАЕС. Свідоме замовчування правдивої інформації радянським урядом, навмисне перекручування і приховування фактів Москвою від Західних та вітчизняних засобів масової інформації породжували найнеймовірніші чутки й страшні думки у переляканого населення, що потерпіло від аварії.

Безперечно, не можна не дооцінювати мудрости пророцтв, що прийшли до нас із глибини віків від наших пращурів, але цілком знілатися на магичні, надземні сили було б недопустимою помилкою, бо причини Чорнобильської катастрофи слід шукати у нашому бутті нашого життя, у суспільному устрої. Трагедія, що сталася у квітневу ніч десять років тому, була результатом дій злочинного московського уряду, радянської "соціалістичної" системи, антилюдської державної машини.

Та потворна система призвела до того, що в науці переважно робили кар'єру не порядні галаповиті вчені, а неграмотні догідники, безпринципні, цинічні, вірнопіддані люди, що лиш уміли улестити начальство. На ЧАЕС, як і всюди, працювали та займали посади не за своїми трудовими та науковими заслугами, а за зв'язками та протекціями.

Радянська державна машина продукувала людей не самостійно й вільно мислячих, які могли б сміливо висловити відмінні від інших погляди й переконання, а сіру масу без'язиких, заляканих гвинтиків, що підкорялися б сліпо наказам зверху та голосували одностайно.

Якби оператори четвертого енергоблоку ЧАЕС у ніч на 26 квітня наважилися не виконати наказу, що стосувалося різкого небезпечного підвищення потужності після її кризового спаду, можливо, сьогодні були б живі тисячі молодих чоловіків, що кипулися у пекло розбурханого реактора, щоб гасити пожежу, ліквідували наслідки аварії, будували саркофаг над розломом четвертого енергоблоку. Можливо, мільйонам жителів тридцятикілометрової зони не довелося б покидати рідні оселі, свої гнізда, потом та ізжкою багатолітньою працею зароблепе майно.

Проте не можна засуджувати кількох працівників нічної зміни, що підкорилися команді зверху. Їхній непослух і невиконання розпорядження начальства означали б у тій системі звільнення з праці, що спричинило б жалюгідне становище їхніх родин.

Стався ядерний вибух, наслідки якого дорівнюють на сьогодні дев'яностам Герошімам 1945 року. Про можливість такого вибуху і радіоактивних вибухів не було жодного натяку в інструкціях з техніки безпеки в управлінні АЕС. Теоретично реактор не міг вибухнути. Атомні енергоблоки, теоретично, були сконструйовані так, що радіація ніколи не повинна б була вийти назовні.

Тому пожежники, персонал, лікарі — всі ті, хто боровся з вогнем у перші години аварії, не могли уявити, що пожежа не четвертому енергоблоці була спричинена ядерним вибухом. Але коли міцні, здорові юшаки почали падати з шіг; коли головний біль був настільки різким, що було легше бити головою об стіну, аби якось витримати; коли ніякі таблетки й застрики не могли припинити блювання, тоді зрозуміли, що сталося щось непоправне. Дуже швидко після того у ліквідаторів з'явилися ознаки лейкемії, почало випадати волосся по всьому тілі. Ні сучасне обладнання американських лікарів, що приїхали тоді до Києва, ні численні операції для пересадження кісткового мозку не допомогли вижити ще вчора здоровим молодим чоловікам, що хотіли б іще любити, виховувати дітей, працювати для України. Нічого не хотіли вони так у лікарнях у свої останні хвилини, як жити. Але вони були приречені, бо кожний крок до відкритого вулкана-реактора у перші дні катастрофи коштував їх опроміненням у софії бер (100 бер — один рентген), при річній допустимій нормі лише 5 бер. Вони загинули, рятуючи станцію, Київ, Україну, всю Європу. Аварія висвітлила найкращі моральні риси ніби непомітних до того людей, що померли у розквіті життя від обпиків і променевої хвороби.

Чорнобильську катастрофу не можна порівняти з іншими геноцидами нашої нації: ні з заборобою всього українського в російській імперії, ні з

голодом 1932–1933 років, ні з репресіями української інтелігенції та винищенням української прогресивної думки за радянських часів. Наслідки Чорнобиля ще будуть відчутні через декілька поколінь. Ніхто не знає, що стається через сотні й тисячі років. Встановлено лише, що продукти розпаду радіоактивних частинок є більш шкідливими й небезпечними ніж попередні мікроелементи.

Протягом сімдесяти років за радянської влади уряд Москви спотворював природу надмірною індустріалізацією. Родючі чорноземні ґрунти, благодатні поля і квітучі села загоплювали болотами – "водосховищами" через абсурдні проєкти та амбіції тих, хто пхався по сходинках влади. Промислові підприємства, що "гнали плям" за будь-яку ціну, безжально забруднювали навколишнє оточення. Директорів заводів та чиновників міністерств та відомств не турбувала охорона природи України. Ревів та стогнав Дніпро та уся українська земля від викидів з промислових підприємств отруйних хемікатів у ріки, повітря, ґрунт. Але тоді про екологію було говорити заборонено. Ті проблеми, будімо, стосувалися лише німців та американців і вони не існували в соціалістичному суспільстві.

Росія витискала з України усі життєдайні соки. Попадплянне виробництво, доречніше за задача проєктів безжально калічили природу України, виснажували її природні ресурси. За статистичними даними, з колишніх республік Радянського Союзу, Україна є найбільш забрудненою. 70% населення живе у небезпечно забруднених зонах. Важко зрозуміти тих українців, хто ще й сьогодні мріють про відновлення Союзу і приєднання України до Росії. Невже лекції Чорнобиля й інші нічого не навчили тих, хто й досі гужить за брєжнєвською ковбасою.

Ціною Чорнобиля треба було заплатити, щоб парсити усвідомити хибність нашого схиляння перед "старшим братом". Після аварії кілька працівників станції були засуджені до тюремного ув'язнення. Але чи ж були приязнуті до відповідальності справжні винуватці? Риторичне питання.

Злощасну ЧАЕС розмістили чомусь біля столиці України, в одному з найживотнісших її куточків. Проєктувальникам станції справді сподобалося місце: сині озера, зачарована, з такою ніжністю змальована Довженком, Десна, спокій росятих лук та гідність предковичних лісів. Після Чорнобильської аварії, у пам'яті киян та жителів області назавжди викарбувалося жахливе видовище соснового лісу жовто-іржавого кольору згорі до пилу, при наближенні до якого ірищали усі дозиметричні прилади. На солов'їних галях, на білосніжному цвіті щойно розбрунькованих дерев, на солом'яних селянських стріхах, оспіваних Шевченком, Лесею Українкою, постами романіками осіли 190 тонн палива, які трагічної весни 1986 року разом з продуктами поділу і реакторним графітом було викинуто з шахти реактора.

Залізна рука радянської машини поширювала будівництво атомних станцій в Україні. За густотою АЕС на одиницю площі ми перевершили навіть атомізовану Францію, де 65% електроенергії виробляють за рахунок АЕС (США, для порівняння, виробляє лише 17% електроенергії на атомних електростанціях).

На атомних електростанціях України час від часу граплялися аварії та пожежі, яким до аварії в Чорнобилі ніхто не приділяв особливої уваги. Проте, ще до квітня 1986 р. у пресі з'являлися поодинокі застереження про те, що на ЧАЕС не працюють деякі важливі функціональні системи, що російські заводи постачають браковані деталі й блоки, що на станції допускаються деякі "тимчасові" порушення у освоєнні потужностей з недоробками. Однак лише насмішки і звинувачення в некомпетентності (у кращому разі) лунали у відповідь відчайдушним порядним журналістам, хто наважився писати про таке.

Надто вже високою ціною довелося і ще доведеться заплатити нам за Чорнобиль.

Чорнобильська аварія — це апогеоза, вершина всього того неправильного ведення господарства, яке здійснювалося в Радянському Союзі протягом десятиків літ.

Та антигуманна система стала причиною аварії, а Чорнобильська трагедія дала потужний поштовх рухові, що привів ту систему до її знищення. Майбутні історики ще мають оцінити ролі Чорнобиля у пробудженні українського народу, його звільненні від сталінського страху і брежньовської байдужості, примирення з усім несправедливим.

Слідом за Чорнобилем в Україні почався пошук національного коріння, історичної правди, заблокованої російською фальсифікацією і пропагандою. Процес пробудження національної свідомості вже був безповоротним. Всенародним Референдумом було підтримано проголошену незалежність України в 1991 р. Ми, українці, всі тоді стрімко прозріли на цілу епоху.

Чорнобиль назавжди увійшов у наші душі, став лекцією не лише для українців, а для всього людства. Громадська думка України і не лише України — стала на боротьбу з бездушним поширенням АЕС, з неспродуманим їх розміщенням у стратегічно вразливих, густо населених районах України.

Сьогодні, коли Україна у часи економічної кризи і великих реформ ходить з просягнутою рукою по світі, щоб заживити рани, нанесені Чорнобилем, Росія не поспішає брати на себе відповідальність за злочини Союзу. Проте оголосила себе спадкоємицею радянської імперії і претендує на ліву частку її майна. Україна не спроможна подолати наслідки аварії своїми силами, тому наш уряд шукає допомоги від Західних країн.

Нехай же лекції Чорнобиля не пройдуть намарне. Нехай же зрозуміють усі, що повернення до Росії означає втрату нашої державності, століттями вистражданої незалежності і приведе до загибелі української меншості.

У день Чорнобиля, всенародного горя для перемоги над бідною, буде мо біги на сполох через радіо, телебачення і сторішки преси для пам'яті і науки нашим нащадкам.

*Оксана Ємченко, 22 роки,
Київ,
2 га нагорода*

МОНОЛОГ З ФОТОКАРТКИ

Я не лінуюсь думати про тебе,
Мій Чорний Біль, моя довічна рана.
Твоє навіки сиве синє небо
Мовчить мені зі скляного екрана.

Мене залишили висіти проти вікон
Під рамкою у мертвому будинку.
Я бачив сонце, що кричало криком,
Сигнало і хрипіло без зупинки.

Я десять років за колючим дротом.
О Боже милший, краще б в іншій зоні...
І я лелек не чув вже десять років.
І вже забув, які-то діти зовні.

Змертвіле місто і припало пилом,
Всесвітнім опромінене прогресом.
Від кого ти потвору народило
І парекло собі на смерть ЧАЕС-ом?

Твоя грава давно змінила колір —
Замість роси її слюзамн вмили.
І труби височать, неспаче в простір
Сто прогигазів хоботи всгроміли.

Я не лінуюсь думати — соромлюсь,
А серце рівно десять квітнів хоче,
Щоб крізь вікно смертельно хворе сонце
Мені скоріше випалило очі.

*Світлана Миронова, 18 років,
м. Кривий Ріг,
2-га нагорода*

Я ВЖЕ СТАРИЙ — ХХ ВІК

Я вже старий — ХХ вік.
У матері Історії — єдиний.
Можливо, сам — великий гріх,
Бо кожний рік — печальна білина.

Мені вже вісімдесят шість,
І я вже хворий, бідний і нещасний.
Колись прийшов незваний гість,
Назвався: "Атом!" — гордовитий, власний.

Сказав, що він — Науки син.
Вести вперед, божився, шляхом мирним.
Казав, що в казино новин
Навіки тузом лишиться козирним.

Повірив я, озоном пригостив,
пообіцяв, що завжди будем разом.
Зв'язки покійно встановив
З мадам Природою і генералом Часом.

Купив собі мій друг пальто
І капелюх, що прикриває шию.
Знайшов постійне він житло,
В майбутньому приречене — Чорнобиль.

Чи міг я знати, що тоді
Він вибере четвертий той реактор,
Що буде найстрашнішим на землі,
Як для дигини — негативний резус-фактор.

І ось прийшла весна моя,
Запрошує мій друг на новосілля
В звичайний день календаря -
Вівторок. Двадцять Шосте квітня.

Було гостей багато там!
Усіх тепер, пробачте, не згадаю.
Та повосільний той фонтан
На все життя тепер запам'ягаю.

Краплини щастя і добра,
Що на людей дощем упали...

Ще десятьом братам-вікам
Землі сльозу подарували...

Я вже старий — ХХ вік
У матері — Історії єдиний.
Можливо, сам — великий гріх,
Бо кожний рік — печальна білизна.

*Анастасія Подрезо,
м. Вінниця,
2-га нагорода*

*Григорія зберегла єдине
дерево — мамині свідок
посхлибів ночі
25 квітня 1986р.*

Галина Муха

ІЛЮСТРАЦІЇ

Галина Кость	4
Оксана Герей.....	8
Галина Муха	15
Максим Назаренко.....	18
Ігор Дуда	22
Ігор Дуда	23
Галина Муха	25
Галина Муха	36
Ігор Дуда	39
Галина Муха	41
Таця Шамрай	42
Назар Бойко	46
Галина Муха	48
Маріяшна Федуняк.....	50
Назар Бойко	53
Наталія Хришта	55
Христя Ґула і Анна Ґейлі	59
Галина Муха	63
Іша Марущак	66
Ігор Дуда	70
Наталія Намачишська	76
Назар Бойко	81
Ігор Дуда	86
Галина Муха	93

**ВИСЛІДИ 25-го ЛІТЕРАТУРНОГО КОНКУРСУ
ІМ. МАРУСИ БЕК "ЩО Я ЗНАЮ ПРО ЧОРНОБИЛЬ?"**

I-ша КАТЕГОРІЯ
(Вік 8–12 років)

1-ша нагорода:

193	Оксана Герей	Чорний біль
208	Галина Муха	Що я знаю про Чорнобиль? Веспа...

2-га нагорода:

191	Софійка Мамчич	Мене звуть Софійка
192	Віталій Борщук	Що я знаю про Чорнобиль? Зовсім мало...
209	Аліна Остапенко	Чорнобиль

3-тя нагорода:

173	Катерина Білик	Ровесникові Прип'яті
179	Соломія Пшанська	Хто відповідь?
204	Настя Лсбеденко	Чорнобиль — моя печаль

Відзначені:

190	Вадим Форгушіп	Що я знаю про Чорнобиль?
212	Роман Журавчак	Дзвони Чорнобиля
213	Ольга Мітєньова	Найперше, коли я почув
215	Всеволод Мітєньов	Що я знаю про Чорнобиль?
		Тихо стоять берези...
224	Тетяна Зелішська	26 квітня 1986 року

II-га КАТЕГОРІЯ
(Вік 12–14 років)

1-ша нагорода:

88	Надя Трач	Біль (<i>триптих</i>)
135	Марина Мороз	Пахне літо...

2-га нагорода:

123	Назар Кузьма	У піч з 25 на 26 квітня
133	Вадим Назаренко	Жахливий сон

3-тя нагорода:

87	Христина Дуда	Календар "Біль пам'яті"
91	Олена Федіна	Жертва
93	Наталія Дубравська	Молитва за Україну
132	Ольга Трач	Чорнобиль
164	Оксана Стефурак	Чорнобильська катастрофа

Відзначені:

89	Ганна Савчук	Врягуйте дигиштво
90	Мар'яна Пухта	Казки, мабуть, складали
94	Ніна Хвалько	За вікном -- весна
113	Кирило Терещенко	Меші 13-ий минає...
114	Лариса Беднарська	Коли страшне чорнобильське марсво...
115	Вітя Шаров	Що я знаю про Чорнобиль?
116	Валерія Андреева	Чорнобиль Української землі
117	Олег Дорош	Твір --- роздум
121	Наталія Гришкіна	Мене звуть Наталка
122	Оксана Крутий	Гіркий полив Чорнобиля
125	Марина Семпенко	Що я знаю про Чорнобиль
126	Тетяна Шелесі	Десять років тому, в один...
134	Ростик Коваль	Про Чорнобиль я знаю як про щось страшне...
136	Юрій Мурза	Страшне марсво Чорнобиля
142	Іван Волошин	Дзвонять дзвони
144	Іван Волошин	Сталося те, що не могло не статись
145	Маріянна Федуняк	Чорнобиль... Це слово...
146	Лілія Балицька	Той, хто хоч раз побував...
147	Ольга Білинська	25 квітня, 1 година 25 хвилин 40 секунд
152	Павло Козак	Час невтомно іде вперед
153	Роман Гермак	Квітень 1980-го...
154	Олександра Кулікова	Дні не забуваються
156	Леся Оліяршик	Страшне слово облетіло нашу землю...
157	Галина Семчук	У чарівному Поліському краї...
161	Наталія Хрипта	"Що таке Чорнобиль?" запитасте ви
227	Людмила Базюк	Незабутня віха у Чорнобилі

III-тя КАТЕГОРІЯ

(Вік 14-18 років)

1-ша нагорода:

Б	Таня Шамрай	Мій вічний біль — Чорнобиль
20	Ольга Заїка	Осташія дійниця
71	Діяна Копа	Чорний біль України
74	Богдан Сологуб	Чорний біль моєї душі

2-га нагорода:

1	Зореслава Малюш	Теракотний дзвоник
3	Леся Рекунов	Що я знаю про Чорнобиль
4	Галина Гірник	М'яке і пружне сонячне кружало...
32	Маркіян Борук	Мої роздуми...
33	Леся Шарова	Хай у краю моїм...

54 Олеся Гунька

Мене звать Олеся...

3-тя нагорода:

2 Галина Терпак

Ще зовсім недавно...

5 Лєся Мєльник

Десять років тому...

7 Ярема Белєй

Чому я?

22 Зоряна Ткачук

Чорнобиль

24 Олег Васильєв

Там, де хмари плывуть...

29 Мар'яна Климєць

Чорнобильська зоря

31 Олеся Мамчич

Мене звать...

34 Андрій Андрущенко

І засурмив...

36 Марина Остапчук

Дехто скаже...

51 Наталія Барабаш

У молитву переллються сльози

52 Олеся Петрусь

Я піколн не була в Чорнобильї...

55 Зоя Євдокименко

З вірою у воскресіння

61 Лєся Петрович

Коріння... Розлоге...

64 Наталія Возна

Що таке Чорнобиль

Відзначені:

9 Тамара Татарши

Що таке Чорнобиль

16 Олена Сливинська

Твір про Чорнобиль

19 Х. Руслан

Аварія на Чорнобильській АЕС

21 Анастасія Остриченко

Катастрофа в Україні

23 Галина Романів

Українська трагедія

25 Катерина Подрезо

Арніка

30 Наталія Вергун

Україні

35 Владислав Кротов

Належить це тобі одному

38 Олег Лучишин

Біль народу мого

50 Оля Креховецька

Сумний спогад дитинства

53 Сергій Мельник

Чорнобиль

56 Ірина Швед

У чарівному Поліському

57 Лідія Процовська

Чорнобиль — це слово

59 Оксана Зубко

Попіл Чорнобиля

63 Зоряна Започкіша

Сьогодні ми знову...

65 Оксана Щур

Україно моя

66 Роман Грипшиш

Чорний биль Чорнобиля

68 Ростислав Падко

Не раз, дивлячись...

IV-та КАТЕГОРІЯ

(Вік 18-23 роки)

1-ша нагорода:

76 Наталія Заверуха

Що я знаю про Чорнобиль (*Інкрустайї*)

80 Оляна Руга

Сестра

82 Олександр Дубина Рудий ранок

2-га нагорода:

72 Оксана Ємченко Мигуло десять років відтоді...
165 Світлана Миронова Монолог з фотокартки
229 Анастасія Подрезова Я вже старий

3-тя нагорода:

75 Іван Кушнір Смерть...
77 Галина Галич Сльоза омиває душу

Відзначені:

83 Тетяна Дубравська Вибух стався учора
166 Ольга Дубовка В травні вісімдесят шостого...
233 Світлана Петровська Чорнії хвилі...

На конкурс надіслано 241 праця із усіх частин України, також із діаспори. Деякі праці перевищують інтелектуальний рівень вікової категорії. На конкурс надіслано прозові твори, вірші і один монтаж, добрий для вжитку шкіль. Більшість праць мали характер публіцистичний. Учасники конкурсу переважно володіють доброю мовою, багатою лексикою, знанням фактів про Чорнобиль. Глибоко вражають переживання чорнобильської кривди, яку зазнали природа і люди. Учасники конкурсу добре розуміють чорнобильське лихо. Більшість із них це діти Чорнобиля, переселені з рідних сіл і міст, хворіють і просять, щоб їм допомогти у лікуванні. Тексти праць зворушливі.

У кожній категорії багато вартісних праць. У висліді велика кількість нагород і відзначень.

Жюрі рекомендує найкращі твори видати книжечкою, щоб праці дітей і молоді збереглися для історії.

*Жюрі 25-го конкурсу:
Світлана Кузьменко, Леся Храплива Шур, Ярослав Зорич,
Торонто, 1996 р.*

ЗМІСТ

Оксана Соколик: Передмова	5
Редколегія: Слово про це видання	7
Галина Муха: Що я знаю про Чорнобиль?.....	9
Оксана Герей: Чорний біль	16
Мертва зона	16
Софійка Мамчиц: Добрий день.....	18
Віталій Бордик: Що я знаю про Чорнобиль?.....	19
Аліпа Остапснко: Чорнобиль	21
Катерина Білик: Ровесникові Прип'яті.....	23
Соломія Пшанська: Хто відповість?.....	24
Настя Лебеденко: Чорнобиль — моя печаль	26
Надя Трач: Монолог	27
Маріша Мороз: Що я знаю про Чорнобиль... ..	29
Назар Кузьма: Чорнобиль: минуле, сучасне і майбутнє	31
Вадим Назаренко: Жахливий сон	35
Христина Дуда: Україна рідна	37
Наталя Дубравська: Молитва за Україну	38
Оксана Стефурак: Чорнобильська катастрофа	40
Таця Шамрай: Мій вічний біль Чорнобиль	43
Хресті долі	43
Спокута.....	44
Ольга Заїка: Остання дійниця	45
Діяна Копа: Чорний біль України	47
Богдан Сологуб: У ту квітневу ніч.....	49
Сипи України.....	49
Зореслава Малиш: Теракотовий дзвоник.....	51
Маркіян Борук: Що я знаю про Чорнобиль?.....	54
Галина Гірник: Що я знаю про Чорнобиль?.....	56

Олеся Гунько: Пам'яті свіча	60
Били на сполох Чорнобильські дзвони	60
Олег Васильєв: Там, де хмари пливуть по землі	61
Мар'яна Климець: Чорнобильська зоря	62
Олеся Мамчич: Добрий дєнь	64
Андрій Андрющенко: Що я знаю про Чорнобиль?	67
Марина Остапчук: Що я знаю про Чорнобиль?	69
Олеся Петрусь: Що я знаю про Чорнобиль?	71
Зоя Євдокименко: Пам'ять моя	73
Леся Петрович: Що я знаю про Чорнобиль?	74
Наталія Заверуха: Що я знаю про Чорнобиль?	77
Оляна Рута: Сестра	79
Олександр Дубина: Рудий ранок	82
Оксана Ємченко: Чорнобильська катастрофа	87
Світлана Миронова: Монолог з фотокарки	91
Анастасія Подрезова: Я вже старий ХХ вік	92
Висіди 25 го Літературного Конкурсу СФУЖО	95
Зміст	99

